

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาระบบและศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเยาว์
(Junior Staff Node Network: JSN) ในศตวรรษที่ 21 สู่สังคมแห่งการเรียนรู้

โดย

ดร.สมคิด แก้วทิพย์และคณะ

มิถุนายน 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาระบบและศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเยาว์
(Junior Staff Node Network: JSN) ในศตวรรษที่ 21 สู่สังคมแห่งการเรียนรู้

คณะผู้วิจัย

ดร.สมคิด แก้วทิพย์	หัวหน้าโครงการ
นางนิตยา ไพยารมณ	ทีมวิจัย
นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ	ทีมวิจัย
นางสาวภัทรา มาน้อย	ทีมวิจัย
นายอัปดุลอาสิด หนีเหม	ทีมวิจัย
นางสาวรัตนา ชูแสง	ทีมวิจัย
นายคำรณ นิมนงค์	ทีมวิจัย
นางสาวนันทภัสส์ ด่านชัยสิทธิ	ทีมวิจัย
นางศักรินทร์ ซาเสน	ทีมวิจัย
นายจักรพงษ์ ธารสารกุล	ทีมวิจัย
นางสาวดวงมณี นาริรัตน์	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สารบัญ		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1
บทที่ 2	ทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
บทที่ 3	กระบวนการ การดำเนินงาน	18
บทที่ 4	ผลการดำเนินงาน	24
บทที่ 5	สรุปผลการดำเนินงานและแผนงานระยะที่ 2	103
ภาคผนวก		
	ฐานข้อมูลผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วประเทศ	123

บทที่ 1

บทนำ

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มียุทธศาสตร์ที่สำคัญโดยการมุ่งเข้าไปเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นให้ “คน” ในชุมชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อกำหนดโจทย์ / คำถามวิจัย การทบทวนทุนเดิมในพื้นที่ การออกแบบการวิจัยและการวางแผนปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติจริงเพื่อสร้างรูปธรรมในการตอบโจทย์วิจัยหรือแก้ปัญหาในพื้นที่วิจัยและ ได้เน้นการจัดการและประสานให้เกิดการบูรณาการความเชื่อมโยงระหว่าง “ปัญญา” (ผู้ร่วมวิจัย) และ “พัฒนา” (ผู้มีส่วนร่วมงานพัฒนา) ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับชาติ ดังคำขวัญ “สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น” เพื่อให้สังคมไทยได้ใช้ความรู้และข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ในการในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจ แทนการใช้ความรู้สึกหรือนึกเอา อันนำไปสู่ความสามารถในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง และพึ่งตนเองได้ในชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาประเทศชาติจากฐานล่างที่ยั่งยืนในที่สุด

กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนับว่าเป็นเรื่องใหม่ในยุคสิบกว่าปีที่ผ่านมา ชาวบ้านทำวิจัยจึงเป็นเรื่องใหม่ที่จำเป็นต้องจัดกระบวนการทำเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดโครงสร้างระบบในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยุคนี้ จึงมีการออกแบบให้มี “ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” และ “คนหนุนวิจัย” ซึ่งนับว่าเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนชาวบ้านให้ใช้เครื่องมือ “วิจัยท้องถิ่น” ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน กลไก “คนหนุนวิจัย” จึงนับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เดินหน้าขับเคลื่อนไปได้อย่างมีทิศทาง

กว่า 16 ปีที่ผ่านมาของการเกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นสนับสนุนให้มีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 45 แห่ง และจากผู้ประสานงาน 45 คน ในนี้มีผู้ช่วยผู้ประสานงานทั้งหมด 71 คน กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย โดยแบ่งเป็น ภาคเหนือ 16 คน, ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก 19 คน, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 คน และภาคใต้ 18 คน และ ยังมีกลุ่มชุดโครงการที่เกิดขึ้นอีก จำนวนหนึ่งทั้ง 4 ภูมิภาค อาทิ กลุ่มชุดโครงการพื้นที่ชายแดน แม่สอด / เชียงราย กลุ่มชุดโครงการประเด็นท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มชุดโครงการประวัติศาสตร์เมืองเก่า กลุ่มชุดโครงการพุทธธรรม จำนวนรวม 10 คน เป็นต้น รวมทั้งสิ้นจำนวน **81 คน** (ข้อมูล ณ วันที่ 16 พฤษภาคม 2558) นับว่าเป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้และหนุนเสริมนักวิจัยชุมชน ชุมชนวิจัยให้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมาการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพคนหนุนวิจัยจะเป็นภารกิจและบทบาทของหน่วยการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ แต่ในขณะที่ปัจจุบันบทบาทหน้าที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของ **งานจัดการความรู้ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น** ทางคณะทำงานจึงได้รวมตัวกันเพื่อดำเนินงาน

ร่วมกับฝ่ายงานจัดการความรู้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของคนหนุ่มวัยร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช (<http://www.qlf.or.th/home/Contents/417>) ได้กล่าวถึง แนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

บทเรียนการพัฒนาศักยภาพคนหนุ่มวัยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ให้การสนับสนุนในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่คนทำงานหนุ่มวัยกันเองภายในศูนย์ประสานงานวิจัย
 - 1.1 เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติงานจริง (On the job training)
 - 1.2 เรียนรู้จากผู้ประสานงานและรุ่นพี่ภายในศูนย์ประสานงาน
 - 1.3 เรียนรู้ข้ามศูนย์ประสานงานภายในภูมิภาคภาคเดียวกัน
 - 1.4 สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีงบประมาณให้คนทำงานดำเนินการเอง รวมอยู่ในงบประมาณของ Node ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 – 2554 และหยุดการสนับสนุนงบประมาณส่วนนี้ในปี พ.ศ.2554
2. การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่คนทำงานหนุ่มวัยรวมกันหลายศูนย์ประสานงานฯ ดำเนินการโดยกลไกการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรายการ
 - 2.1 ดำเนินการผ่านการประชุมของเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค (การประชุมที่ปรึกษา Research Conseller: RC) โดยในแต่ละภาคมีการจัดประชุม RC จำนวน 1 - 2 ครั้งต่อปี
 - 2.2 ดำเนินการโดยกลไกการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาค เริ่มดำเนินการปี พ.ศ.2554-2557 และยุติบทบาทนี้ในปี พ.ศ.2558
3. การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่คนทำงานหนุ่มวัยรวมกันหลายศูนย์ประสานงานฯ ดำเนินการโดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - 3.1 ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นดำเนินการจัดให้มีการประชุมเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่ งาน 10 ปีวิจัยท้องถิ่นเมื่อปี พ.ศ.2552 และประชุมเครือข่ายฯ อีกครั้งเมื่อ ปี พ.ศ.2554

จากการสนับสนุนศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมาของ สกว. นั้นพบว่า การก่อเกิดศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการบริหารจัดการภายในศูนย์ประสานงานมีหลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบเต็มเวลา (full time) และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผนวก

รวมและบูรณาการกับการทำงานของมูลนิธิ สถาบันการศึกษา หน่วยงานองค์กรต่างๆ ทำให้คนทำงานหนุนวิจัยจะมีสองส่วนหลักคือ ผู้ประสานงาน และผู้ช่วยผู้ประสานงาน (Junior Staff Node Network: JSN) ในส่วนของผู้ช่วยผู้ประสานงานนั้นมีที่มาจากรูปแบบที่หลากหลายทั้งฐานคิดและฐานประสบการณ์ บทบาทหน้าที่หลักของผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคือ การหนุนเสริม จัดกระบวนการเรียนรู้และเป็นที่เลี้ยงชุมชนในการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นบทบาทภาระหน้าที่จึงมีสองส่วนหลักๆ คืองานด้านเนื้อหา กระบวนการ และการหนุนเสริมเรื่องการบริหารจัดการโครงการวิจัย จากภาระหน้าที่ที่ครอบคลุมทั้งสองด้าน คนทำงานจึงจำเป็นต้องมีทักษะ ความรู้ที่รอบด้านครอบคลุมทั้งงานด้านเนื้อหาความรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากภาระหน้าที่ดังกล่าว สามารถนิยาม คำว่า ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรุ่นเยาว์ (Junior Staff Node Network: JSN) หมายถึง บุคคลที่ทำงานอยู่ภายในศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และมีภาระหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยผู้ประสานงานในการสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่และขอบเขตความรับผิดชอบทั้งในด้านเนื้อหา องค์ความรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้และการบริหารโครงการวิจัย โดยไม่มีเงื่อนไขด้านวัยวุฒิและอายุงาน โดยเอาบทบาทภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบงานเป็นหลัก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ช่วยผู้ประสานงานอาจมีได้ทั้งบุคคลที่มีวัยวุฒิน้อยไปจนถึงสูง รวมถึงบุคคลที่มีอายุงานน้อยไปจนถึงมาก หากยังรับหน้าที่บทบาทน้อยอยู่ เพราะการเป็นผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการเติมความรู้ ทักษะและฐานคิดต่างๆ เพื่อให้ทันยุคทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

จากสถานการณ์ของการสนับสนุนศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ของ สกว.ที่ผ่านมา 15 ปี พบว่ามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสนับสนุนและการเปิดโอกาสในการสร้างและพัฒนาคนทำงานรุ่นใหม่มาตลอดเวลา ด้วยรูปแบบและระบบสนับสนุนที่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวส่งผลให้คนทำงานหนุนวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงคนทำงานอย่างต่อเนื่อง ผู้ช่วยผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงคนทำงานในหลายศูนย์ประสานงาน ระบบการพัฒนาศักยภาพคนทำงานจึงต้องมีการปรับตัวและเพื่อให้องค์กร สกว. สามารถสร้างและพัฒนาคนทำงานหนุนวิจัย ที่มีลักษณะหน้าที่บทบาทเฉพาะอย่างต่อเนื่อง และจากการเปลี่ยนแปลงระบบขององค์กร บทบาทของการพัฒนาศักยภาพคนทำงานหนุนวิจัยที่จำเป็นต้องมี แต่ถูกปรับเปลี่ยนจากการดำเนินการโดยกลไกกลางหรือศูนย์ประสานงานมาเป็นส่วนกลาง การออกแบบวางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพคนทำงานให้มีฐานความคิด ฐานความรู้เท่าทันโลก ยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นอย่างยิ่งและส่งผลถึงคุณภาพของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเข้าไปสนับสนุนและสร้างการเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยชาวบ้าน นำไปสู่การสร้างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามมา ซึ่งในการพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นคนหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในครั้งนี้ยังจะได้มีเป้าหมายสำคัญอย่างยิ่งคือเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงของ สกว. ในการบริหารจัดการงานวิจัยของสกว. ทั้งปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. เพื่อเสริมสร้างแนวคิด อุดมการณ์ แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคมให้ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. เพื่อสร้างชุดความรู้ ต่างๆในการสนับสนุนและบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

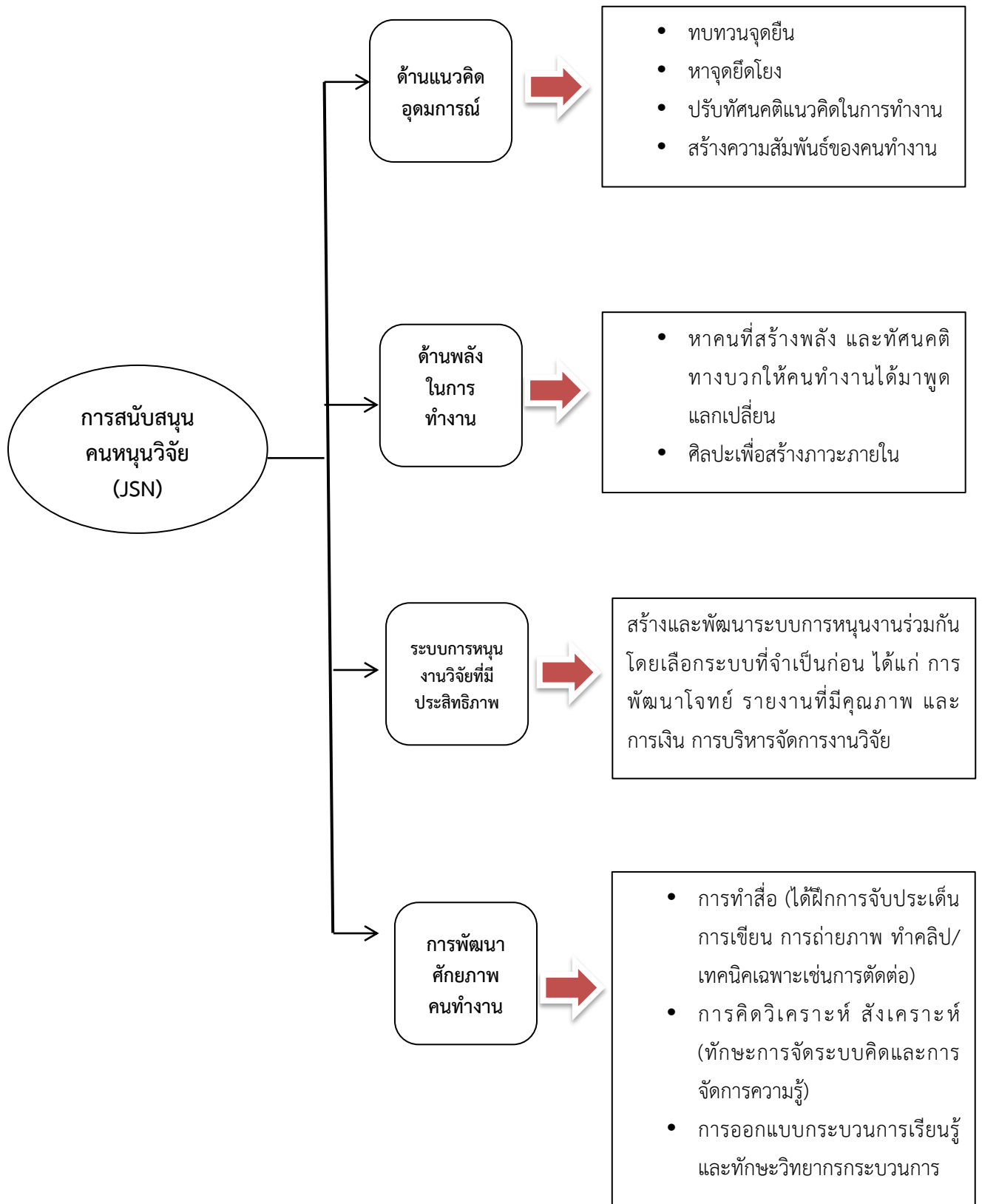
กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1. ผู้ช่วยผู้ประสานงาน Node ทั่วประเทศ แบ่งเป็น ภาคเหนือ 16 คน, ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก 19 คน, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 คน และภาคใต้ 18 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 71 คน
2. กลุ่มทีมสนับสนุนจากชุดโครงการ จำนวน 10 คน
3. เจ้าหน้าที่สนับสนุนงาน ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 14 คน

รวมทั้งสิ้น 95 คน

ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2558 – วันที่ 31 กันยายน 2559 (รวม 12 เดือน)

กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงาน

1. ด้านอุดมการณ์ ทศนคติต่องานและการสร้างแรงบันดาลใจ

แนวคิด

เริ่มจากการทวนการทำงานทั้งระบบ เพราะอาจจะมึนงงใหม่มีอุดมการณ์ หรือพื้นฐานอยู่บนอุดมการณ์ที่ต่างกัน การสแกนให้เห็นว่าแต่ละคนเป็นจุดยึดโยง มีที่มาอย่างไร ส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ระดับหนึ่งแต่อ่อนแรง โดยไม่มีกระบวนการดูแลรักษา ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง จึงต้องทบทวนจุดยืน และเติมความรู้เชิงประเด็นต่างๆตามความจำเป็น

วิธีการ

กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
1.1 การสร้างทัศนคติ อุดมการณ์ และแรงบันดาลใจให้กับคนหนุ่มวัย - ทบทวนจุดยืน - หาจุดยึดโยง - สร้างความสัมพันธ์ของคนทำงาน	จัดเอง แยกรายภาค ผนวกรวมกับวง RC ฝากตัวแทนแต่ละภาคไปประสานงาน
1.2 หาคนที่สร้างพลัง และทัศนคติทางบวกให้คนทำงานได้มาพูด แลกเปลี่ยน (Speaker)	จัดรวม 4 ภาค โดยทีมกลาง โดยการนำเสนอโครงการแบบPUG
1.3 กิจกรรมศิลปะ สร้างภาวะภายใน เช่นถ่ายภาพ การจัดดอกไม้ วาดภาพ ปักผ้า ดนตรี เป็นต้น	จัดรวม 4 ภาค โดยทีมกลาง โดยการนำเสนอโครงการแบบPUG

2. ด้านการสร้างพลังคนทำงาน /เสริมพลังคนทำงาน ให้งานมีประสิทธิภาพ

แนวคิด

การเสริมพลัง/การทำงานให้มีประสิทธิภาพ

- ระบบการทำงาน/กลไกการทำงาน มอง ๒ ระดับคือ คนทำงาน จะต้องจัดระบบการทำงาน และกลไกกลาง เรียนรู้ระบบของฝ่ายเชื่อมกับการทำงานของโหนด
- พัฒนางานร่วมกัน แบบ on the job training เกี่ยวกับเรื่องการเงิน ,การทำสัญญา ,การเขียนรายงาน, การพัฒนาโจทย์วิจัย โดยนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- บางครั้งมีปัญหาที่ปลายทาง ซึ่งทางฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพยายามปรับเพื่อให้เร็วขึ้น บางครั้งน้อง(jsn)ไม่เห็นภาพรวมของระบบแต่บางทีมองเห็นงานทั้งระบบและชวนฝ่ายฯมาในกลุ่ม ที่ผ่านมาระบบปฏิบัติการในพื้นที่รู้สึกว่าการไม่จัดการ ไม่เข้าใจงานในระบบภายใน ไม่ได้มานั่งคุยกันเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ของฝ่ายฯ บางอย่างในพื้นที่ที่ต้องเคลื่อนไหว

- กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบ อยากให้มีการสื่อสารให้กับโหนดได้รับทราบ
- นำบางประเด็นเข้าเวที RC และแยกพัฒนา JSN

วิธีการ

กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
2.1 ทบทวนและพัฒนาระบบการทำงาน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ	จัดเอง แยกรายภาค ผนวกรรวมกับวง RC ฝากตัวแทนแต่ละภาคไปประสานงาน
2.2 สร้างและพัฒนาระบบการหนุนงาน ร่วมกัน โดยเลือกระบบที่จำเป็นก่อน ได้แก่ การพัฒนาโจทย์ รายงานที่มีคุณภาพ และการเงิน รวมถึงเอกสารสำคัญต่างๆ - คลี่เส้นทางและระบบเดิม - แשרประสบการณ์ของแต่ละทีมเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยในการทำงานใหม่ๆ - ช่วยกันสร้างและพัฒนาระบบที่มีประสิทธิภาพ - เชิญพี่ RC มาเติมระบบหรือเครื่องมือที่ร่วมกันพัฒนาใหม่	จัดรวม 4 ภาค โดยทีมกลาง PUG
2.3 การสร้างเครือข่ายคนหนุนวิจัยผ่านระบบออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้าม Node ข้ามภาค และส่งต่อข้อมูลข่าวสารถึงกัน	จัดตั้งคณะทำงานและเลือกสื่อออนไลน์เพื่อใช้ประโยชน์ในการสื่อสาร อาทิ Web site, Facebook, Line เป็นต้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ชุมความรู้ด้านการบริหารจัดการงานวิจัย เครื่องมือใหม่ในการทำงาน หนุนวิจัย และเกิดการเรียนรู้ของคนทำงานร่วมกัน ตลอดจนเกิดเครือข่ายคนหนุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

3. การเสริมทักษะเทคนิควิธีการ

แนวคิด

การพัฒนาทักษะการทำงาน

- บางเรื่อง สกว.จัด บางเรื่องเครือข่ายจัด เช่น สสส. จัด และเป็นการพัฒนาทักษะรายบุคคล
สื่อสารข้อมูลให้รับรู้ข้อมูล ทำให้ สกว.ไม่ต้องจัดทุกเรื่องแต่เน้นเรื่องที่จำเป็น ส่วนเรื่องอื่นๆ
ไปเชื่อมกับเครือข่ายอื่น
- ทักษะที่สนใจ
 - การทำสื่อ ทำข่าว มีบางโครงการทำสื่อหนังสือในการนำเสนองาน ใครสนใจก็เข้าร่วม
 - การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์
 - การจัดการความรู้
 - วิทยาการกระบวนการ การออกแบบการเรียนรู้ เช่น การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการอื่นๆ
 - การเขียนบทสรุปผู้บริหาร

วิธีการ

กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
3.1 จัด ทำ ขั อ ต ก ล ง ร ่วม กั บ สถานีโทรทัศน์Thai PBS ฝึก ปฏิบัติการผลิตรายการ สารคดีเชิง ข่าว “นักข่าวพลเมือง”	จัดทำารฝึกโดยเจ้าหน้าที่ของ Thai PBS ตาม รายภูมิภาค ทั้ง 4 ภาค หลังฝึกปฏิบัติแล้วให้มี ผลงานออกอากาศ อย่างน้อยภาคละ 3 ชิ้นงาน
3.2 จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ 3 หลักสูตร ได้แก่ 3.2.1 การทำสื่อ (ได้ฝึกการจับ ประเด็น การเขียน การ ถ่ายภาพ เทคนิคเฉพาะเช่น การตัดต่อ) 3.2.2 การทำคลิปวิดีโอ 3.2.3 การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (ทักษะการจัดระบบคิดและ การจัดการความรู้) 3.2.4 การออกแบบกระบวนการ เรียนรู้และทักษะวิทยาการ กระบวนการ	จัดรวม 4 ภาค โดยทีมกลาง PUG *** เงื่อนไขการจัดกิจกรรม โดยรับหลักสูตรละ 30 คน (สมัครก่อนได้ก่อน แต่คนละไม่เกิน 2 หลักสูตร และทุกหลักสูตร จบหลักสูตรแล้วมี ชิ้นงานคนละ 1 ชิ้น)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงคุณภาพ

1. เกิดการทำความเข้าใจระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการสนับสนุนขององค์กร
2. ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รุ่นเยาว์ เกิดการเสริมสร้างแนวคิด อุดมการณ์ แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคม
3. เกิดเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. ได้ชุดความรู้ในการสนับสนุนและบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เชิงปริมาณ

1. ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 94 คนได้รับการพัฒนาศักยภาพและทักษะการทำงาน
2. ได้เครื่องมือในการทำงานของคนหนุ่มสาวเพื่อขยายผลการใช้ประโยชน์ 1 ฉบับ
3. ได้ผลงานชิ้นงานการสื่อสาร อย่างน้อย 15 ชิ้น
4. มีนักจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างน้อย 30 คน

ผู้เสนอโครงการ

ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

รายชื่อคณะทำงาน

1. นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน (ตัวแทนภาคเหนือ)
2. นางสาวภัทรา มาน้อย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง (ตัวแทนภาคเหนือ)
3. นายอับดุลอาสิด หะนิหม ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล (ตัวแทนภาคใต้)
4. นางสาวรัตนา ชูแสง ศูนย์ประสานงานวิจัยเยาวชน จ.สุราษฎร์ธานี (ตัวแทนภาคใต้)
5. นายคำรณ นิมนงค์ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม (ตัวแทนภาคกลาง)
6. นางสาววนิดา ด่านชัยสิทธิ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.อยุธยา (ตัวแทนภาคกลาง)
7. นางศักรินทร์ ชาเสน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.หนองบัวลำภู (ตัวแทนภาคอีสาน)
8. นายจักรพงษ์ ธนสารกุล ชุมนักวิชาการ จ.อุบลราชธานี (ตัวแทนภาคอีสาน)
9. นางสาวดวงมณี นาริรัตน์ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.อุบลราชธานี

บทที่ 2

บททวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการ การพัฒนาระบบและศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรุ่นเยาว์ (Junior Staff Node Network: JSN) ในศตวรรษที่ 21 สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการโดยพื้นฐานของความต้องการในการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้ภาวะการเปลี่ยนแปลงของยุคสังคมในสมัยโลกาภิวัตน์นี้ โดยการศึกษาในครั้งนี้ มีแนวคิดพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่

- 2.1 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 2.2 แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
- 2.3 แนวคิดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 2.4 โมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)

โดยมีรายละเอียดของแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

2.1 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฐานคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชาวบ้านทำการวิจัย (ปิยะวัตติ, 2545) ได้กล่าวถึงแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการประชุมเชิงวิชาการ มหกรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยกล่าวว่า

“มีคนถามอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับงานวิจัยของประเทศไทย (และประเทศอื่นๆ ด้วย) ว่าหลายปีที่ผ่านมา ได้ใช้งบประมาณกับงานวิจัยไปพอสมควร แต่ผลการวิจัยใช้อะไรได้บ้าง สุดท้ายแล้วมีประโยชน์กับคนส่วนใหญ่หรือไม่? ทำให้อะไรดีขึ้นหรือไม่? เช่นมีนักวิจัยจำนวนไม่น้อยทำงานด้านสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งแวดล้อมก็เสียหายไปเรื่อยๆ ต่อหน้าต่อตา ผลการวิจัยดูเหมือนว่าจะใช้แก้ปัญหาจริงๆ ไม่ได้ เพราะผู้เกี่ยวข้องมักไม่ใช้งานวิจัยในทางปฏิบัติ”

จึงมีหลายคนเห็นว่าน่าจะลองทำวิจัยแบบใหม่ดูบ้าง โดยเลือกเรื่องที่ทำแล้วใช้ได้จริงๆ ทำโดยคนที่เกี่ยวข้องจริงๆ ถึงแม้จะเป็นเรื่องเล็กๆ ก็ยังดี “คนที่เกี่ยวข้องจริงๆ” นี้ กลุ่มใหญ่ก็คือ “ชาวบ้าน” ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และซึ่งในอดีตไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดชะตากรรมของตนเองสักเท่าใดนัก จึงเกิดแนวคิดที่จะสนับสนุนให้ชาวบ้านทำวิจัยเองบ้าง ให้ชาวบ้านได้ใช้ “กระบวนการวิจัย” ในการจัดการกับชีวิตของตนเองในการแก้ปัญหาและรับมือกับอนาคต ฟังผู้อื่นให้น้อยลง ฟังตัวเองให้มากขึ้น

แต่ในการทำวิจัยนี้ เราต้องเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับว่า “งานวิจัยคืออะไร” เสียใหม่

อาจารย์เสน่ห์ จามริก (ปิยะวัตติ, 2545) ท่านให้แนวทางว่า “การวิจัยเป็นกระบวนการ” เท่าที่ผ่านมา เราอาจจะนึกถึงตัว “ผลงานวิจัย” อย่างเดียวเช่น การค้นพบยาชนิดใหม่หรือประดิษฐ์คอมพิวเตอร์แบบใหม่จนลืมว่า “กระบวนการวิจัย” ก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ถ้ามีกระบวนการที่ดี ใครก็ตามที่เข้าร่วมกระบวนการก็จะดู ได้ทั้งผลงานและได้ทั้ง “คน” ที่เก่งขึ้นถ้าคิดถึงการวิจัยเพื่อประดิษฐ์คิดค้น “ของ” ใหม่ๆ อย่างเดียวชาวบ้านก็คงไม่มีที่ยืนในวงการวิจัย เช่นนั้น แต่ถ้ามองว่าการวิจัยเป็น “กระบวนการ” ไม่ใช่เนื้อหาใดๆ ก็น่าจะใช้กระบวนการนี้กับเรื่องอะไรก็ได้

“กระบวนการวิจัย” ในที่นี้หมายถึง การทำงานเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อตอบคำถามหรือความสงสัยบางอย่าง โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ว่า ข้อมูลไหนเชื่อไม่ได้ เพื่อประกอบการตัดสินใจ เมื่อตัดสินใจแล้วระหว่างลงมือทำ ก็มีการทบทวนความก้าวหน้า วิเคราะห์ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะสรุปบทเรียนเพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่อีก ให้ดีขึ้นโดยทั้งหมดนี้ทำโดยผู้ที่ “สงสัย” นั่นเอง

ในอดีต ผู้ที่ “สงสัย” นี้มักจะเป็นนักวิชาการ ครูบาอาจารย์ คำถามหรือข้อสงสัยก็เลยมาจากคนเหล่านั้น และเมื่อทำวิจัยเสร็จแล้วก็คงจะตอบคำถามของกลุ่มคนกลุ่มนั้นได้ แต่ตอบคำถามชาวบ้านไม่ได้ เพราะชาวบ้านไม่ใช่คนตั้งคำถาม ดังนั้น ถ้าจะให้งานวิจัยเป็นประโยชน์กับชาวบ้านจริง ๆ ชาวบ้านต้องเป็นผู้สงสัยเอง ต้องเป็นผู้ตั้งคำถาม และต้องเป็นผู้ทำ

ถ้าทำอย่างนี้ ไม่ต้องถามว่า “งานวิจัยทำแล้วใช้ได้หรือไม่?” เพราะคนจะใช้ประโยชน์นั้นเองเป็นผู้กำหนดเรื่องที่จะทำไม่ต้องถามว่า “ทำแล้วชาวบ้านได้อะไร” เพราะชาวบ้านเองเป็นคนทำ ทำแล้วจะแก้ปัญหาของตัวเองได้หรือถ้าแก้ไม่ได้ คนทำก็จะได้บทเรียนสำหรับลองทำวิธีอื่นต่อไปอีกจนกว่าจะพอใจ ทั้งนี้ การเลือกว่าจะทำเรื่องอะไรอยู่ที่ชาวบ้าน โดยเลือกเรื่องที่พอทำได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นปัญหาใหญ่โต ไม่ต้องพึ่งคนอื่นมากนัก

จากแนวคิดนี้จึงเกิดปรากฏการณ์ใหม่ขึ้นในชุมชนท้องถิ่นเมื่อไม่นานมานี้ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) เสนอกับชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ว่า “เลือกปัญหามาสักเรื่องหนึ่งมาลองคิด ลองทำ ร่วมกันดีไหม?” เพื่อเรียนรู้ด้วยตัวเอง แก้ปัญหาคด้วยตัวเอง โดยมี “กระบวนการวิจัย” เป็นขั้นตอน เช่น เริ่มต้นด้วยการช่วยกันคิด ตีประเด็นให้ออกว่า ปัญหาอยู่ตรงไหน คำถามคืออะไรแล้วช่วยกันออกหา “ข้อมูล” ว่าคนอื่นเขาเคยแก้ปัญหานั้นอย่างไร ได้ผลอย่างไร นำมาใช้กับบ้านเราได้หรือไม่ เสร็จแล้วจึงมาตัดสินใจว่าจะลองทำอย่างไร ถ้าจะทำ จะต้อง “วางแผน” อย่างไร และลงมือทำจริงๆ ระหว่างลองทำก็มีการ “บันทึก” “ทบทวน” “วิเคราะห์” ประสพการณ์เป็นระยะๆ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน เป็นบทบาบทสำหรับเรื่องต่อไป

งานอย่างนี้ “เวที” คือการประชุม เสวนา ถกเถียง เป็นเครื่องมือสำคัญ ตั้งแต่การตั้งประเด็น การหาข้อมูล การตัดสินใจ การลงมือทำ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ทุกขั้นตอนใช้ “เวที” ทั้งสิ้นเพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม มีกลุ่มชาวบ้านบ้าง ครูโรงเรียนบ้าง เอ็นจีโอ สมาชิก อบต.บ้าง กรรมการสหกรณ์บ้าง รวมทั้งข้าราชการบางคนที่มาาร่วมกันทำ ใช้ “ปัญญา” และกระบวนการที่เป็นระบบในการแก้ปัญหา เพื่อให้การแก้ปัญหาได้ผล มีความเชื่อถือสูง

วิธีการนี้ สกว. ถือว่าเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่มองว่าเป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่นโดยท้องถิ่น มุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการที่จะขอตำแหน่ง ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สิ่งสำคัญคือการตั้งประเด็น “คำถาม” ให้คมชัด เพราะการวิจัย คือการตอบคำถามหรือข้อสงสัยบางอย่าง และเราเชื่อว่าการตอบคำถามนี้ ถ้าทำด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ ก็จะมีน้ำหนักในการอธิบายและชักจูงคน โดยชาวบ้านมักจะมี “ปัญหา” และ “สิ่งที่อยากได้” ชัดเจนอยู่แล้ว เช่น น้ำในคลองสกปรก ตื่นขึ้น ไม่มีปลา แต่เดิมน้ำลึกลงเขียว มีกุ่มหอยปูปลาจับได้ทุกวัน อยากให้น้ำสะอาดเหมือนเดิม มีสัตว์น้ำใช้เป็นอาหารได้ คำถามก็คือ “ทำอย่างไรจะให้น้ำสะอาด” ทำอย่างไรจะให้ปลากลับมา “อุดมสมบูรณ์” แต่คำถามเช่นนี้ยังกว้างเกินไป ยังไม่ชัด ตอบไม่ถนัด (นอกจากจะใช้สูตรสำเร็จ เช่น รมรณรงค์สร้างจิตสำนึก ห้ามคนทิ้งขยะลงน้ำ ขุดคลอง หาพันธุ์ปลามาปล่อย เป็นต้น ซึ่งเป็นคำถามสำเร็จรูปที่ขาด “การมีส่วนร่วม” ตั้งแต่การตั้งคำถาม และไม่แน่ว่าจะแก้ปัญหาได้ หรืออาจจะแก้ได้ชั่วคราวเท่านั้น)

ถ้าใช้กระบวนการวิจัยเข้าจับก็จะทำงานเป็นขั้นตอน โดยเริ่มด้วยคำถามสองข้อว่า “ขณะนี้ น้ำลำคลองสกปรกมากน้อยแค่ไหน มีอะไรในน้ำที่เป็นสิ่งสกปรก” และ “สิ่งสกปรกเหล่านี้มาจากไหน ใครเป็นผู้ทิ้งลงมา” เป็นต้น เพื่อให้ทราบ “สภาพที่เป็นอยู่” และ “ต้นเหตุ” ที่ชัดเจนก่อนจะลงมือแก้ปัญหาในการตอบคำถามสองข้อนี้ คนในชุมชนเองจะเป็นผู้หา “ข้อมูล” และคนออกสำรวจ สอบถาม สังเกต (โดยอาจมีผู้รู้จากภายนอกช่วยบ้างบางเรื่อง) แล้วนำมาถกเถียงกันจนได้ข้อสรุป ข้อสรุปนี้จะจริงหรือไม่จริงก็แล้วแต่ แต่เป็นความเห็นของชุมชน ซึ่งจะต้องทดลองทำต่อไปว่าจริงหรือไม่ งานส่วนแรกนี้เป็นงานวิจัยที่สำคัญมาก เพราะเป็นงานที่จะบอกว่าต้นเหตุของปัญหาอยู่ที่ไหน จะได้แก้ไขถูกจุด ซึ่งต้องทำด้วยเหตุและผลเป็นหลัก ต้องมองค่อนข้างกว้าง ว่าปัญหาคงจะมีหลายสาเหตุ ไม่ได้มุ่งจะกล่าวโทษเหตุใดเหตุหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง ระหว่างการทำงานส่วนแรกนี้คนในชุมชนเองก็จะเข้าใจปัญหาได้ตรวจสอบข้อมูล (ด้วยการทำเอง) และได้สร้าง “กลุ่มชุมชน” ขึ้น โดยมีประเด็นทำงานร่วมกัน

เมื่อได้ข้อสรุปของสถานการณ์และต้นเหตุของปัญหาแล้ว คำถามต่อไปก็คือ “จะหาทางจัดการกับต้นเหตุของปัญหาอย่างไร?” ทางเลือกมีหลายทางบางทางเริ่มง่าย บางทางต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นมาก (เช่น ไปขอให้หน่วยงานรัฐช่วยขุดลอกคลอง เป็นต้น) และบางอย่างอยู่นอกชุมชน (เช่น ของเสียถูกปล่อยมาจาก

โรงงานที่อยู่ต้นน้ำ จะต้องเจรจากับโรงงานและหน่วยงานที่ควบคุม หรือคลองต้นเขินเพราะมีการสร้างเขื่อนที่ปลายน้ำ เป็นต้น) ทั้งหมดนี้ “เวที” ของชุมชนจะต้องถูกเถียงกันว่าอยากจะทำอะไรก่อน และจะต้องมี “แผน” อย่างไรในการทำงานนั้น จะต้องติดต่อกับใคร จะต้องทำกิจกรรมอะไร ใครจะเป็นคนทำ เป็นต้น ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่การเลือกทางออกที่ “ถูก” ทั้งนี้เพราะไม่มีทางออกใดที่ “ถูก” และไม่มีทางออกใดที่ “ผิด” แต่อยู่ที่การเลือกทางออกที่ “เป็นไปได้” และร่วมกันทำมากกว่า

งานส่วนที่สองนี้เรียกว่า “งานวิจัยปฏิบัติการ” โดยในระหว่างที่ทำการทำจะมีการบันทึก ทบทวน และถกเถียงกันอย่างสม่ำเสมอ และในที่สุดก็จะสรุปผลว่าวิธีแก้ปัญหาที่ได้ทดลองทำแล้วนั้นแก้ปัญหาได้หรือไม่ มากน้อยอย่างไร ได้บทเรียนอะไร แต่ไม่ว่าผลที่ได้จะออกมาอย่างไรก็จะมีประโยชน์ทั้งสิ้น เพราะคนทั้งกลุ่มเกิดการเรียนรู้ไปด้วยกัน และผลการ “บันทึก” และ “วิเคราะห์” ก็จะเป็นประโยชน์กับคนกลุ่มอื่นๆ ด้วย

งานเช่นนี้จะไม่มีใครบ่นว่า “อยากทำแต่ไม่มีเวลา” เพราะเรื่องที่จะทำนั้นเป็นเรื่องของตัวเอง ถ้าไม่ทำก็คงไม่มีใครอื่นมาทำให้ คนทำเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง คนภายนอกเพียงแต่ช่วยเอื้อให้เขาทำงานได้สะดวกเท่านั้น

“บทบาทของหน่วยงานภายนอกอย่าง สกว. ก็คือการช่วยให้ชุมชนได้มารวมกัน ได้เริ่มกระบวนการตั้งคำถามและหาข้อมูล เชื่อมโยงชุมชนกับแหล่งข้อมูลและความรู้ภายนอก ตลอดจนสนับสนุนเทคนิควิธีการและทรัพยากรบางอย่างที่ชุมชนต้องการ แต่ไม่ได้ตั้งประเด็นวิจัยไปล่วงหน้า ไม่ได้กำหนดเวลาทำงานเป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้ออกมาจากเวทีชุมชนเอง”

อาจารย์ประเวศ วะสี (ปิยะวัตติ, 2545) ท่านให้หลักว่า การวิจัยแบบนี้นำไปสู่ “ผล” อย่างน้อยสามอย่างคือ อย่างแรก เกิดความรู้ขึ้นในท้องถิ่นและเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นโดยตรง อย่างที่สอง เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยคนในท้องถิ่นเองทำให้คนท้องถิ่น “เก่ง” ขึ้นและทำงานได้ดีขึ้น และ อย่างที่สาม เกิดกลไก หรือ องค์กรในชุมชนที่จะจัดการประสานงานต่อไป โดยชาวบ้านหรือชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น และอาจมี “เพื่อนชาวบ้าน” คอยช่วยเหลือสนับสนุนบ้างตามที่จำเป็น

ข้อจำกัดก็คือที่ผ่านมาชาวบ้านถูกทำให้เชื่อว่า การสร้างความรู้เป็นเรื่องวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักศึกษาปริญญาโท เท่านั้น โดยที่ชาวบ้านเป็นผู้ “ถูกวิจัย” ถูกถาม ถูกสังเกต ชาวบ้านจึงเห็นว่าการวิจัยเป็นของสูง ต้องให้นักวิชาการเท่านั้น นักวิชาการทำเสร็จแล้วจึงยกมาให้ชาวบ้านใช้ แต่เมื่อนักวิชาการทำเสร็จแล้วก็มักจะพบว่าเรื่องที่ทำไม่ตรงกับเรื่องที่เป็นปัญหาของชาวบ้าน อีกทั้งข้อสรุปของนักวิชาการก็มักจะไม่เป็นรูปธรรมพอที่จะนำมาใช้ได้ ในขณะที่ชาวบ้านผู้รู้ปัญหาดีกว่า คิดเองได้แต่ไม่เป็นระบบ ไม่เชื่อมโยง อีกทั้งเหตุยังไม่กว้างขวาง ขาดข้อมูลประกอบการทำงาน การแก้ปัญหาจึงได้ผลเพียงชั่วคราว

อีกประการหนึ่ง ปัญหาท้องถิ่นก็เช่นเดียวกับปัญหาอื่นๆ ที่มักพัวพันกันยุ่งเหยิง เช่นคนตกงาน กลับมาอยู่บ้านไม่มีงานทำ ติดโรคเอดส์ ติดยาเสพติด ลำไยราคาตก หนี้สินท่วมตัว ฯลฯ ไม่รู้ว่าจะเริ่มแก้ตรงไหน สภาพเช่นนี้ “กระบวนการวิจัย” จะช่วยได้ คือ ช่วยแยกแยะประเด็น วิเคราะห์ สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไขของปัญหา และมองหาทางออกสักทางหนึ่งเพื่อทดลองทำ นักเล่นว่ารู้ดีว่าวิธีแต่จะต้องนั่งลงและ ตั้งสติดีดี แล้วค่อยๆ แก้ไปทีละเปลาะ มองหาปมที่หลวมๆ พอจะแก้ได้ก่อน ถ้ามองทั้งก้อนที่ยุ่งเหยิงนั้นก็ อาจทำให้หมดกำลังใจ ออกไปซื้อป่านขดใหม่ดีกว่า แต่ “ชุมชน” ใหม่ไม่มีขาย “อยากได้ต้องร่วมสร้าง” (คำขวัญของกลุ่ม Civic Net)

เป็นที่น่าดีใจว่ามีชุมชนที่ร่วมกระบวนการวิจัยนี้ มากขึ้นเรื่อยๆ ขณะนี้มีเป็นร้อยแห่งแล้วและยังมี ผู้สนใจสนับสนุนอีกหลายเท่า เมื่อเดือนเมษายน ปี 2543 ได้มีการประชุมครั้งแรกเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่ง สกว. เรียกว่า “การวิจัยเพื่อท้องถิ่น” มีคนเข้าร่วมถึงสี่ร้อยกว่าคน เนื้อเรื่องที่ชุมชนเสนอ (และอยากลองทำ) มี หลากหลาย เช่น เรื่องอาชีพ การเกษตรแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การปกครองท้องถิ่น อบต. การ แก้ปัญหาเด็กและเยาวชน (ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการศึกษา การจัดการทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า) และหมอชาวบ้าน เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักวิชาการ ข้าราชการ เอ็นจีโอ หลังจากนั้นงานวิจัยเช่นนี้ก็เริ่มแพร่กระจายไปยังชุมชนต่างๆ ในประเทศไทย จนในขณะนี้มั้งแต่ชุมชนชาวไทยภูเขาในเชียงรายจนถึงชุมชนมุสลิมที่นราธิวาส

สิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันในการประชุมนี้มีหลายอย่าง เช่น หนึ่ง การวิจัยแนวนี้ “เกาถูกที่คัน” มาก หลายคนบอกว่า “อยากเห็นอย่างนี้มานานแล้ว” เพราะเป็นความพยายามแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ใช้เหตุผล และข้อมูลแทนที่จะใช้ความรุนแรง สอง งานส่วนใหญ่ไม่ได้เริ่มจากศูนย์ แต่เป็นการ “ต่อยอด” จากฐาน เดิมที่ชุมชนมีอยู่ รวมทั้งที่โครงการเริ่มไปแล้ว เช่นโครงการลงทุนเพื่อสังคม เป็นต้น สาม ชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ กำลังเริ่มหัดคิดทำวิจัย จำเป็นต้องมี “พี่เลี้ยง” คอยสนับสนุน คอยเชียร์ ช่วยประสานให้บ้างจึงจะดีไป ได้ดี สี่ “พี่เลี้ยง” ส่วนใหญ่เป็นแบบกันเอง ไม่เป็นทางการ แต่หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ก็มีบทบาท เหมือนกันในการเป็น “พี่เลี้ยง” นี้ ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐเข้าใจและอำนวยความสะดวกให้บ้าง (แต่ไม่ต้องไป ตัดสินใจแทน) ชุมชนก็จะหัดแก้ไขปัญหาได้เองและเจริญเติบโตเข้มแข็งได้เร็ว และห้า ทำอย่างไรจะสื่อสาร เรื่องเหล่านี้ให้กับคนไทยส่วนใหญ่ได้ทราบ เพื่อจะได้เข้าใจชุมชน เข้าใจคุณค่าของสิ่งที่เขากำลังทำ และ ช่วยให้กำลังใจ สนับสนุนบ้างเท่าที่ทำได้

ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า กระบวนการการวิจัยเช่นนี้จะแก้ปัญหาท้องถิ่นได้ทุกอย่าง บางปัญหาก็ เป็นประเด็นทางอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งแก้ด้วยเหตุผลลำบาก ท่านอาจารย์ประเวศ วะสี เคยให้โอวาทคู่ บ่าวสาวในงานแต่งงานแห่งหนึ่งว่า เรื่องที่สามีภรรยาทะเลาะกันนั้นมักไม่ใช่เรื่องที่มาจากเหตุผล มักมา จากอารมณ์ จึงควรใช้ “เมตตา” และ “ความรัก” จะแก้ปัญหาได้ดีกว่ายั่งยืนกว่า หลักการนี้น่าจะนำมาใช้ กับการแก้ปัญหาบางเรื่องของชุมชนได้เหมือนกัน

2.2 แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดย Mezirow เพื่อก้าวข้ามเหนือการแสวงหาความรู้แบบพินิจ ที่ให้ความสำคัญแต่เฉพาะตัวเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมๆ โดยเน้นให้เห็นถึงเป้าหมายและคุณค่าของการพัฒนาการเรียนรู้ที่แตกต่าง ครอบคลุมบริบททางสังคมและวัฒนธรรมโดยรวม ด้วยการปรับเปลี่ยนมุมมอง (Perspective Transformation) หรือกรอบความคิด (Paradigm) หรือกรอบอ้างอิง (Frame of Reference) อันเป็นฐานรากของชีวิต ผุดขึ้นเป็นมโนธรรมสำนึกใหม่บนหลักการที่ถูกต้อง (Principle-based Conscientization) ด้วยการก่อสะท้อนภายในตนเองเชิงวิพากษ์อย่างใคร่ครวญ (Critical Self-reflection) โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเชิงเปรียบเทียบ ตามบริบทและประสบการณ์เดิมที่ตนมี และประสบการณ์ใหม่ที่รับเข้ามา (Discourse/Dialogue Interaction) เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในความเป็นตัวตนของตนเองอย่างหนึ่งเดียว (Individuation) เกิดเป็นความเชื่อมั่น เกิดความมั่นคงภายใน (Self-esteem) อย่างเห็นคุณค่าและความหมายของชีวิต (Meaning Perspective) ทั้งหมดนี้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนออกจากกรอบความคิดหรือโลกทัศน์เดิมที่คับแคบ นำไปสู่การปลดปล่อยศักยภาพและความเป็นอิสระภายในในการเลือกตอบสนองต่อโลกภายนอกที่เข้ามากระทบ เพื่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น เกิดอำนาจภายในแห่งการนำตนเอง เกิดทักษะชีวิตที่มีคุณค่าและความหมาย สามารถพัฒนาตนเองเพื่อการเติบโตและพัฒนาก้าวไปสู่ความเข้าใจในการจัดการต่อปัญหา ความท้าทายที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสร้างความตระหนักต่อบริบททางสังคมที่กว้างขึ้น เพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้น และในทางกลับกัน สังคมที่ดีขึ้นนั้นก็จะเป็นการพัฒนาด้านตนเองให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นอย่างเป็นวงจรย้อนกลับ หมุนเวียนเช่นนี้เพื่อสังคมรอบด้านที่น่าอยู่มากขึ้นในทุกๆระดับอย่างต่อเนื่อง

การปรับเปลี่ยนมุมมองอันเป็นรากของการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน (Perspective Transformation as the Root of Sustainable Change) แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ได้รับการยกย่องถึงคุณูปการที่มีต่อพัฒนาการด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาต่อยอดมากที่สุดสาขาหนึ่งทางด้านการศึกษาในปัจจุบัน Jack Mezirow ผู้บุกเบิกแนวคิดดังกล่าวได้เสนอว่า การปรับเปลี่ยนมุมมองจะเกิดขึ้นได้จะต้องเกิดจากภาวะยากลำบาก ความผิดหวัง ความเจ็บปวด หรือการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์สำคัญๆซึ่งเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์นี้ไปสู่คำถามในเรื่องความเป็นตัวตนและความหมายของชีวิตตนเอง

กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนสมมติฐานและความเชื่อตนเองเสียใหม่โดยการตีความและรับรู้ถึงประสบการณ์ตนเองในอีกรูปแบบหนึ่งที่ต่างจากเดิม โดยเริ่มจากการสร้างการตระหนักรู้เชิงวิพากษ์ถึงสมมติฐานที่ตนใช้ในการรับรู้ เข้าใจ และอธิบายต่อโลกที่เกิดขึ้นได้อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ตามด้วยการพัฒนาเป็นมุมมองที่เข้าใจในความเป็นองค์รวมที่สามารถเห็นความแตกต่างอย่างหลากหลายและบูรณาการ และประการสุดท้าย เป็นการใช้ประโยชน์จากความเข้าใจดังกล่าว

มาสร้างเป็นทางเลือกเพื่อใช้ในการตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงขึ้นที่สะท้อนถึงสมมติฐาน ค่านิยม และความเชื่อทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิทยาซึ่งเกิดจากการเทียบเคียงของประสบการณ์ใหม่ที่รับเข้ามากับประสบการณ์เดิมที่ตนมีอยู่อย่างมีคุณค่าและความหมาย (Mezirow, 1991)

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Processes) เพื่อการพัฒนาศักยภาพอย่างก้าวข้ามเหนือการพัฒนาแบบเดิมๆ ด้วยการสร้างมโนธรรมสำนึกใหม่บนหลักการที่ถูกต้อง โดยการวิพากษ์และวิเคราะห์ประสบการณ์ในอดีตรวมทั้งความเชื่อสมมติฐานที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวในแง่มุมใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมเพื่อการยกระดับคุณค่าชีวิต Mezirow (1991) ได้นำเสนอกระบวนการ 10 ขั้นตอนเพื่อการปรับเปลี่ยนกรอบความคิด ดังนี้

1. การเผชิญและตระหนักถึงภาวะวิกฤต
2. การวิเคราะห์ตรวจสอบตนเอง
3. การประเมินสมมติฐานตนเองเชิงวิพากษ์
4. การตระหนักว่าตนและบุคคลอื่นๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดในทำนองเดียวกัน
5. การค้นหาทางเลือกของบทบาท ความสัมพันธ์และแนวทางการปฏิบัติใหม่
6. การพัฒนาแผนปฏิบัติการ
7. การศึกษาหาความรู้และทักษะเพื่อการดำเนินการตามแผน
8. การทดลองปฏิบัติตามแผน
9. การพัฒนาขีดความสามารถและความเชื่อมั่นในตนเองตามบทบาทใหม่
10. การบูรณาการมโนทัศน์ใหม่ให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นหนึ่งเดียว

เมื่อศักยภาพและความเชื่อมั่นได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดความเชื่อมั่น ประสบการณ์ความรู้ ความสามารถเหล่านั้นจะถูกหลอมรวม เชื่อมโยงให้เป็นหนึ่งเดียวกับความเป็นตัวตนของตนเอง ก่อให้เกิดเป็นการดำเนินชีวิตตามแนวทางใหม่ตามมโนทัศน์ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อและการปฏิบัติใหม่ซึ่งสามารถนำชีวิตไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน สามารถยืนหยัดต่อความท้าทายใดๆ ได้อย่างมั่นใจเพื่อความมั่นคง ยั่งยืน ในที่สุด

สถาบันเพื่อการบูรณาการศักยภาพมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม มั่นคง ยั่งยืน มีความสุข. 2557. แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning). วารสารการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่ฐานรากของชีวิตครอบคลุมทุกมิติชีวิตอย่างสมดุล บนหลักการที่ถูกต้อง ปีที่1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม 2557.

2.3 แนวคิดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา 3 ยุค คือยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคความรู้ มีความแตกต่างกันมากหากเราต้องการให้สังคมไทยดำรงศักดิ์ศรี และคนไทยสามารถอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข การศึกษาไทยต้องก้าวไปสู่เป้าหมายในสู่ “ยุคความรู้” จุดท้าทายในการจัดการศึกษาควรไปในทิศทางของความสุขในการทำงานอย่างมีเป้าหมายเพื่อชีวิตที่ดีของลูกศิษย์ การกระตุ้นให้ศิษย์เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” ด้วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียน ครูต้องตอบได้ว่า ศิษย์ได้เรียนอะไร และเพื่อให้ศิษย์ได้อะไร การประสบผลสำเร็จได้นั้น ครูต้องทำอะไร ไม่ทำอะไร การทำหน้าที่ครูจึงไม่ผิดทางคือ ทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุกหรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) จะเกิดขึ้นได้จาก “ครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก” ในการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้ เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) สารวิชาที่มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชาควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้

การเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงวิธีคิด ให้สอดคล้องและสมดุลกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่นับวันจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดครั้งนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องอยู่คู่กันต้องเกื้อกูลกันจะแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อมีการเรียนรู้ในศตวรรษใหม่ มีคำที่สำคัญที่น่าสนใจคือคำว่า “Teach Less” และ “Learn More” โดยความหมายแล้วหมายความว่า การเปลี่ยนวิธีการศึกษา ด้วยการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายจาก “ความรู้ (knowledge) ไปสู่ทักษะ (skill or practices)” และต้องรู้จักเป็น “Facilitator” โดยระบุหน้าที่หรือคำจำกัดความว่าเป็น “ผู้อำนวยการเรียนรู้ (Coach) หรือ ผู้ชี้แนะ” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มี “ครู” เป็นหลัก ไปเป็น “นักเรียน” เป็นหลัก การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่า การเรียนรู้แบบตัวใครตัวมัน (Individual Learning) เพราะการเรียนรู้ในแบบใหม่ต้องเป็นการเรียนรู้ที่แบ่งปันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเรียนในปัจจุบันควรให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติพร้อมเรียนทฤษฎีไปพร้อมๆ กันไม่ใช่แยกส่วนกันเรียน ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 ควรเปลี่ยนจากห้องเรียนธรรมดา (Class Room) เป็นสตูดิโอ (Studio) เป็นที่ทำงานเป็นกลุ่มๆ ซึ่ง หมายความว่า การเรียนจะเปลี่ยนจาก Lecture Based เป็น Project Based เป็นการเปลี่ยนผู้เรียนจาก “กรรม” จากเดิมเป็นผู้เรียนเป็น “ประธาน” และเป็น “กริยา” ด้วยพร้อมกัน คือเป็นผู้ลงมือทำโครงการ (project)

2.4 โมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)

แบบจำลองภูเขาน้ำแข็ง (The Iceberg Model) (ชูชัย สมितिไกร, 2550, หน้า 29) สามารถอธิบายได้ว่าคุณลักษณะของบุคคลนั้นเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยมีส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยลอยอยู่เหนือน้ำซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ง่าย ได้แก่ความรู้สาขาต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา และส่วนของทักษะ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญพิเศษด้านต่าง ๆ สำหรับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำซึ่งเป็นส่วนที่มีปริมาณมากกว่านั้น เป็นส่วนที่ไม่อาจสังเกตได้ชัดเจนและวัดได้ยากกว่า และเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่า ได้แก่ บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง คุณลักษณะส่วนบุคคลและแรงจูงใจ ส่วนที่อยู่เหนือน้ำเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับเขาวนปัญญาของบุคคล ซึ่งการที่บุคคลมีความฉลาดสามารถเรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ และทักษะได้นั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้มีผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่น จึงจำเป็นต้องมีแรงผลักดันเบื้องลึก คุณลักษณะส่วนบุคคล ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมอย่างเหมาะสมด้วย จึงจะทำให้บุคคลกลายเป็นผู้ที่มีผลงานโดดเด่นได้

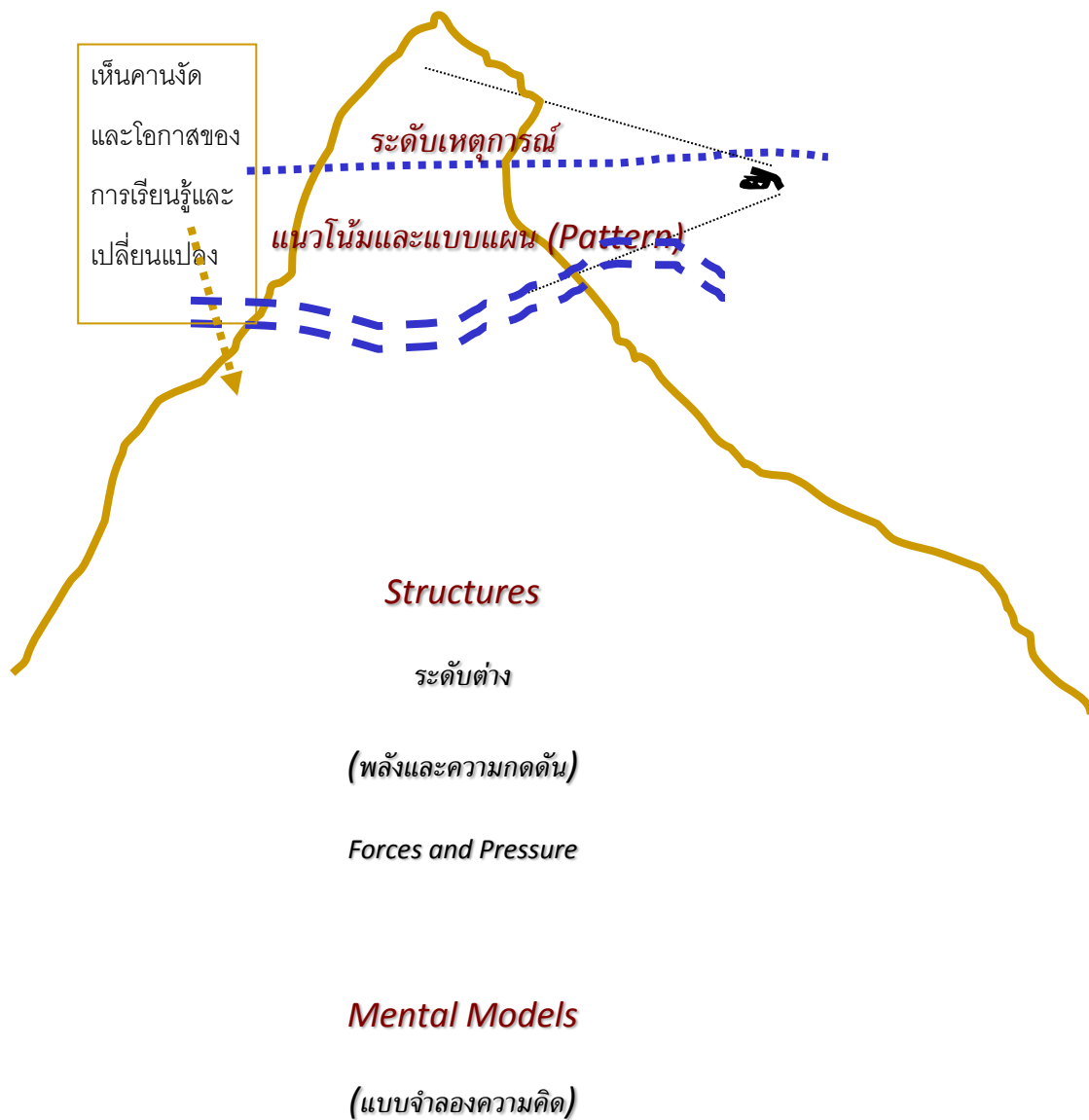
นอกจากนี้ ยังมีสมรรถนะที่เรียกว่า แนวคิดของตนเอง ได้แก่ ทศนคติ และค่านิยม ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ปรับเปลี่ยนได้แต่ต้องใช้ระยะเวลาและสามารถทำได้ด้วยการฝึกอบรม การใช้หลักจิตวิทยาหรือการสั่งสมประสบการณ์ในการพัฒนาแต่ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากและต้องใช้เวลา Dale and Hes (1995, p. 80) กล่าวถึงสมรรถนะว่าเป็นการค้นหาสิ่งที่ทำให้เกิดการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Excellence) หรือการปฏิบัติงานที่เหนือกว่า (Superior Performance)

นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของสมรรถนะในด้านอาชีพ (Occupational Competency) ว่าหมายถึงความสามารถ (Ability) ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสายอาชีพเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่ถูกคาดหวังไว้ คำว่ามาตรฐานในที่นี้หมายถึงองค์ประกอบของความสามารถรวมกับเกณฑ์การปฏิบัติงานและคำอธิบายขอบเขตงานจากที่นำเสนอมาข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่าสมรรถนะหรือขีดความสามารถหมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งบุคคลนั้นจะแสดงออกเป็นวิธีคิดและพฤติกรรมในการทำงานที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จตามมาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานที่องค์กรได้กำหนดเอาไว้

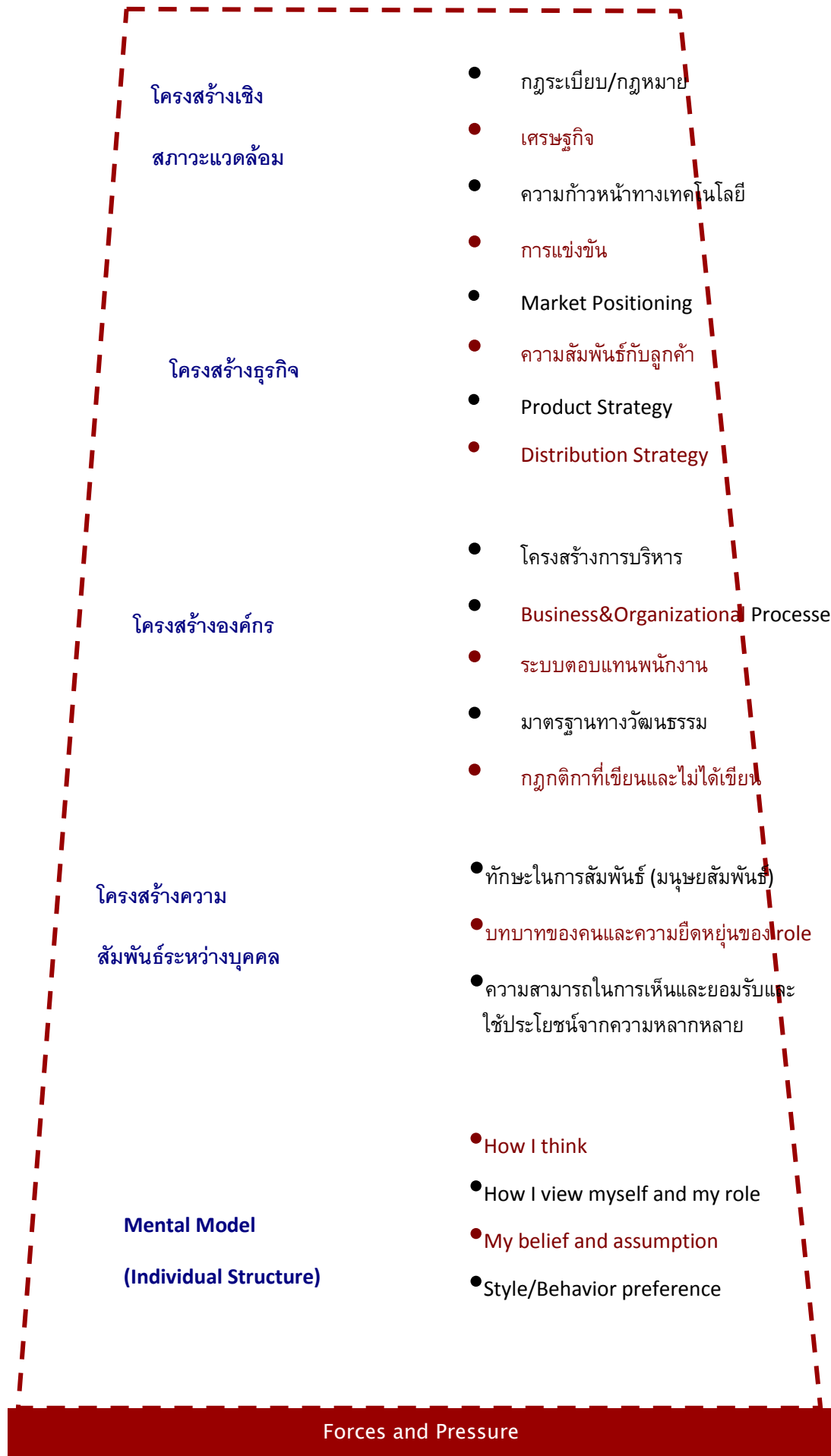
อาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ได้เสนอแนวความคิดในการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการจัดระบบและกลไกในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยให้ร่วมกันสร้างระบบนิเวศที่มีชีวิต เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานที่มีชีวิต การที่จะสร้างระบบและกลไกในการสนับสนุนจึงจำเป็นต้องเป็นระบบที่มีชีวิต ไม่ใช่กลไกที่แข็งตัว ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์และระบบความสัมพันธ์ของคนทำงานจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการจัดระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยอาศัยทฤษฎีภูเขาน้ำแข็งในการวิเคราะห์งาน วิเคราะห์คน และจัดระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังนี้

ความคิดเชิงกระบวนการระบบคือ

เห็น 4 ระดับของ “ภูเขาน้ำแข็ง”

โครงสร้างมีหลายชั้นซ้อนกัน

บทที่ 3

กระบวนการ การดำเนินงาน

การดำเนินงานการศึกษาในครั้งนี้ ได้มีการประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายของการศึกษา มุ่งสู่การสนับสนุนผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (JSN) รวมทั้งการสร้างและพัฒนาระบบการหนุนงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ โดยวางกรอบการศึกษา 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านแนวคิดอุดมการณ์ ,ด้านพลังในการทำงาน, ด้านระบบการสนับสนุนงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ และด้านการพัฒนาศักยภาพคนทำงานโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านแนวคิด อุดมการณ์

- ทบทวนจุดยืน
- หาจุดยึดโยง
- ปรับทัศนคติแนวคิดในการทำงาน
- สร้างความสัมพันธ์ของคนทำงาน

2. ด้านพลังในการทำงาน

- หาคนที่สร้างพลัง และทัศนคติทางบวกให้คนทำงานได้มาพูด แลกเปลี่ยน (Speaker)
- ศิลปะเพื่อสร้างภาวะภายใน

3. ด้านระบบการสนับสนุนงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

สร้างและพัฒนาระบบการหนุนงานร่วมกัน โดยเลือกระบบที่จำเป็นก่อน ได้แก่ การพัฒนาโจทย์ รายงานที่มีคุณภาพ และการเงิน การบริหารจัดการงานวิจัย

4. ด้านการพัฒนาศักยภาพคนทำงาน

- การทำสื่อ (การจับประเด็น การเขียน การถ่ายภาพ ทำคลิป/ เทคนิคเฉพาะเช่นการตัดต่อ)
- การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (ทักษะการจัดระบบคิดและการจัดการความรู้)
- การออกแบบกระบวนการเรียนรู้และทักษะวิทยากรกระบวนการ

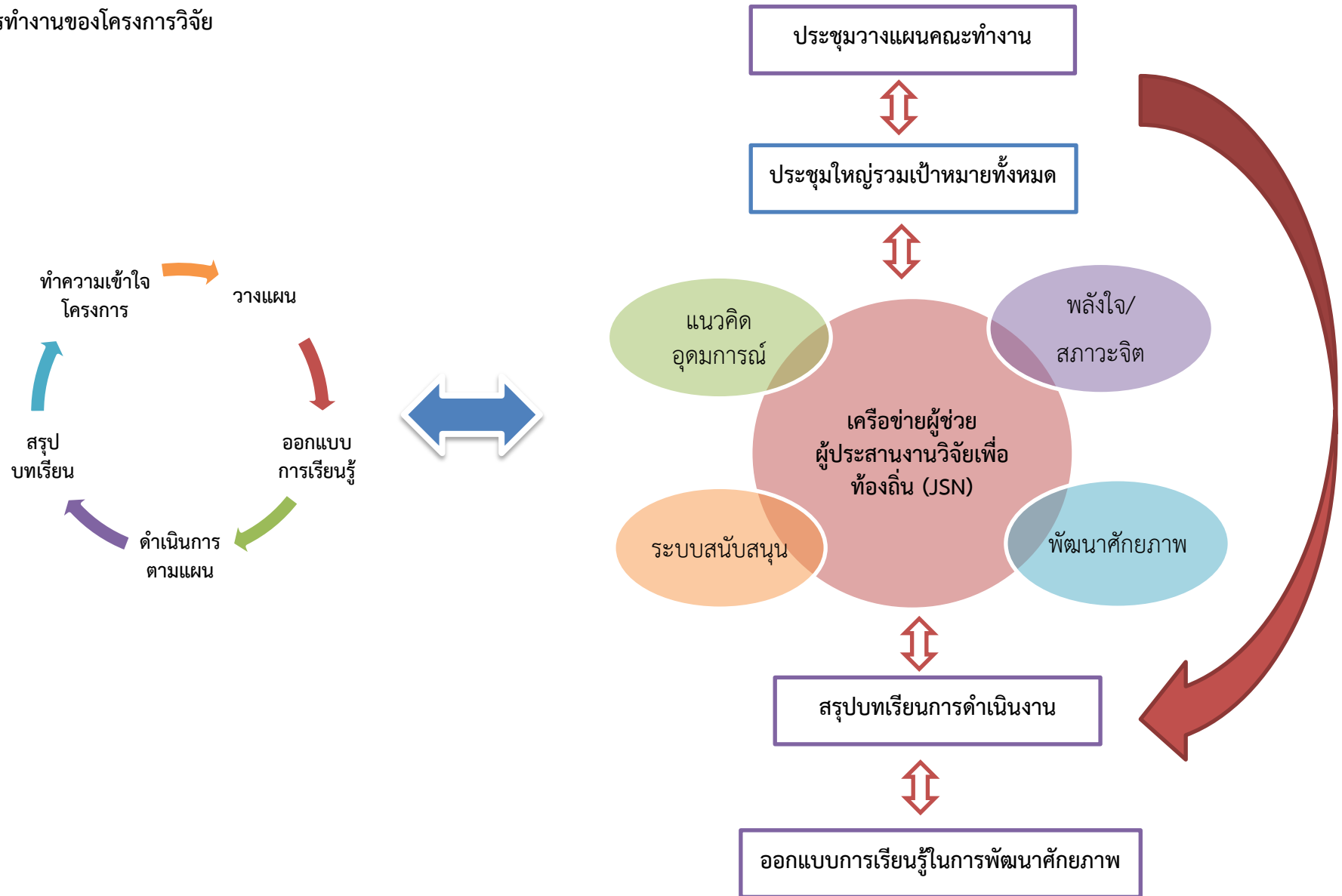
กิจกรรมการดำเนินงาน ปีที่ 1

1. จัดประชุมคณะทำงานเพื่อออกแบบกระบวนการร่วมกัน
2. จัดประชุม JSN ทั่วประเทศ
3. คณะทำงานประชุมเพื่อสรุปงานและออกแบบการพัฒนาศักยภาพ 3 ครั้ง
4. เติมความรู้และฝึกปฏิบัติการการทำสื่อ
5. เติมความรู้และฝึกปฏิบัติการการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์
6. เติมความรู้และฝึกปฏิบัติการการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และทักษะวิทยากรกระบวนการ
7. คณะทำงานประชุมเพื่อสรุปงานและเขียนรายงาน
8. เขียนรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์
9. ติดตามประสานงานตลอดทั้งโครงการ

การดำเนินงานในปีที่ 1 ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2558 ถึงเดือนตุลาคม 2559

กิจกรรมการดำเนินงาน	ระยะเวลา
1. จัดประชุมคณะทำงานเพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้	วันที่ 3 ธันวาคม 2558
2. จัดประชุมผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (JSN) ทั่วประเทศ	วันที่ 24-26 มกราคม 2559
3. คณะทำงานประชุมเพื่อสรุปงานและออกแบบการพัฒนาศักยภาพ	วันที่ 30 เมษายน- 1 พฤษภาคม 2559
4. ดำเนินการเขียนรายงานการศึกษาของโครงการ	พฤษภาคม 2559
5. พัฒนาศักยภาพด้านสื่อสร้างสรรค์	วันที่ 11-15 กรกฎาคม 2559
6. พัฒนาศักยภาพด้านการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	ภาคอีสานและภาคใต้
7. พัฒนาศักยภาพด้านการคิด วิเคราะห์ จับประเด็น	วันที่ 25-28 สิงหาคม 2559
8. การประชุมสรุปบทเรียนและถอดความรู้ ปีที่ 1	17-19 ตุลาคม 2559
9. เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	ตุลาคม 2559

กระบวนการทำงานของโครงการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยและพัฒนาระบบสนับสนุนเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (JSN) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น, เสริมสร้างแนวคิดอุดมการณ์ แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคมให้ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และพัฒนาเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่าการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา สามารถนำเสนอผลการดำเนินงานได้ดังต่อไปนี้

- 4.1 ระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 4.2 สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเสริมสร้างแนวคิดและอุดมการณ์ เชิงพันธกิจ
- 4.3 สถานการณ์ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วประเทศ
- 4.4 สถานการณ์ผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเทศไทย
- 4.5 การเตรียมความพร้อม วางแผนปฏิบัติการ เครือข่าย JSN ประเทศไทย
- 4.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ “คนหนุนวิจัย ปฏิบัติการกู้ชาติ”
- 4.7 การสรุปบทเรียนการดำเนินงานและออกแบบการพัฒนาศักยภาพ
- 4.8 พัฒนาศักยภาพด้านสื่อสร้างสรรค์
- 4.9 พัฒนาศักยภาพด้านการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 4.10 พัฒนาศักยภาพด้านการคิด วิเคราะห์ และจับประเด็น
- 4.11 การประชุมสรุปบทเรียนและถอดความรู้ ปีที่ 1

4.1 ระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่าระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากการทบทวนเอกสาร และใช้กระบวนการ อภิปรายกลุ่ม (Focus group Discussion) ของผู้ช่วยผู้ประสานงานและผู้ประสานงาน ตลอดจนผู้บริหารและทีมงาน สกว. ร่วมกันหลายเวที พบว่า ระบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้นและพัฒนา ภายใต้บริบทที่มีความแตกต่างมีการเติบโตและปรับตัวตามสถานการณ์สามารถจำแนกเป็นยุคต่างๆดังมี รายละเอียดดังนี้

4.1.1 บริบทการก่อเกิด

ช่วงที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองช่วงปี พ.ศ.2536 มีการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้การนำของ พณฯท่านอานันท์ ปันยารชุน มีการจัดตั้ง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นองค์กรมหาชน รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเป็นกองทุนให้ปีละ 2,000 ล้านบาท แนวทางการบริหารจัดการวิจัยใหม่ๆ ให้ตอบโจทย์สังคมไทยและแตกต่างจากหน่วยงานบริหารงานวิจัยอื่นๆ ที่มีอยู่

ช่วงเวลาดังกล่าว ในสังคมไทยมีความเคลื่อนไหวตามแนวคิดมนุษยธรรมเสรีนิยมในงานพัฒนาโดย องค์กรพัฒนาเอกชนอิสระ เน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโดยการรวมกลุ่ม พัฒนาศักยภาพชาวบ้านใน ลักษณะแนวคิดอนาธิปไตย อีกทั้งมีการเรียนรู้ปัญหาทางโครงสร้างทางสังคม และการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างชาวบ้าน รัฐ และตลาด เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้าน

ตลอดจนมีความเคลื่อนไหวการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลักดัน พรบ.ป่าชุมชน การต่อต้านการ สร้างเขื่อน อย่างเป็นขบวนการภายใต้การนำของ สมัชชาคนจน (อานันท์ 2544: 144-150)

ปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวเรียกร้องดังกล่าวเป็นการตื่นตัวของชาวบ้านในชุมชน ท้องถิ่น ต่างๆอย่างกว้างขวาง หลังจากที่ชาวบ้านถูกกระทำ สิ่งการ คิด ทำแทนชาวบ้านมาหลายทศวรรษ ในขณะที่ ชุมชนชนบทอ่อนแอ ล่มสลาย (อานันท์ 2544: 150)

บริบทในสังคมไทยทั้งการวิจัยและการพัฒนาที่ไม่ก่อประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาของประชาชน เท่าที่ควร ในกลุ่มผู้นำทางความคิด ในสังคมไทยได้มีการเสนอความคิด ความเห็นสำคัญในการทบทวน ความหมายและเป้าหมายการวิจัยและการพัฒนาที่น่าสนใจเป็นต้นว่า พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ แสดงปาฐกถา “การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย” (การประชุมของ สกว. ปี พ.ศ.2538) สารระตอนหนึ่งกล่าวว่า

วิจัย นั้นเป็นไวยาจน์ (Synonym) คือเป็นคำที่มีความหมายใช้แทนกันได้ของคำว่า”ปัญญา” วิจัย เป็นลักษณะหนึ่งของการใช้ปัญญา พร้อมทั้งเป็นการทำให้เกิดปัญญาหรือทำให้ปัญญาพัฒนาขึ้นด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมนั้นเราแสดงไว้โดยวิจัย วิจัยนี้จึงมีความสำคัญมากและพึงวิจัยธรรมโดย แยกคาย จึงเป็นอรรถแจ้งด้วยปัญญา วิจัย แปลกง่ายๆ ว่า เป็นการค้นหา หรือสืบค้น เพื่อจะเอาสิ่งที่

ต้องการให้ได้ จุดสำคัญของการวิจัยคือ การค้นหาความจริง ค้นหาสิ่งที่ดี ค้นหาหนทางที่จะทำให้ดี วิธีการที่จะทำให้ดีและหาวิธีที่จะทำให้สำเร็จ

ในปาฐกถาดังกล่าว

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต :2532,9-10) ได้เสนอว่า จะต้องบูรณาการการวิจัยเข้าไปในชีวิตประจำวันของคนไทย ความว่า

การศึกษาและการวิจัยจึงเป็นเรื่องชีวิตประจำวัน เป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกชีวิต ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะจัดเป็นกิจการของสังคม หรือเป็นการวิจัยทางวิชาการต่างๆ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่มันจะต้องโยงมาจากฐานของการวิจัยในชีวิตประจำวันเลยทีเดียว

เราดำเนินชีวิตอยู่ในโลก เรารับรู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งใดก็ตาม เราจะต้องใช้คำว่า วิจัย หรือ ปัญญา อยู่เสมอ โดยเฉพาะเวลานี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร การดำเนินชีวิตต้องการการวิจัยคือใช้ปัญญานี้อยู่ตลอดเวลา ชีวิตจึงจะอยู่ได้ด้วยดี จึงจะเจริญ พัฒนาทั้งชีวิตตนเองและสังคม ประเทศชาติ เพราะฉะนั้นจะต้องให้จิตใจของเรากำกับด้วยท่าทีของการวิจัยหรือมีการวิจัยเป็นนิสัยเลยทีเดียว

ท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต:2532,27-28) ได้ตั้งปัญหา 2 ข้อต่อการบริหารงานวิจัยในสังคมไทยอีกว่า

1. ทำอย่างไรให้ปัญญานั้นแผ่ขยายไปสู่คนจำนวนมาก
2. ทำอย่างไรจะให้มีการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

และสุดท้ายของปาฐกถาเพื่อเป็นการตอกย้ำในความหมายและเป้าหมายการขยายงานวิจัย ท้ายๆ กล่าวก่อนการปาฐกถาว่า

..... เราจะต้องเชื่อว่า คนไทยเรามีศักยภาพ ที่จะช่วยแก้ปัญหาของโลกด้วย แล้วพัฒนาจิตใจของนักวิจัยขึ้นมาและมีชีวิตแห่งการวิจัย ถ้าอย่างนั้นไม่ว่าจะงานวิจัยเรื่องใดๆ ก็จะนำงานวิจัยนั้นไปสู่จุดหมายแห่งการเข้าถึงและหนทางทำให้มันดีจนสำเร็จได้

หากสรุปดูความหมายของการวิจัย เป็นสิ่งจำเป็นของทุกชีวิต ที่จะต้องมีการวิจัย มีการใช้ปัญญาอยู่ตลอดเวลา ในสถานการณ์ปัญหาสังคมไทยในห้วงเวลาดังกล่าวที่ระบบการพัฒนาของภาครัฐดำเนินงานโดยราชการและระบบงานวิจัยของภาครัฐที่ดำเนินงานโดยนักวิชาการ ไม่ตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนและไม่สอดคล้องกัน ดังความเห็นของ ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญหลง ได้กล่าวว่า

ในการพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา คำว่า ความรู้กับการพัฒนามักไม่ไปด้วยกัน นักพัฒนาที่พัฒนาไป นักวิจัยก็สร้างความรู้ไป ต่างคนต่างใช้เครื่องมือที่ตนเองถนัดในการทำงาน

ระยะหลังจึงมีความพยายามเชื่อมโยงงานสองอย่างเข้าด้วยกันให้มีความรู้ในการพัฒนามากขึ้น แต่พบว่ามีความว่างอยู่มากเนื่องจาก (1) ธรรมชาติของงานทั้งสองไม่เหมือนกัน งานพัฒนาต้องการความรวดเร็วและมุ่งแก้ปัญหาที่มีอยู่ ส่วนงานวิจัยมักใช้เวลาในการกำหนดกรอบและวางกระบวนการเพื่อหาสาเหตุและปัญหา และ (2) ความพร้อมและความสนใจของแต่ละกลุ่มไม่เท่ากันและไม่ตรงกัน ต้องมีการประสานและจัดการอย่างมาก จึงจะเกิดงานร่วมกันได้และเกิดประโยชน์ยั่งยืน

สำคัญที่สุดคือ ชาวบ้านในฐานะกลุ่มเป้าหมาย ถูกวิจัยและถูกพัฒนาเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่อาจมีบทบาทในการคิดและตัดสินใจ แม้ว่าในหลายกรณีมีแนวคิดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม แต่ก็ยังเป็นเพียงตัวประกอบ กระทั่งทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้นในระดับที่จะต้องตัดสินใจ ทำอะไร ไม่ทำอะไร มักพบว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ที่จะออกความคิดเห็น ในกรณีที่มีความรู้ก็ขาดความมั่นใจในการออกความคิดเห็น (ปิยะวัติ บุญหลง ในกชกร 2546: 9)

บริบททางการเมืองช่วงปี 2540 มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างกว้างขวาง ในขณะที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก (วิกฤติต้มยำกุ้ง) การล้มละลายของสถาบันการเงิน 54 แห่ง ธุรกิจจำนวนมากล้มเลิกกิจการ ชาวบ้านที่เป็นลูกจ้างกลับไปใช้ชีวิตในถิ่นฐานบ้านเกิด ชุมชนเกษตรกรรมในชนบทเป็นที่พึ่งพิงที่คุ้มครองป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤติทางสังคม ประเทศไทยต้องกู้เงินมาลงทุนและเยียวยาทางสังคมให้กับตนเองในชุมชนต่างๆอย่างกว้างขวาง

กระแสชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นทางออกทางรอดของสังคมไทย ด้วยบริบทเงื่อนไข การกระจายอำนาจ และการเปิดโอกาสทางการเมืองการปกครอง ความจำเป็นสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจภายใต้วิกฤติสิ่งแวดล้อม การสร้างเสริมศักยภาพชาวบ้านให้สามารถจัดการตนเองได้ โดยใช้ข้อมูล ความรู้ ที่เท่าทันกับยุคสมัย “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” จึงผุดบังเกิดขึ้น ภายใต้การเอื้อของ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการ สกว. และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการนโยบาย สกว. อนุมัติมอบหมายให้ ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญหลง เป็นผู้ริเริ่มทำการทดลอง พัฒนาระบบการบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

4.1.2 ยุคการก่อเกิด พ.ศ.2541-2545

การพัฒนาระบบบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นภายใต้การทดลองและพัฒนาที่นำโดย ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญหลง ซึ่งมีความหมายและมรรควิธีที่แตกต่างจากงานวิจัยทั่วไป กล่าวคือ

1) นิยามความรู้ที่เปลี่ยนไป

ปิยะวัติ ไม่ได้มองความรู้ว่าเป็นสิ่งสากลที่อยู่ในหนังสือที่ต้องไปเล่าเรียนมาหรือที่ใครผลิตขึ้นมาแล้วตั้งไว้ให้ผู้อื่นใช้ แต่เรามองความรู้ในแง่ของประโยชน์สังคม ประโยชน์ขั้นแรกนั้นมักจะอยู่ใน “คน” ไม่ใช่ในหนังสือ ในโลกแห่งข้อมูล ข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงนี้เรามองว่าความรู้ขั้นต้นคือ “ความสามารถ” ที่จะแปลความหมายข้อมูล ข่าวสารได้ถูกต้องในบริบทของมันและแปรความคิดไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมได้

แต่เดิมชาวบ้านมีชุดความรู้อยู่แล้ว จากการดำรงชีวิตในอดีตแต่ความรู้ชุดนั้นไม่เพียงพอที่จะแปลความหมายข้อมูล ข่าวสารปัจจุบันได้ คือไม่มีประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ได้ ไม่ทราบหลักการ ทฤษฎีเบื้องหลัง ไม่เข้าใจที่มาที่ไปของข้อมูล ข่าวสารและไม่เข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

จากความหมายของความรู้เบื้องต้นนับว่าเป็นความหมายที่แตกต่างไปจากที่เคยเข้าใจโดยทั่วไปอย่างสิ้นเชิง สะท้อนวิธีคิดที่ให้คุณค่ากับชุดความรู้ที่ชาวบ้านมีอยู่แต่ก็สะท้อนข้อจำกัดว่าไม่เพียงพอต่อการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงได้เพราะข้อมูลข่าวสารมากมายและสังคมใหญ่ขึ้น ความซับซ้อนมากขึ้น มีสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นมามากขึ้น ในขณะที่ชาวบ้านยังไม่มีประสบการณ์ จำเป็นต้องมีการนำกระบวนการวิจัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ปิยะวัติ เห็นด้วยกับ สเนห์ จามริก ที่เห็นว่า “การวิจัยเป็นกระบวนการ” ซึ่ง ศาสตราจารย์ สเนห์ จามริก กล่าวว่า “ถ้ามองงานวิจัยเป็นกระบวนการ ไม่ใช่ตัวเนื้อหา ใครๆ ก็น่าจะใช้กระบวนการนี้กับเรื่องอะไรก็ได้”

ต่อประเด็นการมองความหมายใหม่ของการวิจัยโดยนัยยะเป็นกระบวนการทางปัญญาที่คนทั่วไปสามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวันจึงเป็นคำถามสำคัญของผู้นำทางความคิดก้าวหน้าในสังคมไทยที่ได้ทำงานคลุกคลีกับประชาชนพื้นถิ่น อย่างเช่น ศ.สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ก็กล่าวเช่นเดียวกันว่า

“จะต้องทำอย่างไรให้ประชากรของเราทุกคนแม้แต่เด็กคิดอย่างไร? ทำอย่างไร ให้ครรลองวิจัยซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าชาวบ้านเข้าใจเราก็จะสอนให้ลูกหลานเข้าใจได้”

นอกจากจะมองการวิจัยเป็นกระบวนการแล้วยังถูกมองเป็นครรลอง วิธี ซึ่งควรลองตามแนวคิดของ สุทธิวงศ์ เป็นเพียงการตั้งคำถามซ้ำว่า หากคำตอบอะไรแล้วก็พยายามหาคำตอบแล้วก็พิสูจน์ให้ได้ว่าตอบตรงจริงๆ

องค์ประกอบสำคัญของงานวิจัยในทัศนะของสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ประกอบด้วย (1) ข้อมูล (2) วิธีวิทยา (3) การวิพากษ์ของนักวิจัย ต่อแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเน้นให้ชาวบ้านเป็นผู้วิจัยเองนั้น สุทธิวงศ์เห็นว่าคนที่เข้าถึงข้อมูลที่ดีที่สุดคือชาวบ้าน เนื่องจากมีประสบการณ์ตรง หลายตัว หลายมุม หลายระดับความคิด การให้ชาวบ้านเป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเก็บอย่างมีคุณภาพจึงเป็นเรื่องใหญ่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ข้อมูลมักไม่อยู่ในตำรา ทฤษฎีหรือศาสตร์ ทฤษฎีชาวบ้านเป็นคนละเรื่องกับทฤษฎีสากล (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ , 2546: 103-106)

เมื่อการวิจัยให้ความสำคัญในแง่เป็นเครื่องมือ (tools) เป็นกระบวนการเรียนรู้ วิธีวิทยาและเป้าหมายจึงกำหนดไว้หลวมๆ แล้วแต่สภาพของเรื่องราว สถานการณ์ สถานที่ เวลาและบุคคล สังคมที่

ดำเนินการวิจัย เครื่องมือสำคัญ จึงใช้ “เวที” ประชุมถกเถียง ตั้งแต่การตั้งประเด็นการวิจัย การประเมินสภาพของปัญหา การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบการเกิดความรู้ใหม่ การวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเน้นเป้าหมายปลายทางมากกว่าเป้าหมายปลายทาง

ปิยะวัติ อธิบายว่าเป้าหมายสุดท้ายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ใช่การเชื่อมโยงงานวิจัยและพัฒนาเข้าด้วยกัน แต่เป็นการบูรณาการอย่างแนบเนียน ให้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของงานพัฒนา ให้การใช้ข้อมูลและกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องปกติในการวางแผนพัฒนาและการลงมือปฏิบัติทำงานทุกเรื่อง

ด้วยเหตุที่ชุมชนมีความซับซ้อน ชุมชนทั่วไปมีความขัดแย้งแฝงฝังอยู่ มิได้เป็นเอกภาพเนื้อเดียวกัน ต่างคนก็อาจจะต้องการแตกต่างกัน ดังนั้นกระบวนการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนและถกเถียงกันบนข้อมูลชุดเดียวกัน จนได้ข้อยุติร่วมกันเป็นเรื่องสำคัญ

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงมีจุดหมายที่สำคัญคือ ให้ชาวบ้านมีโอกาสหาประสบการณ์จากเรื่องปัจจุบันได้ร่วมกันให้ชาวบ้านมีโอกาสหาประสบการณ์จากเรื่องปัจจุบันได้ร่วมกันตั้งคำถาม ร่วมกันทำกระบวนการที่เป็นขั้นตอน มีเหตุมีผล มีหลักฐานมีข้อมูล เพื่อหาคำตอบ มีโอกาสได้คลุกคลีกับคนที่เกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้บริบทใหม่ว่าเป็นอย่างไร รู้ว่าจะหาข้อมูลได้จากที่ไหน และได้พบหลักการ ทฤษฎีบางอย่างที่จำเป็นเพื่อนำมาประกอบกับดุลยพินิจและความเข้าใจบริบทท้องถิ่น (ซึ่งมีอยู่แล้ว) เพื่อให้เกิดชุดความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

2) การออกแบบโครงสร้างเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบ (ระบบเปิด)

จากฐานคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มองว่าเป็นระบบเปิดต้องดำเนินการให้ยึดหยุ่นคล่องตัวอาจเป็นไปได้ว่า แนวคิดสำคัญของผู้นำ ผู้บริหารและคณะกรรมการนโยบายของ สกว. ช่วงก่อตั้งมองว่าถ้าจะทำงานสร้างสรรค์สิ่งใหม่ สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ โดยการใช้งานวิจัยจึงต้องการการออกแบบระบบใหม่บนโครงสร้างใหม่จึงได้จัดตั้ง สกว. ไม่ใช่ทำบนฐานของระบบ สถาบันวิจัยเก่าที่มีอยู่ การศึกษาทดลองพัฒนาระบบ การบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงได้รับมอบหมายให้ดำเนินบนเงื่อนไขใหม่ โดย สกว. มอบหมายให้มาจัดตั้งสำนักงานที่จังหวัดเชียงใหม่ หากคณะทำงานใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานตลอดจนคิดคำขวัญและตราสัญลักษณ์กันใหม่ โดยใช้คำขวัญ “สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” และมีตราสัญลักษณ์เป็นรูปพระกร้อที่ยังสานไม่เสร็จ

สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

โดยความหมาย ตระกร้อ เป็นอุปกรณ์กีฬาพื้นถิ่นที่สร้างจากส่วนโดยชาวบ้านการสานที่ขัดกันเพื่อแน่นแฟ้น กลมเกลียว เหนียวแน่น และสานกันอย่างไม่รู้จบ ในขณะที่ตระกร้อต้องเล่นร่วมกัน ยิ่งเล่น ยิ่งเก่ง ขณะเล่นก็มีความสุขที่ได้เล่นร่วมกันเป็นวง

เปรียบเทียบวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานวิจัยพื้นถิ่นที่เป็นงานของชาวบ้าน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน ที่ต้องการมีส่วนร่วมเล่นเป็นวง เป็นเวที ไม่มีการจำกัดจำนวนผู้เล่น ผู้วิจัย

แนวคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับปรับใช้ในการทำงานทั้งระดับโครงการวิจัย ระดับการทำงานของพี่เลี้ยง, ที่ปรึกษางานวิจัย ,ผู้ช่วยผู้ประสานงาน ตลอดจน การทำงานของพนักงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค ที่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ การออกความคิดเห็น การวิพากษ์ วิจารณ์ ที่มีถ้อยแถลงอย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าว่งเล็ก วงใหญ่ ล้วนทำได้เพื่อน ผู้ร่วมทาง สร้างสรรค์ปัญญา อย่างถ่อมหน้าใจคน วัฒนธรรมการพูดคุยและรับฟังปลูกฝังให้นักวิจัย พี่เลี้ยงนักวิจัยและผู้บริหารงานวิจัยใน สกว. ล้วนมีท่าทีเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของผู้ร่วมเวทีเสมอ วงแลกเปลี่ยน เวทีต่างๆ จึงเปรียบประดุจดั่ง หินลับมีด ซึ่งผู้ร่วมเวทีเปรียบถึงมีดที่เพียรลับตนเองจนเป็นแบบแผนการทำงานภายใต้ วัฒนธรรมการเรียนรู้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

4.1.3 ยุคพัฒนา พ.ศ.2545 -2551

ความคึกคักมีชีวิตชีวาและความก้าวหน้าจากการทำงาน เกิดผลงานออกมาดีเป็นที่ยอมรับของสังคมวงกว้าง โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาสังคม ภาคเครือข่ายและผู้บริหารงาน หน่วยงานวิจัยและพัฒนาทั้งหลายทำให้มีการขยายงานออกไปทุกภูมิภาค ในช่วงเวลา 10 ปี มีการจัดงานเพื่อรวมพลคนวิจัยในระดับประเทศ มีการสังเคราะห์ผลงาน 4 ภาค เพื่อนำเสนอเชิงนโยบายในขณะนั้นมีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประมาณ 50 แห่งและนักวิจัยชาวบ้านในขบวนการประมาณ 10,000 คน

4.1.4 การวิเคราะห์ระบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากช่วงก่อเกิดและพัฒนา 10 ปีแรก

1) ผู้บริหาร สกว. เพื่อท้องถิ่นใช้การทำงานเริ่มต้นเป็นระบบเปิด เชื่อว่างานวิจัยเป็นเครื่องมือเพิ่มศักยภาพคน เชื่อมั่นในงานวิจัยในความหมายกว้าง สามารถนำมาใช้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ปัญญาให้กับประชาชนได้ทั่วไป

2) ผู้บริหาร สกว. เชื่อในระบบเครือข่ายทางปัญญาจะสามารถสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาให้กับชาติบ้านเมืองได้ จึงออกแบบหน่วยจัดการงานวิจัยหรือศูนย์ประสานงานวิจัย เรียกว่า โหนด (Node) ซึ่งเป็นศูนย์รวมข่ายใยทางปัญญาของผู้ร่วมทางวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3) ผู้บริหาร สกว.เชื่อในความเป็นจริงเชิงนิเวศกับปัญญามีเอกภาพภายใต้ความหลากหลายได้ จึงได้เปิดพื้นที่ให้การออกแบบหลากหลายในการบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มีระบบ ระเบียบที่แตกต่างออกไป ระบบบริหาร คน เงิน งาน แตกต่างออกไปจากระบบ สกว.ส่วนกลาง

4) ผู้บริหาร สกว. เข้าใจและเชื่อมั่นในคนทำงาน

5) เจื้อนไขให้สามารถทำงานยืดหยุ่น ปรับตัว และมีธรรมาภิบาลสูงอยู่ที่การคัดสรรและหล่อหลอมคนทำงานที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการทำงาน ในองค์กรที่ดี มีความกระตือรือร้นสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบสูง สร้างสรรค์ โปร่งใส มีส่วนร่วม ใช้อำนาจร่วมในการตัดสินใจ โดยใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และการมีปฏิสัมพันธ์ทางปัญญาอย่างเข้มข้นเสมอในแทบทุกระบวนการของการบริหารงานวิจัย โดยยึดถือเนื้องานเป็นสำคัญ เรื่อง คน งาน เงิน ยืดหยุ่นได้ตามงาน ในกรณีการดำเนินโครงการวิจัยและกิจกรรมต่างๆ ยึดหลักการ “ใช้จ่ายตามจริง แต่ประหยัด เงินเหลือคืน ไม่พอขอเพิ่ม” ในขณะที่ระบบระเบียบเป็นเครื่องมือในการทำงาน มีระบบการควบคุมตรวจสอบ มีการเชิญคนนอกมาประเมินเพื่อพัฒนาเป็นประจำ

6) แบบแผนการทำงานที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีเวที มีปฏิสัมพันธ์อันดี ต่อเนื่องระหว่างผู้บริหารงานวิจัย สกว. ผู้ประสานงาน เชิงหน้าที่ และคณะทำงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ตลอดจนนักวิจัยโครงการต่างๆ ทั้งในชุมชน ท้องถิ่นและเวทีวิชาการ ตั้งแต่ขั้นตอน การตั้งคำถาม การวิจัย การพิจารณาโครงการ การติดตามความก้าวหน้าและการรายงานผล ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับ

การพูดคุยมากกว่ารายงานผ่านเอกสาร รายงานวิจัยบางโครงการเป็นวิจัยเด่น แต่ไม่ได้พิจารณาจากรายงานการวิจัย แต่พิจารณาจากโดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ จากการพูดคุย สัมผัสโดยตรงและสรุปเป็นคำตอบและสามารถจัดทำเป็นสื่อ รูปของ VCD ที่เยี่ยมยอด เพราะเหมาะกับชาวบ้านที่ถนัดเรื่องการพูดคุยมากกว่าการเขียน และชอบการดู การฟังมากกว่าการอ่าน

อย่างไรก็ดีเรื่องความไม่สอดคล้อง ไม่ลงตัวตักในเชิงบริหารก็ยังมีเรื่องข้อโต้แย้งเรื่องแบบแผนระเบียบวิธีวิจัย วิธีวิทยา การทบทวนความรู้เดิมก่อนการวิจัย การใช้ข้อมูล การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงานวิจัย ด้วยมีผู้เกี่ยวข้องหลากหลาย ตั้งแต่กระบวนการ นโยบาย สกว. คณะกรรมการประเมิน ผู้บริหาร สกว. ผู้ประสานงาน ตลอดจน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการวิพากษ์ ประเมินงานต่างก็เข้าใจและคาดหวังงานที่แตกต่างกัน มีการตั้งคำถามกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานวิจัยหรือไม่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นพันธกิจ สกว. หรือไม่ ตลอดจนควรเรียก นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นนักวิจัย สกว.หรือไม่

4.1.5 ยุคถดถอย

เมื่อเงื่อนไขระบบงานภายใน สกว. กลางเปลี่ยนเมื่อผู้อำนวยการ สกว. ส่วนกลางเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยการคนใหม่ที่มีนโยบายในการย้ายสำนักงานภาคมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ร่วมกันกับ สกว. ส่วนกลาง ทำให้ส่งผลกระทบต่อคนทำงานหลักจำนวนหนึ่งลาออก ระบบ ระเบียบ แบบแผนการทำงานใช้แบบเดียวกับสำนักงานส่วนกลาง ซึ่งบริหารงานวิจัยฝ่ายต่างๆ ทั้งเรื่องกฎเกณฑ์และการบริหารคน มีงบประมาณพัฒนาศักยภาพคนลดลง การมีปฏิสัมพันธ์มีการปรับเปลี่ยน มีคนใหม่ ซึ่งยังต้องใช้เวลาในการเรียนรู้อีกมาก กว่า จะทำงานได้ดีทำให้เกิดปัญหา ความอ่อนล้าของคนทำงานส่วนกลางและศูนย์ประสานงาน ตลอดจนโครงการวิจัย นับว่าเป็นการถดถอยในเชิงปริมาณและคุณภาพของงานในช่วงของการปรับตัว

นับว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำงานยาก มีเงื่อนไขไม่เอื้อในเชิงบริหารต้องทำความเข้าใจอธิบายสื่อสารกันมาก ตั้งแต่ระดับคณะกรรมการ และผู้อำนวยการในขณะที่เงื่อนไขภายนอก ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ขัดแย้งรุนแรง ระหว่างเหลืองกับแดง แบ่งแยก แย่งชิงประชาชน ความขัดแย้งเกิดขึ้นระดับชาติ ลงลึกถึงระดับชุมชน ท้องถิ่น

4.1.6 ยุคตั้งหลักหาจุดยืน 2545 – ปัจจุบัน

สถานการณ์ภายนอกระดับชาติ เกิดวิกฤติรอบด้าน โดยเฉพาะความขัดแย้งทางการเมือง จนกระทั่งเข้าสู่การยึดครองอำนาจของการตั้งรัฐบาลของ คสช. ในขณะที่อีกด้านหนึ่งเกิดวิกฤติทางสิ่งแวดล้อมมีไม้ทำลายป่าในบริเวณกว้างเพื่อการปลูกข้าวโพด ความขัดแย้งเรื่องเหมืองแร่ พลังงานและเศรษฐกิจถดถอยเพราะส่งออกสินค้าในตลาดโลกได้ลดลง ราคาพืชผลหลักเช่น ข้าวและยางพาราลดต่ำต่อเนื่อง ในขณะที่คุณภาพการศึกษาโดยทั่วไปตกต่ำในทุกระดับ

ในขณะที่ภายใน สกว. มีการเปลี่ยนแปลง ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายฯ มีการเปลี่ยนแปลง บางส่วน ในขณะที่ลักษณะงานของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีการคิดงานลักษณะใหม่ มีการทำงานที่เชื่อมโยง ฝ่ายต่างๆและองค์กรต่างๆมากขึ้น มีงานลักษณะเชิงยุทธศาสตร์ เชิงประเด็น ที่ดำเนินงานโดยนักวิชาการ มากขึ้น ตลอดจนมีโครงการวิจัยในมิติมนุษยวิทยาที่เห็นคุณค่า ปรัชญาและวิถีวิทยาทางศาสนธรรมซึ่งใช้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและกว้างไกลมากในการทำงาน

ในขณะเดียวกันคณะทำงานภายในฝ่ายฯ ต้องเตรียมข้อมูลตอบโจทย์และนำเสนอรัฐบาล คสช. มากขึ้น .

คราวหนึ่งในงานมอบรางวัลโครงการวิจัยเด่น ปี 2558 ท่านประจักษ์ จันทอง ได้กล่าวปาฐกถา และชื่นชม สกว.และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาระดับฐานรากเพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

ในขณะเดียวกันที่รัฐบาลนำแนวคิดและปฏิญญาว่าด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDGs) เป็นเป้าหมายการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในมิติต่างๆ ซึ่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นหนึ่งในความคาดหวังว่าจะเป็นเครื่องมือและระบบที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดผล

จึงนับได้ว่าวันเวลาจังหวะปี 2560 เป็นการหาจุดยืนว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะจัดวางตำแหน่งแห่งที่ (Positioning) ของตนเองอย่างไร จะคิดใหญ่ขึ้นการวางโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาให้เท่าทันปัญหา ให้เห็นว่ามีงานวิจัยเพื่อการพัฒนานี้อยู่ในสังคมไทย

ในการวางตำแหน่งแห่งนี้มีการกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์อย่างไรก็เกี่ยวข้องกับการออกแบบระบบ การบริหารจัดการงานวิจัย ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ความหลากหลาย ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับฐานคิด กระบวนการของผู้บริหารงานวิจัยและผู้นำคนนโยบาย ตลอดจนความจริงจัง จริงใจของ รัฐบาลที่มุ่งหวัง ตั้งใจจะสนับสนุนหรือไม่

อย่างไรก็ตามการทำงานในจังหวะก้าวต่อไป ไม่ว่าจะมิลักษณะงานอย่างไร เป็นรูปแบบไหน ระบบที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการงานทางปัญญาก็ต้องสร้างระบบนิเวศทางปัญญา (Wisdom Ecology System) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ ยืดหยุ่น ปรับตัว และเป็นความรู้ตามสถานการณ์ (Situating knowledge) เป็นระบบที่มีชีวิตเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) การพัฒนาคนทำงานทุกระดับจึงจำเป็นต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบ

ที่สำคัญเจตต์งานที่จะนำการวิจัยเป็นวิถีเป็นครรลองของการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงานทุกอย่างได้ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เก่งและดี มีความคิดเชิงระบบ สมเหตุสมผล เป็นเครื่องมือการพัฒนาปัญญาของคนและสังคมที่เป็นธรรม และธรรมาธิอย่างยั่งยืนได้ ตามแนวคิดของผู้นำทางปัญญาทางสังคมทั้งหลายได้กล่าวไว้ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ปิยะวัติ บุญหลง, อานันท์ กาญจนพันธ์, สเน่ห์ จามริก ฯลฯ)

คำถามสำคัญมีเพียงว่า

ภาระดังกล่าวซึ่งใหญ่หลวงมาก ขบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและภาคีภาคีคิด กล้าฝัน จะทำให้ บรรลุผลเพื่อช่วยผู้คนและสังคม ประเทศชาติในชาตินี้หรือไม่ ? ในขณะเดียวกัน ผู้บริหาร คนทำงานใน สกว. และรัฐบาล คิดอย่างไร กับระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น?

สรุป ระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้รับการออกแบบบนฐานคิดที่ว่างานวิจัยเป็นกระบวนการ หรือเครื่องมือเพื่อการพัฒนาสติปัญญาของมหาชน สำหรับชาวบ้าน ด้วยความเชื่อว่าชาวบ้านมีความรู้ อยู่เป็นพื้นฐานจากประสบการณ์การใช้ชีวิตสืบต่อมาหลายชั่วอายุคน จึงสามารถสืบทอดเผ่าพันธุ์ รักษา บ้านเมืองและรุ่งเรืองมากระทั่งปัจจุบัน แต่ด้วยบริบทและการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับ ภายนอกและข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ถ้ามีการใช้กระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาและการพัฒนาจะสามารถ จัดการตนเองให้ปกติสุขได้มากขึ้น

เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและวิทยาศาสตร์ซึ่งผูกขาดการเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างองค์ ความรู้จำกัดกลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ ตลอดจนวิธีวิทยาแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เน้นการใช้ เหตุผลและการพิสูจน์ทางวัตถุ การวิเคราะห์หาคำตอบทางวิชาการ ที่เชื่อมั่น ศรัทธาในทฤษฎีและความรู้ที่ เป็นสากลในตำราต่างๆ ทำให้ระบบการศึกษาและวิธีวิทยาห่างไกลจากชีวิตและโลกทัศน์ของวิธีวิทยาแบบ ชาวบ้าน และชาวบ้านเป็นผู้ถูกวิจัย ผู้ให้ข้อมูล ผู้ได้รับผลกระทบ ที่ไม่ค่อยได้รับประโยชน์ อันสืบเนื่องจากการ วิจัยเท่าใดนัก

เงื่อนไขของรัฐบาลกับการพัฒนาที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจและการเข้าสู่ส่วนกลาง ดำเนินการ พัฒนาโดยรัฐ (เป็นรัฐราชการ) ที่ราชการกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ทำงานพัฒนากันมาหลายทศวรรษ โดย เอาประชาชนเป็นผู้ได้รับ เป็นเป้าหมายการพัฒนา จนประชาชนถูกพัฒนา ลดทอนศักยภาพและความ เชื่อมั่นในตนเอง ในขณะเดียวกันเป็นผู้ถูกกระทำ เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่ถูกเอา เปรียบ เหลื่อมล้ำ สะท้อนให้เกิดปัญหาและความรุนแรงรอบด้าน

บริบทที่มีวิกฤติรอบด้าน สกว.ได้รับการก่อตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ และ สกว.สำนักงานภาค ได้ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้จินตภาพต่อการ เปลี่ยนแปลงที่แจ่มชัดในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาในระดับชุมชนท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์ งานวิจัย สร้างคน สร้างรากฐานเชิงระบบต่างๆ

การออกแบบการบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้นและเจริญเติบโตบนเส้นทางการเรียนรู้และการเติบโตภายใต้การทำงานที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้บนความเข้าใจและเชื่อมั่นของผู้บริหาร ประกอบการมีเครือข่ายทางธรรมชาติที่กระตือรือร้นอย่างกว้างขวาง

บนเส้นทางการทำงานวิจัยหลังจากปีที่ 10 เป็นช่วงจังหวะที่ถดถอย เพราะต้องโยกย้าย ยุบรวมเข้าสู่ส่วนกลาง และทำงานภายใต้ระบบบริหารที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะของงาน ตลอดจนแบบแผนการทำงานเชิงวิชาการมากขึ้น ที่อาจจะไม่ค่อยสอดคล้องกับวิธีวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือไม่? น่าค้นหาคำตอบ

ข้อเสนอเพื่อการพิจารณา

1. หัวใจสำคัญของการทำงานพัฒนาคนและพัฒนางาน ให้มีคุณภาพอยู่ที่การมีโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์คนทำงาน สกว. ควรมีวง เวที แลกเปลี่ยน ประสานงาน สม่่าเสมอ ในหลายระดับ ทั้งในพื้นที่ เวทีระดับโหนด ระดับภาคและระดับชาติ
2. การแสวงหาการดูแลรักษาพัฒนาคนในหน่วยประสานงานวิจัยตลอดจนคนในสำนักงาน สกว. สามารถทำควบคู่กันไปกับการพัฒนาเครือข่าย สกว. ให้รู้สึกเป็นหมู่เดียว (เสี่ยว/เพื่อน) เป็นกัลยาณมิตร ที่มีความผูกพันสามารถทำงานบนฐานวัฒนธรรมเดียวกัน (วัฒนธรรมวิจัยคู่วัฒนธรรมวิจารณ์) ในความรู้สึกหนึ่งคนทำงานในศูนย์ประสานงาน (Node) แม้ไม่ได้สังกัดเป็นกำลังคนในระบบเงินเดือน (Payroll) สกว. ในความรู้สึกยังเป็นคน สกว. ความเป็น สกว. จึงน่าจะได้รับการนิยามที่หลากหลายทั้งในพันธกิจและกำลังคนตลอดจนเครือข่ายว่าจะขนาดไหน อย่างไร?

สรุปทวิเคราะห์เชิงระบบและเส้นทางการสนับสนุนและข้อเสนอเพื่อการพิจารณา

	ช่วงก่อเกิดและพัฒนา	ช่วงถดถอย ^{ตั้งหลัก}	อนาคต
บริบท	- งานวิจัยและงานพัฒนาไม่แก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่น - รัฐธรรมนูญใหม่เน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น - ทั้ง Board สกว. และผู้บริหารเข้าใจและกล้าคิดใหม่ ทำใหม่	- หน่วยงานองค์กรมหาชนหลายหน่วยงานเข้าไปทำงานร่วมกับโหนดสกว. - ความขัดแย้งทางการเมืองทำให้ทำงานยาก - วิกฤติเศรษฐกิจและสังคม - ยุบสำนักงานภาค ย้ายคนมาอยู่เป็นฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นคนเก่าที่เข้าใจงานลาออกมาก - การตั้งคำถามกับงาน CBR	- วิกฤติทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมยังดำรงอยู่ - วิกฤติการศึกษาไทย - การปรับโครงสร้างระบบงานวิจัยของประเทศ - ความคาดหวังใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขยายตัวก้าวกระโดด
ผลลัพธ์ ความ คาดหวัง	- คนเก่งขึ้นจริง - โครงการสำเร็จแต่ไม่เสร็จ (ไม่ส่งรายงาน) - สัดส่วนโครงการเด่นมีมาก - ศูนย์ประสานงานกระตือรือร้น เกิดขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง	- คนทำงานเหนื่อยล้ากับงานเอกสาร - คุณภาพงานถูกตั้งคำถาม โครงการเสร็จแต่ไม่สำเร็จมาก - ศูนย์ประสานงานวิจัยหลายแห่งปิดตัวลง - เกิดผู้ประสานงานโครงการใหม่	- งานคุณภาพที่ตอบโจทย์ทั้งชาวบ้าน ทั้งแก้ปัญหาพื้นฐาน คุณค่า จิตวิญญาณ และเชิงระบบ - คนเก่งและเครือข่ายเข้มแข็ง - สถาบันชุมชนท้องถิ่นที่เข้ามาบริหารงานวิจัยได้หลายลักษณะ ระดมทุนเองได้
แบบแผน แนวโน้ม	- ทำงานเชิงรุก เข้าพื้นที่ศึกษา - ร่วมเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ - ใช้เวทีแลกเปลี่ยน - รูปแบบการวิจัยหลากหลายตามสภาพงาน - การทำงานและปฏิสัมพันธ์	- ทำงานเชิงรับ เข้าพื้นที่น้อยลง - ความเป็นวิชาการมากขึ้น - งานเชิงประเด็น ยุทธศาสตร์มีมาก - เน้นเอกสาร การสื่อสาร - ความเป็นทางการมากขึ้น	- ทำงานเชิงรุก - เชื่อมศาสตร์ชาวบ้าน + ความเป็นวิชาการ + ความเป็นสากล - ใช้การทำงานบนฐานการพูดคุยเป็นหลัก ควบคู่กับเอกสาร

	ต่อเนื่อง	- งานเสร็จเป็นโครงการ (Project based)	- การทำงานเน้น mode ภาพเป็นหลักประกอบอักษร
โครงสร้างระบบ	- ผู้บริหาร สกว. เข้าใจงาน CBR - เครือข่าย - เพิ่มคนตามสภาพงาน - ระบบทรัพยากร (เงินไม่ใช่ข้อจำกัด) - ระบบ ระเบียบยืดหยุ่น - แยกงบประมาณพัฒนาศักยภาพมาก	- เปลี่ยนผู้บริหารระดับผู้อำนวยการ สกว.ที่เป็นคนนอก สกว.ต้องใช้เวลามากในการทำความเข้าใจ CBR - ระบบความเป็นเครือข่ายลดลง - คน น้อยลง และเปลี่ยนแปลงบ่อย - มีคนใหม่มากขึ้น - ระบบ ระเบียบ เกณฑ์ตามสำนักงานใหญ่ - งบประมาณพัฒนาศักยภาพมีจำกัด	- มีคน บุคลากรที่เข้าใจงาน - ระบบเครือข่ายภาคีทางยุทธศาสตร์ เน้นเป้าหมายร่วม - หาคอนทำงานกองกำลังทางปัญญาเพิ่ม - ระบบการสร้างการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพคน - ระบบระดมทุนจากหลายแหล่ง - ระบบ ระเบียบ ยืดหยุ่นหลากหลายตามสภาพ
ฐานคิด	- Wisdom Ecology - เชื้อมัน ให้ลองทำ - เองงานเป็นตัวตั้ง	- ระบบใหญ่ ความเป็นกลไก - ความเป็นราชการ ความเป็นทางการและระเบียบแบบแผนเหมือนกัน	- สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา ลักษณะนิเวศทางปัญญาและระบบเครือข่ายที่มีชีวิต มีพลังทำงานสร้างสรรค์ร่วมกัน อย่างมีกระบวนการและขบวนการ

ก่อนที่จะมีการออกแบบปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพ JSN ทีมงานวิจัยได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สถานการณ์คนทำงานเพื่อนำข้อมูลพื้นฐานตลอดจนความต้องการของ JSN มาออกแบบการพัฒนา พบว่า

4.2 สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

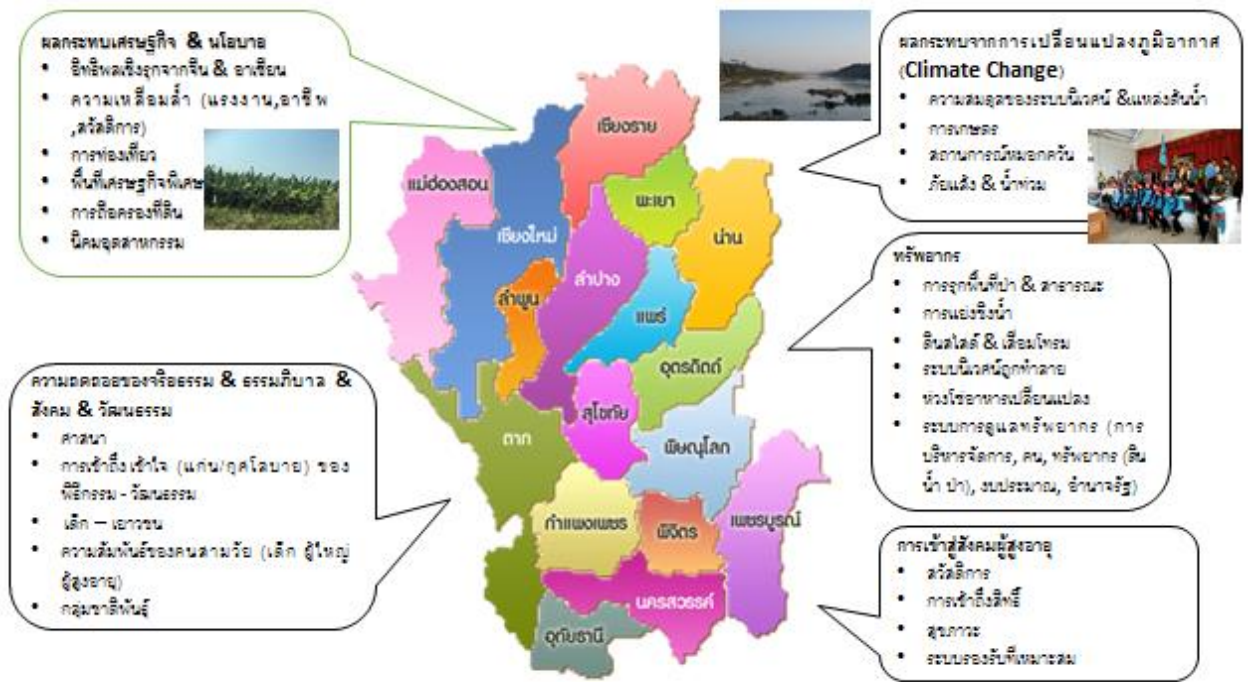
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีความหลากหลาย เป็นงานวิจัยที่ขับเคลื่อนทางสังคม สร้างความเป็นธรรมทางสังคม วิธีการทำงานจึงเป็น R&D และมี Movement ด้วย สรุปการทำงานที่ผ่านมาพบว่ามีการทำงานที่หลากหลายประเด็น ในแต่ละปีมีโครงการหลากหลายในทุกภาค ส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคอีสาน เรื่องการจัดการทรัพยากรจะเป็นประเด็นที่มีมากที่สุด

สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ประมวลสถานการณ์ภาพรวม 5 ปี มี 5 ประเด็นหลัก คือ

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจและนโยบาย เรื่องอิทธิพลการรุกรานจากจีน การค้าขาย การท่องเที่ยว เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงใหม่ แม่สาย ผลกระทบทางเศรษฐกิจมองได้ 2 มุมคือ เรื่องการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับสถานการณ์ และมุมเรื่องแรงงาน สวัสดิการ
2. ผลกระทบจากมลภาวะทางอากาศ สถานการณ์หมอกควัน มีมากขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา
3. ประเด็นทรัพยากร ที่มีปัญหามากที่สุดคือ ระบบนิเวศถูกทำลาย และระบบการจัดการนิเวศ เช่น การฟื้นฟูทรัพยากร คน ดิน น้ำ ป่า เราจะแก้ไขร่วมกันอย่างไร
4. ความถดถอยของธรรมาภิบาล จริยธรรม ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา อยากให้มองทั้งมุมบวกและลบ
5. สังคมผู้สูงอายุ เนื้อหาการทำงานจะอยู่ในส่วนสวัสดิการ การเข้าถึงสิทธิ การได้รับการดูแล

โครงการที่มีอยู่ 8 โหนด ขึ้นงานตามประเด็นดังกล่าวข้างต้น ชุดโครงการตั้งแต่ปี 2556 มีชุดสังเคราะห์ความรู้ ชุดกัลยาณิวัฒนา และชุดเวียงหนองล่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการขึ้นชุดโครงการ

จุดเชื่อมของงานภาคเหนือคือเรื่องระบบคิดของการทำงานในพื้นที่ การเข้าถึงข้อมูลจริงที่ทันต่อสถานการณ์เพื่อการวิเคราะห์ และเรื่องการสนับสนุนนโยบายและหน่วยงานภาคีที่จะสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง ทางรอดคือ 1) การเปลี่ยนวิธีคิดด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 3) การเข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อที่ชุมชนจะสามารถเลือกทางออกของตนเองได้

สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคอีสาน มีพื้นที่รับผิดชอบหลายแห่ง มีประเด็นเคลื่อนงาน ดังนี้

1. เศรษฐกิจชาวนา
2. ประเด็นพลังงาน ในพื้นที่กาฬสินธุ์ ชาวบ้านไม่รับรู้นโยบาย
3. แนวโน้มการสูญเสียที่ดินจากนโยบาย
4. ปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง พยายามหาแนวทางการจัดการ
5. ความมั่นคงชายแดน กำลังทำเรื่องการฟื้นความสัมพันธ์
6. ประเด็นเรื่องทรัพยากร จากนโยบายทางคืนผืนป่า รวมถึงการทำลายต้นน้ำ

ส่วนชุดโครงการจะมีสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ มจร. RDI ม.ขอนแก่น ส่วนสถานการณ์ปัญหาคือการพัฒนาโจทย์ที่ยังไม่แหลมคม คุณภาพรายงาน การบริหารจัดการต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ขาดเวทีแลกเปลี่ยน ขาดประสบการณ์เชื่อมประสานเครือข่าย

สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้

ภาคใต้ ประเด็นที่น่าสนใจ

1. ประเด็นเรื่องยางพารา สวนผลไม้
2. ประเด็นชาวประมง
3. ประเด็นการจัดการทรัพยากร

งาน CBR ภาคใต้เริ่มมา 16 ปี และอยากเสนอให้เห็นว่าพลังสำคัญของงาน CBR คือนักวิจัยชาวบ้านและศูนย์ประสานงาน ผู้ประสานงานชุด พี่เลี้ยง ที่ไปหนุนเสริมการทำงานกับชาวบ้าน ฝ่ายฯ เป็นเพียงผู้สนับสนุน โหนดได้รับความคาดหวังสูงจากการทำงาน ทั้งงานร้อน งานเย็น และงานที่ต้องเคลื่อนไหวประเด็น

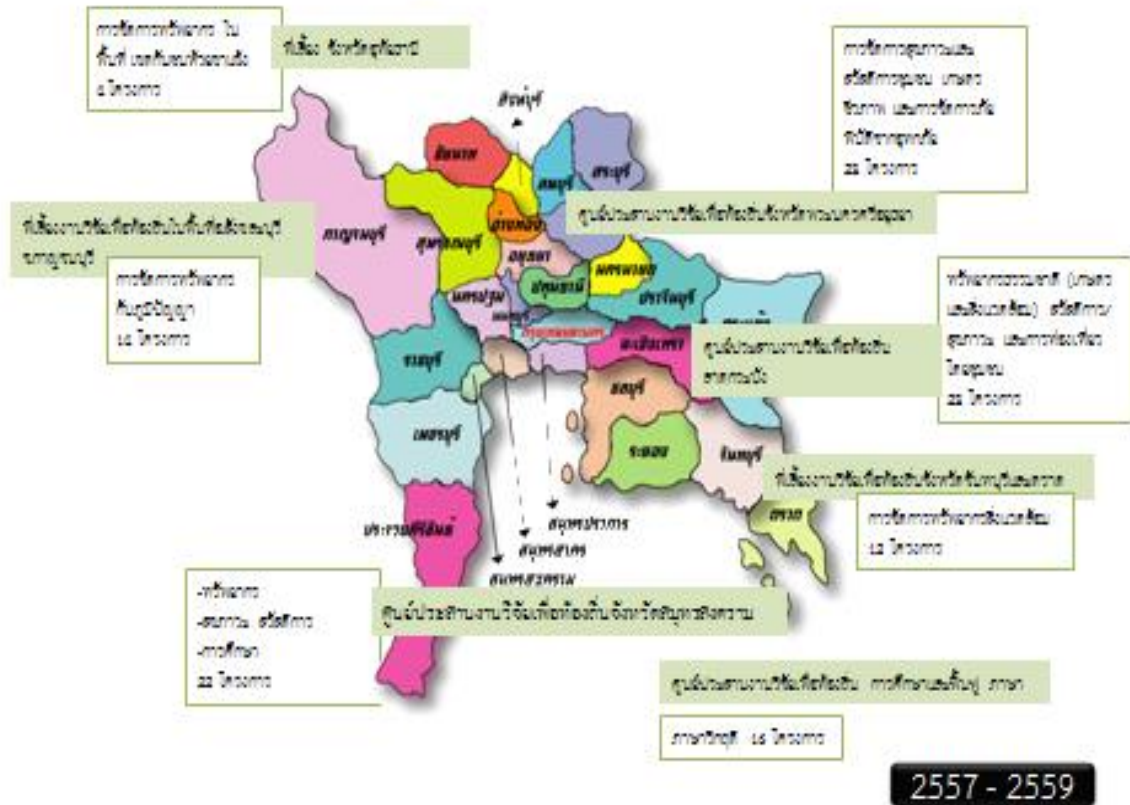
สถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก

พัฒนาการเกิดของงานภาคกลาง เริ่มก่อตัวปี 2543 จากงาน SIF ซึ่งมีนักวิชาการมาร่วมขับเคลื่อน บนฐานงาน SIF และงานพัฒนาจากนั้นเข้าสู่การเรียนรู้ มีการพัฒนาโครงข่ายหลายพื้นที่ มีการเรียนรู้ในพื้นที่ และพัฒนาโครงข่ายถึงยุคปัจจุบัน มีการจัดรวมพลคนวิจัย มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์การขับเคลื่อนงานเชิงประเด็น ส่วนปัญหาการทำงานที่แตกต่างจากภาคอื่นคือ การขับเคลื่อนงานภาษาวิฤติ และการขับเคลื่อนงานคนกับช้างป่า ที่ผ่านมามีการเคลื่อนงานชุดโครงการ ที่มีความรุนแรงคือเรื่องคนกับช้างป่า มีการจัด Forum และถอดความรู้เพื่อขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ และการจัดการงานในพื้นที่โลว์ และเรื่องหนี้สินเกษตรกร ภาพรวมการขับเคลื่อน มีหน่วยประสานงาน 10 หน่วย มีการสนับสนุนงาน 23 จังหวัด

ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก จำนวน 7 ศูนย์ประสานงานวิจัยฯ

CBR Mapping : Central (7 Node 114 Proj.)

4.4 สถานการณ์ผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเทศไทย

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นสนับสนุนให้มีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 42 แห่ง และจากผู้ประสานงาน 45 คน ในนี้มีผู้ช่วยผู้ประสานงานทั้งหมด 71 คน กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็น ภาคเหนือ 16 คน, ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก 19 คน, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 คน และภาคใต้ 18 คน และ ยังมีกลุ่มชุดโครงการที่เกิดขึ้นอีก จำนวนหนึ่งทั้ง 4 ภูมิภาค อาทิ กลุ่มชุดโครงการพื้นที่ชายแดน แม่สอด / เชียงราย กลุ่มชุดโครงการประเด็นท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มชุดโครงการประวัติศาสตร์เมืองเก่า กลุ่มชุดโครงการพุทธธรรม จำนวนรวม 10 คน เป็นต้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 81 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 16 พฤษภาคม 2558)

แผนภาพแสดง การกระจายตัวของผู้ช่วย ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (JSN) ทั่วประเทศ

สรุปสถานการณ์งานและคนในศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นสถานการณ์โดยทั่วไปของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์ประสานงานวิจัย และคนทำงานโดยสรุปพบว่า ประเด็นสำคัญร่วมกันมากที่สุดคือ ปัญหาทาง

เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร เรื่องที่ดิน แหล่งน้ำและป่าไม้ หมอกควัน ส่วนการจัดการปัญหาทางสังคมอื่นๆ รองลงมา เช่น สังคมผู้สูงอายุ การศึกษา เด็กและเยาวชน เป็นต้น

ภายใต้การบริหารงานโดยศูนย์ประสานงานฯ ทั้งหมดจำนวน 42 nodes มีผู้ประสานงาน 42 คน และผู้ช่วยผู้ประสานงาน 78 คน กระจายตัวในภาคต่างๆ

ส่วนสถานการณ์ปัญหาในเชิงการบริหารโครงการ ยังมีอยู่คือ การพัฒนาโจทย์วิจัยที่ยังไม่แหลมคม ปัญหาคุณภาพรายงาน การบริหารจัดการต้นทาง กลางทาง และปลายทาง อีกทั้งเรื่องขาดเวทีแลกเปลี่ยนขาดประสบการณ์ในการเชื่อมประสานเครือข่าย (จากการสรุปประชุมของภาคอีสาน)

4.5 การเตรียมความพร้อม วางแผนปฏิบัติการ เครือข่าย JSN ประเทศไทย

บทเรียนการพัฒนาศักยภาพคนหนุ่มวิจัยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ให้การสนับสนุนในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่คนทำงานหนุ่มวิจัยกันเองภายในศูนย์ประสานงานวิจัย การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่คนทำงานหนุ่มวิจัยรวมกันหลายศูนย์ประสานงานฯ ดำเนินการโดยกลไกการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรายภาค และการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่คนทำงานหนุ่มวิจัยรวมกันหลายศูนย์ประสานงานฯ ดำเนินการโดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการสนับสนุนศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมาของ สกว. นั้นพบว่า การก่อเกิดศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการบริหารจัดการภายในศูนย์ประสานงานมีหลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบเต็มเวลา (full time) และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผนวกรวมและบูรณาการกับการทำงานของมูลนิธิ สถาบันการศึกษา หน่วยงานองค์กรต่างๆ ทำให้คนทำงานหนุ่มวิจัยจะมีสองส่วนหลักคือ ผู้ประสานงาน และผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ในส่วนของผู้ช่วยผู้ประสานงานนั้นมีที่มาจากรูปแบบที่หลากหลายทั้งฐานคิดและฐานประสบการณ์ บทบาทหน้าที่หลักของผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคือ การหนุนเสริม จัดกระบวนการเรียนรู้และเป็นพี่เลี้ยงชุมชนในการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นบทบาทภาระหน้าที่จึงมีสองส่วนหลักๆ คืองานด้านเนื้อหา กระบวนการ และการหนุนเสริมเรื่องการบริหารจัดการโครงการวิจัย จากภาระหน้าที่ที่ครอบคลุมทั้งสองด้าน คนทำงานจึงจำเป็นต้องมีทักษะ ความรู้ที่รอบด้านครอบคลุมทั้งงานด้านเนื้อหา ความรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากภาระหน้าที่ดังกล่าว สามารถนิยาม คำว่า ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรุ่นเยาว์ (Junior Staff Node : JSN) หมายถึง บุคคลที่ทำงานอยู่ภายในศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และมีภาระหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยผู้ประสานงานในการสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่และขอบเขตความรับผิดชอบทั้งในด้านเนื้อหา องค์ความรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้และการบริหารโครงการวิจัย โดยไม่มี

เงื่อนไขด้านวัยวุฒิและอายุงาน โดยเอาบทบาทภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบงานเป็นหลัก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ช่วยผู้ประสานงานอาจมีได้ทั้งบุคคลที่มีวัยวุฒิน้อยไปจนถึงสูง รวมถึงบุคคลที่มีอายุงานน้อยไปจนถึงมาก หากยังรับหน้าที่บทบาทนี้อยู่ เพราะการเป็นผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการเติมความรู้ ทักษะและฐานคิดต่างๆ เพื่อให้ทันยุคทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

สรุปบทเรียนการดำเนินงานและแผนงานของแต่ละภาค

แผนการดำเนินงานที่ผ่านมาและในอนาคตของ JSN ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก

- กลุ่มคนทำงาน (JSN) รวม 15 คน ได้แก่ 5 ปีขึ้นไป 4 คน / อายุงาน 3-5 ปี 3 คน / น้อยใหม่ 3 เดือน-3 ปี 8 คน
- สถานการณ์เรื่องทักษะการเชื่อมข้อมูลและการใช้ประโยชน์ยังขาดมาก
- เปลี่ยนคนทำงานอยู่ตลอด (น้อยใหม่กับวิธีการเดิมอาจไม่เอื้อ)
- การตามสถานการณ์โลก สังคมในปัจจุบัน น้อยใหม่ยังตามไม่ค่อยทัน
- การพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมา : RE / เวที RC มีการลงพัฒนาโจทย์และฝึกร่วมกัน/อบรมร่วมกับหน่วยงานอื่น เสริม, สสส./อบรมจับประเด็น/On the job training/
- ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ : แนวคิดวิธีการ CBR/การสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน/ทักษะการทำงานกับชุมชน การตั้งคำถาม จับประเด็น การคิดเชิงระบบ/การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ข้ามภาค / เติมความรู้เรื่องงานวิจัย (อ.กาญจนา)/พัฒนาการ CBR แต่ละยุค การเติบโต รูปแบบการทำงานที่หลากหลาย/การเชื่อมโยงระบบคิด สังคม ถอดบทเรียนระบบสู่คู่มือการทำงาน

แผนการดำเนินงานที่ผ่านมาและในอนาคตของ JSN ภาคอีสาน

- JSN อีสาน จำนวน 30 คน –ใหม่ 14 คน (ไม่เกิน 1 ปี 11 เดือน) –กลาง 9 คน (2-3 ปี) – 4 ปีขึ้นไป 7 คน
- สถานการณ์ คนใหม่ขาดทักษะ/คนเก่าขาดแรงจูงใจ พลังในการทำงาน
- น้อยใหม่ไม่รู้จัก CBR, RE และตัวย่ออื่นๆ
- เป้าหมาย: ลดปัญหางานค้าง, คนทำงานเปลี่ยน, พัฒนาศักยภาพคนทำงาน
- การพัฒนาที่ต้องการ : แนวคิด ทักษะ การเขียนรายงาน เรียนรู้งานภาคอื่นๆ
- แผนงาน : Forum งานวิจัยข้ามแดน (งานข้อมูล งานสื่อ งานสถานที่)

- ข้อเสนอ : การจัด RC ปีละ 2 ครั้ง/คู่มือการพัฒนาศักยภาพ/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามภาค/เวทีแลกเปลี่ยนข้ามภาค, การพัฒนาทักษะ (FT,แนวคิด,การวิเคราะห์) การหนุนเสริมกำลังใจ, คู่มือการทำงานของพี่เลี้ยง

แผนการดำเนินงานที่ผ่านมาและในอนาคตของ JSN ภาคเหนือ

- JSN ใหม่ 8 คน กลางๆ 5 คน เก่า 2 คน รวม 15 คน+ชุดโครงการ (แม่สอด/อาข่า เชียงราย)
- สถานการณ์ : ความไม่เข้าใจแนวคิด CBR การวิเคราะห์ชุมชนของน้องใหม่
- สิ่งที่ยากเต็ม : ควรเติมในประเด็นที่แตกต่างตามอายุงานและประสบการณ์ทำงาน
- ที่ผ่านมามีการอบรมผ่านหน่วยงานอื่น อาทิ TOT / FT
- ประเด็นฝากจาก RC : การขับเคลื่อนงานพัฒนาศักยภาพร่วมกับมูลนิธิฯ และการเรียนรู้ผ่านการทำงานจริงในพื้นที่ การช่วยงานข้ามโหนด
- สนใจ : การเรียนรู้แลกเปลี่ยนคนทำงานข้ามพื้นที่/ภาค/โหนด
- การเชื่อมคนทำงานกับชุดโครงการที่ขึ้นใหม่ๆ กลุ่มนักวิชาการที่จะมาเป็นพี่เลี้ยงใหม่
- การพัฒนาศักยภาพของผู้ประสานงานและผู้ช่วย /การแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานคนทำงานกับหน่วยงานอื่น

แผนการดำเนินงานที่ผ่านมาและในอนาคตของ JSN ภาคใต้

- หลังจาก RC ปีที่แล้วยังไม่ได้เจอกันและยังไม่ได้ช่วยอะไรต่อ
- คำถาม นิยาม JSN จะแบ่งอย่างไร 18 คน ยุคใหม่ (แสวงหา) 5 คน ยุคกลาง (ยุคซุลมุน) 11 คน ยุคเก่า (ก้าวพ้น) 2 คน
- ที่ผ่านมามีไปเจอกันตามเวที (ของเพื่อน) เช่น สสส. กรรมาจล
- การเรียนรู้ ในงาน,เรียนรู้เพื่อนในเครือข่าย CBR,เรียนรู้เพื่อนในเครือข่ายงานอื่นๆ (ตรัง สตูล ระนอง พัฒนาศักยภาพของกรรมาจล TOT คิดเชิงระบบ ชุมชนจัดการตนเอง) ภายใน Node มีการพัฒนากันเอง
- เป้าหมาย:อยากให้เป็ววงช่วยมอง ช่วยกันแบ่งปัน มิติภายใน สารทุกข์สุขดิบ การสร้างพลังภายใน คนทำงาน การแลกเปลี่ยนคนทำงานข้ามโหนดเป็นการสร้างพลัง
- เสนอ: ความต่อเนื่องในการพบเจอกัน 3 เดือนครั้ง/พบเจอแลกเปลี่ยนกันภายใน การจัดวาง จังหวะของการเคลื่อนไหวและคน
- ประเด็นฝากจากผู้ประสานงาน : แนวคิด CBR ต้องชัด ทักษะฝึกกันได้ ทิศทางการทำงานต่อไปในอนาคตจะเป็นอย่างไร? หากมีการอบรมควรมีชิ้นงานออกมาด้วย

จากการวิเคราะห์อายุงานของ JSN

ในภาพรวมพบว่าผู้ช่วยผู้ประสานงานมีประสบการณ์ทำงาน 4 ปีขึ้นไปมีเพียง ร้อยละ 19.23 ในขณะที่ผู้ช่วยผู้ประสานงานส่วนใหญ่ร้อยละ 44.8 เป็นคนทำงานใหม่ อายุงานไม่ถึง 2 ปีที่เหลือร้อยละ 35.89 เป็นผู้ปฏิบัติงานอายุงาน 2-3 ปี ซึ่งถือว่าเป็นผู้ยังไม่มีทักษะ ประสบการณ์ในการทำงาน

หากนับคนที่มีความประสบการณ์ต่ำกว่า 3 ปี มีถึงร้อยละ 80 นับว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความจำเป็นที่ต้องวิจัยและพัฒนาหาทางรักษาคนทำงานให้ยาวนานมากกว่านี้ หากไม่เช่นนั้นก็เป็นกรยากที่จะคาดหวังให้การทำงานของ node ที่เข้มแข็งเป็นหน่วยสร้างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

อนึ่งการพิจารณาโจทย์ในเรื่องนี้อาจต้องดูเชิงระบบสถาบัน กล่าวคือ ระบบ/สถาบัน เพื่อการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่นจะเติบโตเข้มแข็ง เป็นหน่วยวิจัยและบริหารงานวิจัยให้สามารถหนุนเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคม อย่างมียุทธศาสตร์ได้อย่างไร ระบบ/สถาบันเหล่านี้จะสามารถสร้างระบบ สร้างคน สร้างงาน อย่างต่อเนื่องได้ นับเป็นประเด็นร่วมเชิงนโยบาย หากประเทศไทยจะพัฒนารากฐานทางปัญญาของประชาชนในระดับชุมชนท้องถิ่น

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละอายุงาน (รุ่น) ของ JSN

ภาค	รุ่นใหม่ (ไม่เกิน 2 ปี) จำนวน (คน)	รุ่นกลาง 3 ปี จำนวน (คน)	รุ่นเก่า (4 ปีขึ้นไป) จำนวน (คน)	รวม จำนวน (คน)
เหนือ	8 (53.3)	5 (33.3)	2 (13.3)	15 (100.0)
อีสาน	14 (46.67)	9 (30.0)	7 (23.3)	30 (100.0)
กลาง	8 (53.3)	3 (20.0)	4 (26.67)	15 (100.0)
ใต้	5 (27.78)	11 (61.1)	2 (11.11)	18 (100.0)
รวม	35 (44.8)	28 (35.89)	15 (19.23)	78 (100.0)

สภาพสถานการณ์

- มีการเปลี่ยนแปลงคนทำงานในศูนย์ประสานงานมาก
- ทำให้คนใหม่ไม่เข้าใจธรรมชาติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาษาและคำย่อต่างๆ เช่น RE , RC , CBR และอื่นๆ

- คนทำงานใหม่ขาดทักษะเรื่องการทำงาน เช่นการจับประเด็น การประสานงาน ขาดแรงบันดาลใจในการทำงาน ขาดความเข้าใจในการวิเคราะห์ชุมชนและตามสถานการณ์สังคมไม่ทัน
- คนทำงานเก่าขาดแรงจูงใจในการทำงาน ขาดทักษะการคิดเชิงระบบ การตั้งคำถาม การจับประเด็น และการเขียนรายงาน
- ข้อเสนอในการพัฒนาศักยภาพ เวิร์มสร้างแรงบันดาลใจจากคนรุ่นก่อนและการคิดเชิงระบบ การจับประเด็น การเขียนรายงาน การจัดทำสื่อ การสร้างพลังจากภายในของคนทำงาน
- ข้อเสนอต่อการสร้างเครือข่ายให้มีการแลกเปลี่ยนตามภาค การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามภาค ข้ามโหนด ไปมาหาสู่ ดูแลสารทุกข์สุกดิบ ให้กำลังใจ ดูแล แบ่งปันซึ่งกันและกันระหว่าง JSN

ภาระงานของคณะทำงาน

1. จัดทำฐานข้อมูลที่เป็นระบบมีการแบ่งยุค (ฐานของ Node/ชุดโครงการ) Check list ทำเป็นแบบสำรวจ (อายุงาน/ประสบการณ์/เคยผ่านการอบรมอะไรมาบ้างแล้ว/ความต้องการในการพัฒนา)
2. ทำฐานข้อมูลที่มาจากผู้ประสานงาน ว่าผู้ประสานงานต้องการอะไร ทีมเลขากลางและ PO โครงการรับหน้าที่ประสานงาน
3. หาหรือทิศทางการพัฒนาระบบและศักยภาพ JSN ประเทศในวง RC ของแต่ละภาค PO โครงการ ประสาน ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ร่วมในงาน RC ภาค
4. ฝากวิเคราะห์ชุดโครงการ (ระดับหรือหลักสูตรที่เข้าร่วม) ผู้ประสานงาน JSN ภาค ประสานข้อมูลกับ PO โครงการ ภาคตน และจัดทำลงในฐานข้อมูล
5. หาหรือวันจัดเวที JSN ประเทศ วันที่ 5-6 ม.ค. หรือ 25-26 ม.ค. 59. confirm ภายใน 10 ธ.ค. สถานที่ เขาใหญ่ ปากช่อง สระบุรี วังน้ำเขียว เพชรบูรณ์ พิษณุโลก (เน้นธรรมชาติ) ทีมกลาง

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

เป้าหมายเวที JSN ประเทศ :

วันแรก รู้จักเพื่อน รู้ใจเพื่อน แบ่งปันทุกข์ สุข พลัง แรงบันดาลใจ มองอนาคตไปไกลๆ

สันตนาการ ภาคกลางคืน (ทีมกลาง JSN สี่ภาค + PS 4 ภาค ออกแบบและดำเนินการ)

วันที่สอง

รู้จักตนเอง รู้จักงาน ทบทวนชีวิตและงานที่ผ่านมา (คุณค่า ตำแหน่งแห่งที่ของ คนและงาน CBR) สะท้อน
ความในใจ ความหวัง เพิ่มไฟฝัน (ครึ่งวัน)

วางแผนเทียบเชิญ อ.ปิยะวัติ อ.อาวรรณ อ.ปิยะ คุณธเนศ คุณสุเมธ คุณมัสยา คุณสมพงษ์ คุณอรุณี คุณ
ชาญ (เมื่อได้วันที่แน่นอน ช่วยกันประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิ รายภาค)

ภาพ การประชุมเพื่อออกแบบการเรียนรู้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ กิจกรรมการเตรียมความพร้อม วางแผนปฏิบัติการ เครือข่าย JSN ประเทศไทย

4.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ “คนหนุ่มวิจัย ปฏิบัติการกู้ชาติ” เครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรุ่นเยาว์ (Junior Staff Node Network: JSN)

ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ได้กล่าวถึงภาพรวม คนและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“.....งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 17 ปี มีทั้งสำเร็จและล้มเหลว ตอนแรกคิดว่าการใช้เครื่องมือคือคำตอบที่ใช้ เพราะกระบวนการทางปัญญานำไปสู่การคิดที่ถูกต้อง คนทำมีความสุข มีคุณค่า ความหมาย คลั่งไคล้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คิดว่าเป็นความหวังของประชาชน ทำไปๆ น่าจะ 10 ปี คิดว่ามีชีวิตชีวา มีพลัง จังหวะเปลี่ยนผ่าน คนที่อยู่ในขบวนบางคนเก่งมาก หน่วยงานอื่นดึงไปทำงานอื่น ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีปัญหา มีปีกและติดปีกของตนเอง ซึ่งด้านหนึ่งเป็นความล้มเหลวเพราะไม่สามารถดึงคนไว้ในขบวนการนี้ได้

สิ่งที่สอง คือ กระบวนการ แต่ขบวนการที่จะเกาะเกี่ยวเป็นมวลพลังยังไม่สำเร็จ แทบจำสำเร็จ เพราะว่าขบวนทั้งหมดไม่เกาะเกี่ยวไม่ต่อเนื่องคนทำงาน เป็นความล้มเหลวเชิงขบวนการ (Movement)

ความยิ่งใหญ่ที่จะต้องทบทวนและจะต้องสรรสร้างมาคือในเชิง Network รวมถึงคนบริหารงานวิจัยหรือพี่น้องที่ทำงานที่ไหนต่อ อาจจะต้องสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ขบวนของนักวิจัยที่เป็นพี่น้องอยู่ในชุมชนที่จะต้องสร้าง ต้องเชื่อม ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถดำเนินการได้ในระยะยาว ส่วนตัวมองว่า งานชิ้นนี้จะเป็นการจัดขบวนการ สร้างคนและสร้างความสัมพันธ์ในทุกมิติ

การวิจัย เรียนรู้และพัฒนาเราทั้งหมดเป็นที่วิจัยร่วมกันในการเรียนรู้และไปสู่เป้าหมายร่วมกัน โดยใช้กระบวนการวิจัย ในสองวันมีการทบทวน มีการเช็คสภาพ ทุนเดิมเป็นอย่างไรจากคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าที่เป็นพี่เลี้ยง อาศัยทุนเดิมและมาใช้

อีกส่วนคือ รุ่นเก่า เช่น บาทหลวงนิพนธ์ ที่สร้างปัญญาชนท้องถิ่น สร้างคนชนเผ่า ฯลฯ กระบวนการที่ทำมาไม่เฉพาะในประเทศแต่เป็นระดับโลก การออกแบบจะให้ยืดหยุ่น ทั้งหมดเพื่อการปรับตัวของคนทำงาน เราคาดหวังระบบที่จะต่อเนื่อง บริหารจัดการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคอื่นๆ เพื่อมีพลังในการเคลื่อน พลังทางปัญญาไม่ได้สถาปนาไม่ได้ถูกทำให้เป็นที่พึ่ง คาดหวังว่ากระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นที่พึ่งของภาคประชาชนให้ไปต่อร่วมกับคนในสังคม “

ผศ.ดร.บัญชา แก้วส่อง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ให้ทัศนะในคราวประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ว่า

“การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การเคลื่อนงานอาจจะมองสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกัน อากาศเปลี่ยนทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยน การทำงานกับคนเป็นการทำงานยากขึ้น เพราะว่าหลายอย่างเป็น pattern เดิม อยากให้ดูการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ตามดูและเท่าทันทำให้เรามีปัญญา การที่ได้มาเจอกันเป็นสิ่งที่ดี เป็นครั้งแรกในรอบ 5 ปี

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือเส้นทางพระโพธิสัตว์ คนหนุ่มงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกำลังเดินบนทางพระโพธิสัตว์ คือ การปฏิบัติธรรมเพื่อช่วยคนอื่นหลุดพ้น เป้าหมายสุดท้าย คือ ตนเองหลุดพ้น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคืองานช่วยชาวบ้านค้นหาความทุกข์ หาเหตุแห่งทุกข์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหานำไปสู่การหลุดพ้น (นิโรธ) การช่วยคนอื่นพ้นทุกข์ได้คือคนที่มิจิตสาธารณะ

นักวิจัยหลายคนระหว่างทำวิจัยมีความทุกข์ เมื่องานเสร็จ เห็นความเปลี่ยนแปลงเรามีความสุขไปด้วย เราจะต้องมองเห็นความหลุดพ้นของชาวบ้านจากการทนน และการเป็นงานวิจัย วิธีวิทยาเป็นเรื่องหนึ่งในการทำความเข้าใจ อีกตัวคือการหล่อหลอมอุดมการณ์ หากไม่หล่อหลอมอุดมการณ์จะเป็นการทำงานตามหน้าที่ ไม่ได้ทำด้วยจิตวิญญาณที่ต้องการช่วยคนให้พ้นทุกข์ จะทำให้เราเกิดพลัง เกิดความ

เข้มแข็ง งานต่อไปของงานวิจัยท้องถิ่นจะต้องหนักมากขึ้น คมมากขึ้น ภายในสองวันจะช่วยสร้างพลังให้เข้มแข็งขึ้น

กระบวนการค้นหาคุณค่าตัวตนจากการทำงาน

“คุณค่า ตัวตน คนหนุ่ม CBR”

สถานการณ์ที่เห็นและเป็นอยู่ของJSN?

กระบวนการในกิจกรรมนี้เป็นการแบ่งกลุ่มย่อย โดยจัดระดับประสบการณ์การทำงานของผู้ช่วยผู้ประสานงานออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (1) กลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงานที่ทำงานมาตั้งแต่ 0-1 ปี (2) กลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงานที่ทำงานมาตั้งแต่ 1-3 ปี (3) กลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงานที่ทำงานมาตั้งแต่ 3 -5 ปี และ (4) กลุ่มผู้ช่วยผู้ประสานงานที่ทำงานมามากกว่า 5 ปี โดยคละภูมิภาค เพื่อเปิดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ งาน ชีวิต และสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของผู้ช่วยผู้ประสานงาน โดยมีโจทย์ดังนี้

1. แรงบันดาลใจ
2. สุข ทุกข์ ในการทำงาน
3. ความต้องการในการหนุนเสริม

โดยประมวลข้อมูลจากการนำเสนอกลุ่มย่อย ดังนี้

แรงบันดาลใจในการทำงาน

- การได้ทำงานในพื้นที่และได้อยู่บ้าน ได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาบ้านตนเอง
- คนในพื้นที่ได้เรียนรู้งานวิจัย และสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้

- เกิดความรู้ใหม่ๆ ที่สัมผัสได้ตลอดเวลา
- เจอโจทย์ที่ท้าทาย
- มีอุดมการณ์ในความต้องการพัฒนาชุมชน
- การสร้างสมดุลชีวิตกับงาน
- เห็นชาวบ้านเปลี่ยน สามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน
- งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา
- เห็นตัวอย่างของรุ่นพี่ ผู้ประสานงาน สามารถเป็นแรงบันดาลใจได้

สุข ทุกข์ ในการทำงาน

สุขในการทำงาน	ทุกข์ในการทำงาน
○ การได้ทำงานที่หลากหลาย สามารถคิดงานได้อิสระ ไร้กรอบที่ตายตัว ○ สุขที่เห็นชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ○ ได้เพื่อน ภาคิ เครือข่ายฯ ○ ได้มีอิสระทางความคิด ○ เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหา ○ อิสระ ชัดเจน ทุ่มเท ○ เปิดกระบวนการในการเรียนรู้	○ ไม่สามารถจัดการงานที่คั่งค้างได้ทันเวลา เป็นความทุกข์ใจ ○ สถานภาพทางสังคมในการทำงาน (คนภายนอกถามว่าทำงานอะไร) ○ เจื่อนใจ ปังจัยในพื้นที่ ทำให้การทำงานไม่บรรลุผล ○ ความแตกต่างของภาษา วัยวุฒิ คุณวุฒิ ○ บีบคั้น เร่งรีบ เร่งรัด ○ สุขภาพของคนทำงาน ○ ปัญหาของชาวบ้านและความรุนแรงสามารถสร้างทุกข์ได้ ○ อ่อนไหวในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ห่อ ○ งานเร่ง ○ ชาวบ้านบางกลุ่มเอาเงินเป็นตัวตั้ง

ความต้องการในการหนุนเสริม

- การเสริมพลังใจในการทำงาน
- การแลกเปลี่ยนข้ามโหนด ข้ามภูมิภาค
- การเพิ่มเติมแนวคิด สถานการณ์สังคม ประเทศ โลก
- การเติมเครื่องมือ ทักษะการทำงาน
- การสื่อสารสังคมในช่องทางที่หลากหลาย
- เชื่อมงานวิจัยอื่นๆ ในพื้นที่
- พัฒนาศักยภาพคนทำงานให้ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- ประสบการณ์การทำงานกับรุ่นพี่
- ฝึกทักษะการรับฟังผู้อื่น
- เห็นบทเรียนและแนวทางการแก้ปัญหา สถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ นำไปปรับใช้ในพื้นที่
- ทบทวนตนเอง ความคิด อุดมการณ์ ทำไมต้องมาทำงานที่นี่
- เทคนิค วิธีการ กระบวนการแต่ละคนแต่ละพื้นที่ มีวิธีการเทคนิคต่างกัน
- เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเอง ทั้งชีวิตและการทำงานว่าทำอะไรควบคู่กัน ไม่ปะปนกัน
- ข้อจำกัดของแต่ละคนซึ่งแต่ละคนถนัดไม่เหมือนกัน
- รู้จักเพื่อนใหม่ๆ รู้ว่าแต่ละคนมาจากที่ไหน เป้าหมายในอนาคต
- แบ่งปันทุกข์สุข แต่ละคนมีทุกข์อะไร สุขอะไรจากการทำงาน CBR
- มองเห็นเป้าหมายที่ชัดเจน
- ภูมิใจและเห็นคุณค่า
- เต็มเต็มกำลังใจซึ่งกันและกัน
- เกิดความคิดว่าอยากทำงานที่บ้าน
- การมีอุดมการณ์ร่วมกันในการทำงานร่วมกับชุมชน
- ทีมมีความสำคัญ คอยให้กำลังใจกัน
- การพัฒนาตนเองเพื่อทำงานให้สม่ำเสมอ
- เห็นความคิดของเมล็ดพันธุ์ CBR รุ่นใหม่
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นกันเอง
- การเป็นผู้ฟังที่ดีกับคุณค่างาน CBR
- แรงบันดาลใจที่ต่างกันแต่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ถ้าโหนด/ศูนย์ฯ อยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ สกว.อยู่ได้
- งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างความสมดุลให้กับชีวิต การตัดสินใจบนฐานข้อมูล
- การต่อยอดจากฐานงานวิจัยไปสู่การสร้างความมั่นคงทางชีวิต ทำไปแล้วได้อะไร หากไปทำงานแบบอื่นจะไปได้หรือไม่ แล้วงานแบบอื่นจะเป็นเหมือนงานที่เราทำหรือไม่ หากเราจะเอางานที่ทำไปต่อยอดอาชีพจะอย่างไร
- งาน CBR พัฒนาคนได้จริง พัฒนาชุมชน องค์กร มีบทเรียนอย่างหนึ่งคือทำงานกับหน่วยงานที่ไม่รู้จัก CBR ทำให้พอทำไปผู้บริหารเปลี่ยน คนทำงานเปลี่ยน มองเห็นคุณค่าสิ่งที่ชุมชนได้

บทบันทึกสาระสำคัญ ที่ได้เรียนรู้กับคนทำงานรุ่นพี่

ที่เรียกว่า “จอมยุทธ์”

เพื่อเสริมสร้าง แนวคิด อุทิศการณ์ แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคมให้ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(JSN)ที่วิจัยได้เชิญผู้ประสานงานรุ่นพี่ จำนวน 4 คน มาเล่าชีวิตการทำงาน ประกอบด้วย

1. คุณมัสยา คำแหง ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.อุบลราชธานี
2. คุณสุเมธ ปานจำลอง ชุดโครงการเกษตรกรรมยั่งยืน ภาคอีสาน
3. คุณชาญ อุทิตยะ พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง
4. คุณสมพงษ์ หลีเคราะห์ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล

ดำเนินรายการโดย คุณสมบูรณ์ อัมภาสกิจ

สาระสำคัญของการเล่าสรุปได้ดังนี้

กรณี คุณสุเมธ ปานจำลอง ชุดโครงการเกษตรกรรมยั่งยืน อีสาน

เดิมทำงานที่เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกปีพศ.2528 และทำงาน สกว.ปีพศ. 2543 ตั้งแต่นั้นมาเรื่อยๆ บทเรียนและประสบการณ์การทำงาน เดิมทีก็ทำงานเครือข่ายเกษตรทางเลือก ภายใต้โครงการที่รับทุนต่างประเทศ ในยุคนั้นมีองค์กรที่ทำงานกับต่างประเทศ NGOsมีมาก การเริ่มต้นการทำงานเริ่มจากกระบวนการหล่อหลอมของ NGOs สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคไม่เหมือนกัน

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงมีความเหลื่อมล้ำ เอาเปรียบ คุณสุเมธได้รับการหล่อหลอมจากกระบวนการทางสังคมของคนทำงานที่มุ่งสร้างความเป็นธรรม จากปัญหาที่สภาพการพัฒนาของรัฐที่คนชายขอบเข้าไม่ถึง การมองเห็นความทุกข์ชาวบ้าน ตลอดจนปัญหาทางโครงสร้างทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูก

กดทับ การหล่อหลอมคนทำงานเพื่อชาวบ้าน ส่วนตัวแล้วเกิดจากกระบวนการนี้ เมื่อเห็นความไม่ชอบธรรม ความทุกข์ของชาวบ้าน คุณสุเมธจะอาสาตนเองไปทำงานเสมอ คนรุ่นใหม่จะมีจิตวิญญาณเหมือนกัน แต่เรายอมไม่ได้หากมีคนใดคนหนึ่งถูกเอาเปรียบ เป็นวิธีคิดที่ได้รับจากการทำงาน มีกระบวนการในการหล่อหลอมการทำงาน พอมายุคนี้ คนรุ่นใหม่ก็ทำเหมือนกัน ตอนนี้นึกว่าการทำงานบนฐานงานพัฒนาเป็นวิธีการที่เราได้เรียนรู้ชุมชนได้มาก กระบวนการสื่อสารคนรุ่นนั้นเป็นการสื่อสารระหว่างทาง ระหว่างการทำงาน เรียนรู้ และสำนักถูกสร้างระหว่างการทำงานจริง เรียนรู้จากเวทีและเรียกตัวเอง

คนรุ่นใหม่ภายใต้การทำงาน 2-3 วันที่ผ่านมาไปแลกเปลี่ยนที่งานประชาสังคม ที่บอกว่าคนรุ่นใหม่มีความหลากหลายและมีเสรีภาพเพียงแต่จะถูกหล่อหลอมไปทางไหน ทุกคนอยากเรียนรู้และแสวงหามุมที่มีความสุข

การทำงานช่วงนั้นงาน CBR ไม่ชัดเจนฐานที่ว่าชาวบ้านแก้ปัญหาตนเอง ชาวบ้านลุกมาแก้ปัญหาตนเอง อ.ชูศักดิ์ชวนคิดหาวิธี ที่ภาคอีสานที่ ม.ขอนแก่น นำโดย อ.สุจินต์ จนวิธีวิทยาให้ชาวบ้านทำงานเป็น เป็นมุมที่คนรุ่นเก่าคิดมาว่างานวิจัยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม จะสร้างสำนักของชาวบ้านและให้ชาวบ้านลุกมาพูดอย่างไร การออกแบบจากเป้าหมายจากมิติความไม่ชอบธรรม การเอาจริงเอาจังกับการคิดค้นวิธีการศึกษา เป็นผลผลิตหนึ่งของการทำงาน

ทำไม 10 ปี ถึงทำเรื่องนี้อยู่ จะตอบอย่างไร? คำตอบคือมันคือชีวิต เราอยู่กับท้องถิ่น วัฒนธรรมชาวบ้าน เป็นเรื่องที่ยั่งยืนกว่า ไม่เชื่อว่าการมีนโยบายส่งเสริมจะทำให้พี่น้องอยู่ได้ คิดว่างานวิจัยเป็นเครื่องมือให้เขารู้เรื่องเหล่านี้ได้ เดิมเราทำเกษตรอินทรีย์ เรื่องอาหารเป็นความมั่นคงทางอาหาร การเดินประเด็นเกษตรยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร แต่รัฐแยกเกษตรกับอาหารออกจากกัน แต่เราไม่ได้แยกออกจากกัน ตอนลงมือทำถูกพัฒนามาเรื่อยๆ คำถามคือจะใช้เครื่องมืออย่างไร?

สิ่งหนึ่งที่เห็นคือ คนทำงานได้ ปีนี้ในโหนดมี 20 โครงการ บนพื้นฐานที่คิดว่าเมื่อ 5-10 ปีที่แล้วเราพัฒนานคน กระบวนการวิจัยบนฐานการมีส่วนร่วม ช่วงหลังพัฒนาน้องๆ มาเป็นทีมวิจัย ปีนี้เอาทีมมาเป็นพี่เลี้ยง สิ่งที่พบ คือ คนรุ่นใหม่ใช้เครื่องมือที่เหมาะสมที่สุด หากรุ่นพี่จะต้องไปเรียนรู้กับชาวบ้าน ทุกวันให้คนรุ่นใหม่ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือ บางคนมองเรื่องนี้เป็นสิ่งสวยงาม บางคนอยากกลับไปอยู่บ้าน ส่วนผู้นำที่เป็นทีมวิจัยหรือผู้นำแถวสอง เองงาน CBR ขึ้นไป ลูกขึ้นมาพูดปัญหาตนเองอย่างมั่นใจ ทำไมอยู่ได้ มีกระบวนการขยับแบบนี้ โดยงานวิจัยทำเองเฉพาะเราก็ไม่รอดจะต้องทำกับเพื่อน หากทำงานกับโหนดก็รู้สึกไปเรื่อยๆ รู้สึกแต่ใจกว้าง ไม่รู้กระบวนการ/วิธีคิดของชาวบ้าน เป็นโจทย์ของเราว่ากระบวนการพัฒนาคนรุ่นใหม่กับรุ่นเก่าอาจจะใช้บางเรื่อง การให้น้องลงพื้นที่จะต้องเผชิญหลายเรื่อง บางครั้งใช้งานวิจัยสนับสนุนงานเคลื่อนไหว เรื่องแบบนี้จะต้องอีกทีม และสู้ เพื่อสร้างกระบวนการกับชาวบ้าน เป็นตัวหล่อหลอมในการเปลี่ยนแปลงที่ปลดแอกของชาวบ้าน วิธีการคิดร่วมกันมีหลายวิธี ฝึกหลายวิธี ตัวชี้วัดคือ “กล้า

เถียงหัวหน้า” จะสร้างความเป็นทีมและสร้างนักวิจัยภายใต้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?

บทเรียนที่ผ่านมา คือ หากน้องไม่รู้ถามพี่ได้ หากพี่ไม่รู้ถามน้องได้ ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้อง เป็นการบริหารความสัมพันธ์ สิ่งที่เราจะต้องทำให้เกิดขึ้นคือการสร้างพลังภายใน การต่อสู้กับโลกาภิวัตน์เป็นการต่อสู้กับกิเลส เรียนรู้กับพี่น้อง อยู่กับตนเอง เป็นการสร้างพลัง หากไม่มีพลังจะทำให้เหนื่อย ไม่เช่นนั้นจะเป็นจะเป็นการทำงานตามสัญญา เป้าหมาย คือ เราจะต้องไปมากกว่านั้นคือการเรียนรู้เพื่อน การเรียนรู้ชาวบ้านและเอาความรู้ชาวบ้านมาสร้างการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่จะต้องตอบตนเอง คือ เลือกที่จะเดินเส้นนี้ จะต้องไปให้ถึงเป้าหมายไม่เช่นนั้นเป็นบุรุษไปรษณีย์ เราอย่าปล่อยให้ทุนนิยมที่เป็นกระแสนิยมที่เสียมาด้นกรบโลกาภิวัตน์

วัฒน์

กรณี คุณมัสยา คำแหง ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.อุบลราชธานี

ได้รู้ ได้รับความรู้ อยากเอามาถ่ายทอดให้กับคนอื่น ด้วยพฤติกรรมส่วนตัวทำให้รู้สึกว่าย่างงังไม่ช้า ไม่สนุก คิดว่าตนเองจะต้องเป็นนักจัดกระบวนการ พอมาวันหนึ่ง อ.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ประมาณปีพ.ศ. 2542-43 จัดหลักสูตรนักจัดกระบวนการ ทำให้เข้าใจมากขึ้น

ตั้งแต่เรียนมัธยม ทำจุลสารในโรงเรียน ช่วงนั้นพิมพ์ดีดจะต้องมานั่งนับจำนวนอักษร เมื่อมาเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำกิจกรรมออกค่าย จัดการเรียนรู้ ทำหลักสูตร/วิเคราะห์เรียนรู้ จบมา มาทำงานร่วมกับอ.คำให้ทุนและงานฝึกอบรม พอมาทำงานอยู่ในกลุ่มเพื่อน NGO คิดว่าเป็นงานที่เราอยากจะทำ

การสร้างกระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการออกแบบกระบวนการและมีการออกแบบอย่างอื่น ช่วงที่ทำ NGO ทำฝึกอบรมอย่างเดียว การเรียนรู้ช่วงการทำงานไม่สามารถบอกว่าจะต้องวิเคราะห์นโยบาย แต่เรามอง ศึกษา ทำให้เห็นว่าการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้อง อยากเข้าไปเรียนรู้ว่าการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไร? ไปทำเรื่องการเลือกตั้ง ส่งคนดีไปก็ไม่ได้ พออยู่ในการเมืองเห็นว่าไม่ใช่วิถีที่ทำให้คนรับรู้เท่าเทียมกัน ก็เลย

กลับมาทำงานที่ NGO ที่ Nature Care เรามองว่าการทำงานพัฒนาแบบเดิมไม่ตอบสนองความยั่งยืน ผลที่ได้อาจจะแก้ปัญหาได้ระยะนั้นแต่สังคมเปลี่ยนเป็นพลวัต คนยังไม่ติดอาวุธทางปัญญา

เข้ามาเรียนรู้กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เข้าใจงานวิจัยเป็นการติดอาวุธให้ชาวบ้าน เขาต้องมีวิธีการในการแก้ปัญหาตลอด ในที่นี้คือเครื่องมือ CBR เขาเข้าใจเครื่องมือ เขาแสวงหาความร่วมมือกับใคร มีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร ?

พอเริ่มเข้ามามีปัญหา พอเริ่มเข้ามาเป็นโหนดจะต้องมีคนช่วย ปี 1 ก็ออกไป ปี 2 ก็ออกไป ด้วยตัวน้อง คือ เขาอยากทำแต่ที่บ้าน คือ เมื่อไหร่มีงานประจำ มีเงินเดือนและการต่อสู้กับกระแสข้างนอก และสกว.ไม่สามารถรองรับว่าอย่างน้อย 3 ปี มีแต่ปีต่อปี พี่เริ่มใหม่ๆ หากไม่มีองค์กรรองรับจะยาก พอหมดแล้วไม่รู้ว่าจะรับหรือไม่?

ตัวพี่หากไม่มีองค์กรรองรับจะยากเหมือนกัน พอมีองค์กรเราทำงานสองด้านคือ งานองค์กรมีงบมาเพื่อเติม/เสริมให้น้องๆ เงินเดือนจาก สกว.น้อย จะต้องมีส่วนหนึ่งที่เข้ามา มีโครงการเข้ามาเติมละค่าใช้จ่ายให้น้องๆ

สอง คือ รองรับได้แต่รองรับอนาคตให้น้องไม่ได้ เราบอกว่าสู้ไปด้วยกันแต่อนาคตน้องจะอยู่ในสังคมได้หรือไม่หากไม่มีพี่พอ สิ่งที่เราทำนั้นเราทำโดยไม่ให้น้องรู้แต่เราให้น้องรู้และทำทุกอย่างให้น้องเห็นมันคงแบบนี้แต่ไม่เท่ากับมันคงในใจ แม้ว่าจะเสริมอย่างไรน้องไม่มันคงก็อยู่ไม่ได้ พี่ๆ คิดกันว่าหากบูรณาการชีวิตกับงานไปด้วยกัน ทำให้มีความสุข หากบอกว่าเพื่อนออกรถเรายังขับมอไซค์ก็ไม่ได้ ส่วนตัวคุยกับน้องไม่สนับสนุนให้ทำบัตรเครดิต สิ่งที่เราทำคือ ทุกครั้งเวลาทำงานให้งานกับชีวิตเป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้เวลาไปเขาเห็นชาวบ้านยากลำบากอย่างไร เขาคือสมาชิกในชุมชน เขาก็ยากลำบากแบบนั้น หากต้องการพัฒนาชาวบ้านเราจะต้องพัฒนาตนเอง สิ่งหนึ่งที่เราร่วมกับน้องได้คือ การสังเกตบุคลิกน้อง และน้องคนใหม่ให้รับผิดชอบดูภาพรวม จากนั้นดูว่าเขาถนัดเรื่องอะไรจึงมอบหมายกับเรื่องนั้นๆ

ให้ความสำคัญกับคนและงานไปด้วยงาน หากดูว่ากิจกรรมนั้นเป้าหมายที่งานเป็นหลัก พี่จะเป็นหลัก หรือหากกิจกรรมนั้นเป้าหมายไม่สำคัญจะให้น้องเล่น เพราะว่าทุกครั้งเราจะต้องพัฒนาคนของเราด้วย ทำงานเสร็จถือว่ายังไม่สำเร็จ จะต้องดูว่าในงานนั้นเป้าหมายไหนเป็นหลัก/รอง ดูว่าน้องทำได้หรือไม่? มีการเติมการเรียนรู้ภายในและส่งน้องไปข้างนอก เราให้ความสำคัญกับความรู้ฝังแน่นในตัว ดึงออกมาและเอาสิ่งที่มีมาผนวกกับข้างนอกโหนด

จะเป็นนักวิจนจะต้องมีตัวช่วย คือ คนแรก คือ นักวิจัย/โครงการ หากเราจะเข้าใจบริบทจะต้องดูเขา ศึกษาและนำมาวิเคราะห์ว่าคือสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ เป็นครู คือ เราได้ความรู้จากเขาและสามารถเอาไปพูดในพื้นที่อื่น

สอง คือ พี่ที่อยู่ที่โหนด หากเราให้งานกับชีวิตไปด้วยกันได้ หากเราสามารถสะท้อนตัวตนว่ามีเป้าหมายอย่างไร มีความถนัดและความชอบอย่างไรเพื่อเปิดจังหวะหรือเปิดพื้นที่ให้น้องได้ทำ หากไม่พูดจะ

ไม่มีโอกาสได้ทำ พี่จะต้องสร้างพื้นที่ให้น้อง ทุกอย่างสำคัญ คนทุกคนจะต้องเรียนรู้ทุกเรื่อง จะต้องออกแบบ ได้เรียนรู้ทุกอย่างเพื่อสร้างพื้นที่ให้เรียนรู้แต่พี่จะต้องสร้างโอกาสให้เรียนรู้

สาม คือ ผู้บริหาร สกว. อย่าง อ.สมคิด มารับงาน JSN หรือ อ.บุญชร อ.ชูศักดิ์เวลาขึ้นโจทยจะฟังว่าทำไมอยากขึ้นโจทยหรือประเด็นนั้น อย่างที่อุบลฯ จะขึ้นโจทยตามน้อง เราคุยให้อาจารย์ทราบเพื่อพัฒนาต่อและขอให้ช่วยพัฒนาต่อแต่ไม่ทิ้งยุทธศาสตร์

กรณีคุณสมพงษ์ หลีเคราะห์

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล

เริ่มงาน NGO ปีพศ.2540 เป็นเครือข่ายประมงพื้นบ้าน ตอนนั้นลงไปจับเคลื่อน พอได้ทำหนึ่งพื้นที่อยากให้อายมีข้อแม้คือ ให้ออกพื้นที่ 5 วันแต่ห้ามนอนที่บ้าน พอลงวันแรกเรือที่ลอยไป โจทย์ที่ให้ไปอย่าไปนอนที่บ้าน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ พอกลับมาถามว่ารู้จักกี่คน ทำอย่างไรให้นอนบ้านเขาได้ เป็นเรื่องหนึ่งที่ฝึกหัดเพื่อให้เราเริ่มต้นในการทำงาน เรียนรู้งานจากรุ่นพี่ เช่น พี่วีระ ฯลฯ เรียนรู้งานจากการปฏิบัติ เป็นนักจัดกระบวนการ คิดว่าเริ่มทำงานได้ ที่เริ่มงาน CBR เริ่มจากการช่วย เริ่มจากการทำเรื่องทรัพยากรของพี่วีระที่เป็นโหนด จากนั้น 1 ปีพี่วีระไม่สบาย เมียมาช่วยงาน เราก็มาช่วยเมีย

โจทยแรกที่ขึ้นใช้เวลา 12 เดือนในการขึ้นโจทย กระบวนการคือเราเรียนรู้ ทำโครงการประมงพื้นบ้านแต่ไม่รู้จักประมงพื้นบ้าน ไม่รู้จักงานวิจัย จากนั้นมาทำเรื่องป่า คนเป็นพี่เลี้ยงจะต้องเรียนรู้เรื่องป่า เรารู้เนื้อหาเชิงประเด็น พอมาอีกช่วง คือ มีชาวบ้านที่ไปทำงานวิจัยเกือบ 70 ปี ไปชวนคิดเรื่องงานวิจัยวันแรก บังคับให้เขียน เวลาผ่านไปปีครึ่งไปประชุมที่ มอ.แก่นังจذبันติก อายุปูนี่พัฒนาได้ มีการทำงานหลายประเด็น ทดลองใช้เครื่องมือ ตั้งคำถามต่อไปเรื่อยๆ สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากงาน CBR ได้แค่แค่เกิดการเรียนรู้ต่อ ตอนนี้อย่างกับหมอ อสม.

การทำงานไม่มีการรับสมัคร แต่ถามคำถามเดียวว่า “สู้หรือไม่?” ถ้า “สู้” ก็มาทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นลักษณะต้องเสร็จ ถ้าชาวบ้านบอกว่าวันนี้นะวันเดียวก็ต้องทำงานให้เสร็จ ถ้ามีครอบครัวก็พาครอบครัวมาได้ คำว่า “สู้” แบบแรกคือให้รู้เงื่อนไขของตัวเองและเงื่อนไขของชาวบ้าน การ “สู้” แบบที่

สองคือ การปรับแก้งาน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตลอด อย่างกลัวเรื่องการปรับแก้งาน “สู้” ที่สามคือ การเรียนรู้ที่ต้องเอื้อต่อกัน การฝึกการทำงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การฝึกความกล้าและฝึกการเขียน

ส่วนการทำงานกับภาคี ถ้าเรามองว่าเป็นภาระกับเราแต่ในอีกมุมหนึ่งเป็นโอกาสของเราเช่นกัน ควรมีการออกแบบการทำงานร่วมกัน โดยสร้างเงื่อนไขในการทำงานร่วมกับภาคีที่ตอบโจทย์เราด้วย ตอบโจทย์การทำงานของภาคีด้วย อย่างมองว่าสิ่งที่เข้ามาในชุมชนเป็นภาระกับเรา แต่เราต้องมองว่าจะปรับเปลี่ยน/สร้างเงื่อนไขการทำงานร่วมกันได้อย่างไร? เพราะภาคีต่างๆ มีงบประมาณ มีเครื่องมือการทำงาน สุดท้ายงานเราก็ได้ทำและได้ภาคีการทำงานเพิ่มมากขึ้น

เราไม่ต้องการทำงานแบบที่ให้ผู้บริหารมาทำงานแบบสั่งการเรา แต่เราต้องการผู้บริการที่ทำงานโดยนำแนวคิดมาจากชาวบ้าน สิ่งที่เรา กำลังเดินในเชิงประเด็นเราต้องทำให้ผู้ที่ทำงานในส่วนราชการมองเห็นชาวบ้าน

ทุกจังหวัดขอให้มีการเรียนรู้ ทุกจังหวัดขอให้เกิดการเรียนรู้ CBR ไม่ใช่ห้องเรียน แต่เราเรียนรู้และตั้งคำถามไปเรื่อยๆ CBR เป็นการเรียนรู้นอกระบบ เป็นการคุยจากการที่เราไปนั่งคุยกับเขา หากเราสะสมเรื่องราวในตัวเราๆ สามารถแลกเปลี่ยนกับเขามาก เป็นการได้จากการรับฟังการพูดคุย

จากฐานแบบนี้ ทำให้ทุกเรื่องเป็นเรื่องเรา เป็นเรื่องที่เราละเว้นไม่ได้ การอธิบายกับน้องคือการพาไปทำ การเล่าได้บางระดับ พาลงไปเห็น ลงไปดูว่าพี่ทำอะไร วิธีที่ชวนไปไหน ไปทำอะไร อย่างบอกว่างานเพิ่ม แต่มองว่าคนนี้เหมาะกับการเรียนรู้แบบนี้ บางทีเราอย่ามองว่าเราเรียนรู้กับบังพงษ์ หากเชื่อว่าการเรียนรู้อยู่ในระบบบอกว่าอย่าทำ CBR เพราะ CBR เป็นการเรียนรู้นอกระบบ อย่างรอการฝึกอบรม ประชุม ทีมก็สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ เราอย่ารอให้เขามา เราผ่านโรงเรียนในระบบที่รื้อครูป้าสอนและให้ความรู้กับเราแต่งงาน CBR จะต้องหา ต้องคำถาม ดังนั้น เราต้องเรียนรู้นอกระบบ

กรณีคุณชาญ อุทธิยะ พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง

สาระสำคัญตอนเรียน กศน.จะต้องรู้ภาษาท้องถิ่น เวทีเป็นเวทีหาความรู้ ชีวิตที่บอกว่ามีโอกาสมหาเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นสมาชิก อบต. โดยไม่เลือกตั้ง ไปเรียนรู้กระบวนการทำงานของ อบต. เป็นอาสาพัฒนาชุมชนถูกอบรมจนกรอบ เช่น ทฤษฎี อ.ชัยวัฒน์ คือ การคิดเชิงกระบวนการ ฯลฯ ทำไปมั่วไป จนเกิดวิกฤตชีวิต เป็นหนี้ เห็นวิกฤตความทุกข์ยากของชาวบ้านพยายามแก้ปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน ที่บ้านสามขามมีกองทุนต่างๆ มากมายแต่แทนที่จะแก้ปัญหากลับไปสร้างปัญหา เพราะแค่คิดก็ผิดแล้ว กู้เงินไปส่ง ธกส. หมุนไปหมุนมา สูบเลือดกันในชุมชน เมื่อถึงสิ้นปี คนลงหุ้นเป็นหนี้ ก่อไรประมาณ 6000 บาท คิดโครงการหนึ่งมาว่าหากไม่แก้ไม่ได้ คือ การแก้ปัญหาหนี้สิน เมื่อเดินไประยะหนึ่ง คนที่บ้านสามขา ประมาณ ปีพศ.2534 ค้างเงินประมาณ 7 แสนบาท พอหนี้เยอะ ปรากฏว่ามีมาตรการออกมา คนในชุมชนพยายามแก้ปัญหา ลดดอกเบี้ยแต่ไม่มีใครมาส่ง แต่สุดท้ายผมวิเคราะห์ว่าเป็นเพราะต้นทุน คิดว่าต่อไปบ้านสามขาเป็นบ้านแรกโดยให้คนมีหนี้มาเข้าโครงการ มีประมาณ 16-17 คน โดยออกมาตรการช่วยแก้ไข โดยให้มาเป็นหนี้ก้อนเดียว ตอนนี้เหลือหนี้ภาพรวมประมาณเกือบสองหมื่น เสนอ พช. ว่าเป็นชุมชนเข้มแข็ง พูดเรื่องการบริหารจัดการ สอดคล้องกับยุคทองสบู่แตก นำไปเสนอทุกหน่วยงาน ทุกชุมชนตะลึงว่าแก้ปัญหาอย่างไรแต่จริงๆ แก้ปัญหาระดับหนึ่ง

มีอาจารย์นพพร นิลณรงค์ ชวนมาทำวิจัย ไม่เชื่อว่ามีโครงการแบบนี้เกิดขึ้น เมื่อปีพศ.2542 ด้วยความที่ไม่ค่อยเชื่อก็เลยมาคุยกับชุมชน ระดมความคิดกับชุมชนว่ามีที่ไหนมีงบให้ชาวบ้านทำวิจัย เจ็บไปคำหนึ่งไปดักปลาที่กลางทุ่งมีคนบอกว่ามีคนมาหา บอกว่าชวนทำวิจัยไปถึงไหนแล้วบอกว่าเขาไม่เชื่อ อาจารย์นพพร มาพูดกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลงหนานเป็นนักวิจัยร่วม ทำวิจัย พัฒนาโครงการ ปีพศ. 2542 อนุมัติปีพศ.2543 พัฒนาโครงการหนึ่งปี จากนั้นกระบวนการวิจัยขับเคลื่อน ลงหนานเรียน โดยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เดิมไม่รู้จักการใช้ข้อมูล หากทำเรื่องหนี้สินไม่รู้ข้อมูลหนี้สินจะมีประโยชน์อะไร นักวิจัยสำรวจหนี้เก่าก่อนว่าใครมีหนี้หรือเปล่า พอได้มาประกาศหอกระจายข่าว ประกาศไป 3 วัน ทุกคนให้ความร่วมมือ นักวิจัย 1 คนต่อ 10 ครัวเรือน เลือกเอาครอบครัวที่คุ้นเคย สนับสนุน จากนั้นหย่อนแบบสำรวจ โดยคาดคะเนว่าหนี้ไม่ต่ำกว่า 5 ล้าน พอนักวิจัย 1 คนไปสำรวจหนี้สินลูกทีมเป็นภาพรวม ปรากฏว่า 5-7 ล้าน คลาดเคลื่อนเยอะ มีหนี้ถึง 18 ล้าน แจ้งให้คนทราบ แร่ระเบิดจากภายในทุกคนอยากจดอยากจำ แต่ไม่มีฟอร์ม ให้สมุดเปล่ามา สิ้นเดือนมาสรุปกันแยกออกมาให้ได้ว่าอาหารเท่าไร ภาษีสังคมเท่าไร เดือนแรกกว่าจะสรุปได้ดี 1 ก็ไม่เสร็จ เดือนต่อไปจดเป็นระเบียบ บางรายการที่ไม่จดมีการท้วงติงอย่างอ้อมๆ บัญชีครัวเรือนตัวเดียวเปลี่ยนลงหนาน เดือนแรกๆ เห็น ภาษีสังคม เงินเดือน 2500 บาท แต่เดือนนั้น 4000 บาท ที่เหลือไปเอาเงินจากเมียก็เลยเปลี่ยนตนเอง ตั้งคำถามกับตนเอง หากคิดเปลี่ยนแปลงคนอื่น จะต้องเปลี่ยนตัวเองก่อนๆ เปลี่ยนคนอื่น

เรื่องแรกคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือทำงานได้ดีและสร้างศรัทธาได้ ซึ่งศรัทธามี 3 ระดับ ระดับแรกคือศรัทธาในพื้นที่วิจัย ศรัทธาระดับที่สองคือการสร้างตัวเองให้เป็นที่ยศรัทธาของชุมชน เพราะเราไม่มีอำนาจในทางการ ถ้าชาวบ้านศรัทธาตัวเรา เวลาทำงานชาวบ้านก็จะมาร่วมงานด้วยเอง เพราะเขาศรัทธาในอุดมการณ์เรา และศรัทธาในตัวเครื่องมือที่เราเอาไปหนุนชาวบ้าน ถ้าเราไม่ศรัทธาแล้วชาวบ้าน

จะศรัทธาได้อย่างไร งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เราจะซึมเข้าไปได้ ระดับที่สามคือทำให้คนในชุมชนศรัทธาในสิ่งที่เขาสร้างขึ้นมาจากงานวิจัย

การเคลื่อนงานกับชุมชนที่ไม่เคยมีประสบการณ์วิจัยจะเคลื่อนงานได้ง่ายกว่าชุมชนที่มีประสบการณ์มาบ้างแล้ว ฉะนั้น การทุ้มเท การเสียสละในการทำงาน หรือการมีหัวใจพระโพธิสัตว์ในการทำงานหนุนชาวบ้าน นอกจากได้ผลกับชาวบ้านแล้ว ยังได้ผลกับตัวเราเองที่เรามีความสุข เราได้แบ่งปันกับคนอื่น

สถานการณ์โลก สังคม และ CBR โดยบาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร

มีโอกาสดำเนินงานกับชาวนาที่มีวิถีชีวิตเรื่องค้ำมนุษย์ ตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนาม ภาคเหนือส่วนหนึ่งถูกมองว่าเป็นคนชายขอบ ในแง่ศาสนาไม่ใช่ศาสนาคริสต์ไปบอกว่าจะต้องนับถือศาสนา บทบาทที่เราค่อยๆ เริ่ม เยาวชนรุ่นนี้ได้แสวงหา อาจจะเริ่มจากสมัยสงคราม แทนที่จะกินอาหาร 3 มื้อกิน 2 มื้ออีกมื้อแบ่งให้คนได้รับผลกระทบ จนมากระทั่งรุ่นเหลน ซึ่งรุ่นพ่อมองการณ์ไกลมากที่จะต้องทำเรื่องไฮเทค ทำเรื่องอาหารที่มีจิตวิญญาณ ชีวิตหลังการพัฒนามีความเจริญมาก ไปรณรงค์กับเยาวชนประมาณ 1 เดือน มีเยาวชนคนหนึ่งพาไปที่บ้าน มีหนังสือเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ในห้องมีหนังสือเกี่ยวกับฤกษ์ ซึ่งทางฝ่ายคริสต์เสาร์อาทิตย์มีการสวดภาวนา ทำไมสนใจ เยาวชนปริญญาโทสนใจศาสนา การภาวนา การทำสมาธิทำไมเขาไม่พูดอะไรแต่เอาโทรศัพท์ที่บริษัทซีเมนต์ทำขึ้น เขาบอกว่าเทคโนโลยี สูงสุดแล้วแต่ที่เขาไม่ให้คือ รู้หรือไม่ว่าตัวนี้ไม่เคยให้ใจผมมีความสุข ไม่ได้ให้ความชุ่มชื้นต่อจิตวิญญาณของเขาเลย ทำไมเขาบอกว่าตัวเทคโนโลยีไม่สามารถให้ความหมาย ให้ความชุ่มชื้นแก่จิตวิญญาณเขาได้ เขาบอกว่าพวกเราอยู่ในสถานะแสวงหา พ่อแม่ทำให้เรามีกิน มีอยู่ทำให้เราขาด ทำให้เราต้องแสวงหา

หรือประเทศจีนปฏิบัติ ภาระยาปฏิวัติวัฒนธรรม ทำลายพุทธศาสนา เขาต้องการวัตถุนิยม ประวัติศาสตร์ ตั้งแต่เหมาเจ๋อตง เมื่อสองปีที่แล้วมีกลุ่มหมอกายภาพกับ ดร.ที่เรียนสังคมวิทยา มานุษยวิทยา มารวมกันและทีมงาน 10 มาขอให้คุยว่าจะสร้างคนให้มีสำนึกให้เข้าใจคุณค่าความหมาย อย่างไร บอกว่าประเทศเจริญมาก GDP สูงมาก เขาบอกว่า รุ่นของปู่เขาเป็นรุ่นการปฏิวัติมีความทุกข์ ยากลำบาก รุ่นปฏิวัติวัฒนธรรมทำให้สูญเสียคุณค่าความหมาย พอมารุ่นเขาๆ เรียกว่า Lost Generation เขาถามว่าคุณค่าคืออะไร และคุณค่าชีวิตไปไหน พวกเราสูญเสียทิศทางและความหมายของชีวิต เราอยู่ใน โลกที่เจริญสุดๆ เป็นวิกฤติเยาวชนทางคุณค่าศีลธรรม วิกฤติคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ที่ต้องการพูดในที่นี้ เมืองไทยเราอาจจะเจอว่าไทยอาจจะมามีวิกฤติ ตั้งแต่การพัฒนา แผนพัฒนาจนถึงตอนนี้มีวิกฤติ 3 ครั้ง คศ.2016 มีปัญหาความขัดแย้งชาย-ขวา ปี 40 วิกฤติเศรษฐกิจ และเมื่อ 3 ปีที่แล้ว วิกฤติทางการเมือง ประเทศไทยเกิดสงครามการเมืองที่แท้จริงมากในการฟื้นฟู วิกฤติจริยธรรม ตอนนี้ประเทศไทยเรียกว่า มาถึงช่วงปัจเจกนิยมแบบไฮเปอร์ เช่น หมากัดกัน คนทะเลาะกัน ฯลฯ ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน สภาวะวิกฤติ ศีลธรรม ตอนนี้อยู่ในภาวะสูญเสีย ไม่รู้จะไปทางไหน สภาวะวิกฤติทางสังคม สิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม คน 80% มีที่ดิน 20% เราจะแก้อย่างไร ไม่เฉพาะเมืองไทย เรามีส่วนร่วมในยุคสมัยอย่างไร? พยายามสร้างคนศาสนาที่เป็นฆราวาสที่มีจิตวิญญาณไม่ใช่อยู่นิพพานแต่ให้อยู่ในพื้นที่สาธารณะ ทำอย่างไรให้โลกทัศน์มีจิตวิญญาณให้อยู่ในพื้นที่สาธารณะ ทำไมคนไทยมีศาสนา เราแสวงหาจิตวิญญาณในพื้นที่สาธารณะอย่างไร ?

เพื่อเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านเราว่าทำไมเกิดสภาวะ พวกเราพยายามหาคำตอบตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ถึงระดับโลก พบว่า สิ่งที่เราเรียกว่าสมัยใหม่ อยากดูและก่อนสมัยใหม่มีอะไรดีที่พัฒนามาและหยุดโดย สมัยใหม่ ก่อนมาถึงสมัยใหม่ สรุปว่า อารยธรรมเริ่ม 2400 ปี โลกที่เกิดขึ้น 4.5 พันล้านปี มนุษย์โลกทำมาหากินแบบเก็บของป่า ประมาณ 5 หมื่นชั่วคน เริ่มทำเกษตรเมื่อ 12000 ปี ยุคปฏิบัติอุตสาหกรรม เรียกว่า สมัยใหม่ 200 ปี มีประมาณ 7-8 ชั่วคน คำถามสำคัญคือเกิดอะไรขึ้น? มีผลกระทบต่อนานทั้งหมด

ช่วง 4500-5000 ปี มีฮินดู พุทธ และมีกลุ่มศาสนาของชาวบ้านมีมาจนถึงเดี๋ยวนี้ เช่น ผีตาปู่ ปู่ แถนย่าแถน ทางเหนือมีชนเผ่า ทางคริสต์ อิสลาม และศาสนาอื่นๆ ในโลกด้วย มนุษย์ในสายไหนก็พัฒนา

โลกทัศน์ของตนเอง ประมาณสมัยใหม่เกิดขึ้นสำคัญมาก คือ ประมาณ 4-500 ปี การลดทอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ เช่น หากจะทำรถไฟจะต้องมีพิธีกรรมเพราะว่าปามีเจ้าป่าเจ้าเขา ก่อนถึงสมัยใหม่เขาคัดทอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยุค Enlightenment ทำให้ตัดทอนคุณค่าและความหมายออกไป

ทำไมคำว่า Modern ด้านหนึ่งมีไฟฟ้าแต่อีกด้านเกิด climate change ด้านหนึ่งร้อนมากอีกด้านติดลบ ฯลฯ ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรอย่างมหาศาล CO₂ ไม่ให้เกิน 350 แต่ตอนนี้เกินไปประมาณ 400 กว่า อากาศที่เจอไม่ไหวแล้ว น้ำทะเลกำลังเพิ่มขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงมหาศาล ปี 1967 การตั้งคำถาม Modernity ว่าโมเดิร์นเป็นสวรรค์และบริโภคนิยมอย่างที่ มนุษย์มีสุข แต่เกิดการตั้งคำถามว่าจริงหรือไม่? ทำไมเจริญมาสองร้อยปี เหตุผลทำไมมนุษย์เจริญอย่างหนักทำไมฆ่าคนยิว? สอง คือ ทำไมวิทยาศาสตร์ดีมากแต่คิดปรมาณูไปฆ่าคน? ตั้งคำถามว่าวิทยาศาสตร์ที่ขาดมิติภายในแรงบันดาลใจทางศาสนาจึงนำความรู้ไปใช้ทำสงคราม สุดท้ายเกิดความขัดแย้ง ทำให้คนที่มอันจะกินมาสู่การปฏิบัติ เราต้องตั้งคำถามว่าเอ๊ะจริงหรือไม่? (แนะนำอ่าน Debate Modernity)

หลังจากไอสไตน์ เรียกว่า เป็นวิทยาศาสตร์องค์รวมที่มีจิตวิญญาณองค์รวม เราในฐานะที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้ และวิพากษ์การปฏิวัติฝรั่งเศสและศาสนาว่าอะไรกันแน่? ขยายกระแสประชาธิปไตย สุดท้ายเป็นอำนาจของพวกทุนที่มีอำนาจมาปกครอง สิ่งเหล่านี้นำมาสู่การปฏิวัติความรู้ การเมือง และเกิดทุนนิยมเสรีขึ้น และการสื่อสารเพื่อให้องค์ความรู้ต่างๆ ไปกระจายทั่วโลก

สำหรับคนที่ทำงานกับชาวบ้านทั่วโลกตั้งคำถามว่าจริงหรือไม่? คำตอบคือไม่จริง มีเพียงไม่กี่ตระกูลที่มีอำนาจ เศรษฐกิจแบบกิลเลสคือเมืองไทยต้องการ สุดท้ายไม่ยั่งยืน การเมืองไม่ยั่งยืน การเมืองแย่งชิงแวดล้อมหมดไปแล้ว

หนังสือที่บอกให้ก้าวข้ามความเป็นสมัยใหม่ คือ world new and ecology หากเราลงไปหาโลกทัศน์ของชาวบ้าน ความเชื่อของชาวบ้านเป็นแก่นของวิถีวัฒนธรรมและนำไปสู่การผลิตอีกแบบหนึ่ง เกิดการรู้แจ้ง การสัมผัสกับโลกทัศน์ที่เขาทำมานาน ชาวบ้านที่เขาพัฒนามาถึงตรงนี้ยังอยู่ ความศักดิ์สิทธิ์อยู่โลกทัศน์ของเขา ก้าวข้ามกรอบคิดของเขา Beyond enlightenment เราจะก้าวข้ามความเป็นสมัยใหม่ได้ demodernization โดยเอาองค์ความรู้ที่มีภูมิปัญญาของชาวบ้านกลับคืนมา

“วิกฤติของโลกสมัยใหม่ไม่ใช่เพราะเป็นโลกียะในตัวของมันแต่ไม่มีความสามารถที่มีประสบการณ์ว่าในตัวของมันมีจิตวิญญาณ” แต่คุณค่าความหมายของเรา เรียกแม่น้ำ ว่า “แม่” เพราะมีความหมายมีคุณค่ามาก

“เราจะแสวงหาความรู้ที่เราทำให้หลุดพ้นจากสิ่งเหล่านั้นอย่างไร เป็นการแสวงหาความรู้แบบวิมุติสิกขา ‘หลุดพ้น’ แสวงหาองค์ความรู้ที่หลุดพ้นจากความเป็นสมัยใหม่ ไปสู่องค์ความรู้แบบใหม่ เป็นการเปลี่ยนผ่านจากยุคหนึ่งสู่ยุคหนึ่ง”

ปี 2000-3000 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน และรอยต่อ องค์ความรู้แบบเก่ายังมีความสำคัญมาก เราจะต้องแสวงหา methodology แบบใหม่

การปฏิวัติฝรั่งเศส

การปฏิวัติอุตสาหกรรม

การปฏิวัติเทคโนโลยี

สิ่งเหล่านี้รวมกันเรียกว่า Globalization จะเอาองค์ความรู้ของชาวบ้านขึ้นมาเพื่อสร้างโลกใหม่ และนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านยุคสมัย สิ่งสำคัญคือจะต้องรู้จักตั้งคำถาม รู้จักเอ๊ะ “ปัจเจก” “สิ่งแวดล้อม” โลกกำลังจะพังพินาศ เราตั้งคำถามกับมันจริงๆ หรือไม่ว่า Modernity เป็นเทวดาจริงหรือไม่? เขาเป็นศาสนาไปแล้วหรือเป็นอุดมการณ์ (Modernity) หากไม่ใช่แล้วคืออะไร? เพราะว่าเรารู้กับพวกที่มันจะกินเกิดการแข่งขันกันมหาศาล เราจะสร้างการต่อสู้เพื่อการหลุดพ้นได้หรือไม่? หากสู้จะต้องเริ่มการแสวงหา สิ่งแรกคือจะต้องล้างออกและสร้างใหม่ (Relearn) เพราะว่าเมื่ออยู่ในตัวเราเขาเป็นเจ้าของบ้าน หรือรสนิยมถูกพัฒนาให้เป็นเจ้าบ้านแทนเรา กลายเป็น habitude เราจะถอดมันออกได้อย่างไร จะต้อง “วิมุติ” (หลุดพ้น)

สิ่งสำคัญคือจะ alien และ relearn เพื่อให้หลุดออกจากวินาศจากทุกสิ่ง

ศาสนาใหญ่ๆ กำลังมีการ reform เยอะ เช่น คริสต์ มีการสังคายนา เพื่อให้ศาสนาอธิบายในบริบทสมัยใหม่ สำหรับทางพุทธ เช่น พุทธทาส เป็นการอธิบายศาสนาในโลกสมัยใหม่ มีการค้นหา หรือพระไพศาลเป็นพระของยุคสมัยใหม่ที่เอาศาสนามาอธิบายให้สอดคล้องกับยุคสมัย hermeneutic เป็นการอธิบายมิติทางศาสนาในโลกสมัยใหม่ มีคนสนใจโลกทัศน์ที่มาจากบ้าน กระบวนการที่หลุดพ้นและแสวงหาวิธีการสมัยใหม่ สำหรับเราเรียกว่า post-colonial ในเอเชียค้นหาสิ่งสำคัญคือ เอเชียหลุดพ้น post-colonial การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาชุมชนเป็น post-colonial theory เป็นการศึกษาที่หลุดพ้นจาก modernity ทางอินเดีย ศึกษาให้หลุดพ้นจากวรรณะและยุคสมัยใหม่ หรือ Transmodernity ศึกษาทะลุ modernity

สิ่งสำคัญ คือ เรากำลังอยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่าน เราจะหลุดพ้นได้เมื่อเราไม่ให้เขากินหัวเรา เราจะต้องคิดทำใหม่ สอนน้องๆ ว่า ตั้งแต่มนุษย์ใช้ขวานจนถึงใช้คอมพิวเตอร์ ที่เราใช้เครื่องมือเพื่อตนเองทั้งหมดมาสู่ยุค modernity ทำให้โลกพินาศ ตอนนี้กำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่คนท้องถิ่น pre-modern

งานของเราเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้หลุดจากยุค Modern ในยุคใน ศตวรรษที่ 21 หากมนุษย์ไม่เปลี่ยนอารยธรรมจะเป็นคนแรกที่จะทำให้ลายอารยธรรม

“กายามารดาแห่งสรรพสิ่ง ผู้เป็นต้นกำเนิด”

ท่ามกลางยุคนี้เราก็กังไม่หลุดพ้น ช่องว่างระหว่างยุค remanarity แต่สิ่งใหม่กำลังเกิดแต่ก็ยังไม่เปลี่ยนผ่าน เราสามารถหวนกลับไปดูประวัติศาสตร์ เป็นพลัง คุณค่าและความหมาย สามารถข้ามพรมแดน สามารถผสมผสานกันได้ เป็นรากเดิมแต่เอาคุณค่าและความหมายแต่ถูกอธิบายจากบริบทเดิมที่เปลี่ยนแปลง คำถาม คือ สิ่งที่เราถูกความรู้แบบนี้ เราค้นหาสิ่งที่อยู่ภายในทั้งที่กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาแต่ยังอยู่ได้ โลกกำลังเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมือง โลกกำลังเอาคุณค่า ความหมายและความสุขกลับมา ซึ่งเป็นรูนี่กำลังทำ อยากให้เชื่อมั่นว่าประวัติศาสตร์ไม่เคยว่างเปล่า โดยเฉพาะคริสต์ที่เชื่อว่าพระเจ้าติดอยู่กับคนชายขอบ พลังที่มาจากประวัติศาสตร์ชุมชน

ช่วงอายุ 30 ปี มีคนบอกว่าทำงานเหมือนไฟไหม้ จะต้องทำงานเหมือนน้ำที่อยู่ในดิน กว่าจะรู้เมื่อต้นไม้เขียวแล้ว จะต้องซึมลึกไปหาชาวบ้านให้ได้ immerge จะต้องลงไปสัมพันธ์ภาพ มี 3 ตัว ไม่ว่าจะเป็นคนกับธรรมชาติ คนกับคนจะต้องลงไปให้ถึงระดับ 1) inter relational และ 2) ความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ออก inter connect และ 3) inter dependency

โลกเปลี่ยนเพราะสัมพันธ์ภาพ จะทำให้เปลี่ยนวิถีต่างๆ เช่น วิถีชีวิต วิถีบริโภค บ้านเป็นทั้งหมดไม่ใช่แค่บ้าน ฯลฯ อาจจะเป็นสิ่งที่ช่วยได้

ดังนั้น ท่านสามารถเจาะลงไปให้ลึกถึงคุณค่าและความหมาย ซึ่งศาสนามีบทบาทต่อบริบทนั้นๆ มาก สิ่งที่เรากำลังเผชิญคือ โลกของโลกียะวิสัย ที่เขาจะปฏิเสธระบบคุณค่าที่อยู่ในวัตถุ เช่น คุณค่าที่อยู่ในวัตถุที่บรรพบุรุษให้ อาทิ ควาย มีการสู่ขวัญ ตอนนี้เป็นควายเนื้อ ฯลฯ

สิ่งที่ไม่ควรปนกัน คือ enlightenment entity ในที่นี้ คือ การพูดถึงการปฏิวัติยุคศิลปะวิทยาการ ซึ่งการบรรลุในภาษาพุทธเรียก enlightenment เป็น enlighten จากศาสนา มีการสนทนาเรื่องหนึ่งว่า ด้วย the finish of physic สุดท้ายเหตุผลจะไม่สามารถอ่านธรรมชาติ เพราะว่าธรรมชาติลึกซึ้งมากกว่าความเป็นวิทยาศาสตร์ มนุษย์ไม่สามารถไปถึง โลกในยุคปัจจุบัน กำลังลดทอนคุณค่าและความหมายที่อยู่ในวัตถุออก ดังนั้น ตัวเราจะต้องตระหนักว่าเราถูก dis enchargement เราจะต้องทำความเข้าใจและสร้างคุณค่าและความหมาย

แรงบันดาลใจ

Pulling motivation – จากสถานการณ์ปัญหาภายนอก

Pushing Motivation - จากการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ความจริงที่เกิดขึ้น

Direct Motivation – ประสบการณ์ตรงโดยตัวเองในการร่วมเดินร่นต่อสู้ในชีวิต

Support Motivation - หาความเชื่อทางศาสนา แรงบันดาลใจที่มาหนุน หรือ วัฒนธรรมอีสาน

Inner motivation เป็นการเจตด้วยตนเอง เจอจากการปฏิบัติ เช่น รู้ว่าน้ำช่วยดับกระหาย ฯลฯ จะต้องเข้าไปถึงภายใน ไม่เช่นนั้นจะถูกตั้งคำถามทำไม

เป็นกระบวนการเดินทางไปสู่ภายนอก (Outward Journey) ไปสู่กระบวนการทำงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกที่เป็นอยู่ ที่ถูกกระบวนการกระแสหลักผลักดันในการพัฒนา

โลกเหมือนใยแมงมุม และมีจิตวิญญาณอยู่ตรงกลาง

Reflection จากผู้เข้าร่วมประชุม

จุดเริ่มต้นแนวคิดการทำงาน CBR มีที่มาที่ไป เมื่อเราเชื่อมโยงกับสิ่งที่คุณพ่อนิพนธ์ อธิบายเราจะเข้าใจมากขึ้น ชาวบ้านก็พบเจอสถานการณ์เดียวกับสถานการณ์โลกที่กำลังเผชิญอยู่ เราต้องทำความเข้าใจสถานการณ์และเนื้อหา สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากเวทีครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการทำงานร่วมกัน ผู้ประสานงานกับผู้ช่วยผู้ประสานงานต้องทำงานร่วมกัน และทำงานด้วยความเข้าใจ ฉะนั้นน่าจะมีเวทีลักษณะนี้ให้กับผู้ประสานงานด้วย

การทำงานที่เราอยู่เป็นการทำงานแก้ปัญหาภายนอก แต่ยังไม่ได้แก้ไขปัญหภายใน จะทำอย่างไรให้การเรียนรู้ภายในของเราไปควบคู่กับปฏิบัติการภูชาติ ภูโลก เป็นภารกิจที่ผู้ช่วยผู้ประสานงานต้องร่วมกัน และเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานครั้งนี้ และอยากชวนกัน reflection เพื่อร่วมกันทบทวนว่าตั้งแต่เราออกจากบ้านมา เราได้พบเจอ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ได้เรียนรู้อะไรบ้าง เราได้อะไรที่เป็นแก่นสาระที่สามารถนำไปใช้ในการทำงานและชีวิตของตนเองได้บ้าง อยากให้ไตร่ตรองและทบทวนตนเอง เพื่อจะได้สัมผัสกับตัวเองก่อนกลับบ้าน

Reflection ตัวแทนภาคอีสาน

สิ่งที่ได้เรียนรู้ตั้งแต่เมื่อวานจนถึงวันนี้คือ วิธีการทำงานของแต่ละโหนด วิธีการทำงานของจอมยุทธ์ สิ่งที่สามารถนำมาปรับใช้กับความคิด ความรู้ความรู้สึกของตนเอง โดยเฉพาะวันนี้เราได้คิด ได้ทบทวนตนเอง ซึ่งสร้างพลังในการทำงาน แม้ว่าเราจะเป็นตัวเล็กๆ แต่เราก็สามารถทำงานให้กับชุมชน สังคม เมื่อเรามองออกไปยังโลกกว้าง มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆมากมาย แต่ถ้าเราย้อนมาดูชุมชนของเราก็คงอยู่ได้ มีที่พึ่งมากมาย

สิ่งที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้ เราคงต้องกลับไปทำอะไรอีกมากมายในชุมชนของเรา และทำประโยชน์ให้กับชุมชนอื่นที่ยังลำบาก เพื่อชุมชน เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติ เพื่อพระมหากษัตริย์ เราเปรียบเหมือนแสงไฟ เมื่อแสงไฟรวมตัวกันก็จะทำให้โลกมีแสงสว่างได้

Reflection ตัวแทนภาคกลาง

ตัวเองมีข้อสงสัยว่า อะไรคือความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนจะอยู่ได้อย่างไร แต่เมื่อได้ฟังจากคุณพ่อนิพนธ์วันนี้ก็เข้าใจว่า เราจะอยู่ไม่ได้เพราะเราไม่เคารพธรรมชาติ การทำงานต่อไปข้างหน้าคงไม่ใช่แค่การสร้างความตระหนัก แต่ต้องทำให้เขารู้สึกเคารพสิ่งที่เขาควรเคารพด้วย

สิ่งที่ได้คือ ทำให้ตัวเองชัดเจนในการทำงาน CBR มากขึ้น มีความชัดเจนในการทำงานต่อ พอเห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ เป็นกำลังใจให้เราทำงานต่อไปได้

Reflection ตัวแทนภาคเหนือ

ได้เรียนรู้ประสบการณ์ กระบวนการทำงาน ของรุ่นพี่ ของเพื่อน ว่าทำงานอย่างไร และจะนำความรู้ไปปรับใช้ในการทำงาน ได้ทบทวนตัวเองให้รู้ว่าตัวเองต้องมีการทำงานไปพร้อมกับชีวิต ได้มีมิตรภาพผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน และได้ความรู้ใหม่ เหมือนเป็นการเปิดกระบวนการทัศนคติของตนเองในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน

Reflection ตัวแทนภาคใต้

เห็นกระบวนการภายในของตนเอง เห็นการเสริมพลังของตนเองว่าทำงานมาถูกทางแล้ว เห็นพลังการกู้โลกไปด้วยกันที่จะต้องทำงานให้สำเร็จ ไม่อย่างนั้นลูกหลานเราจะไม่มีที่อยู่ สิ่งที่ได้เรียนรู้คือ ได้รู้จักเพื่อนๆ พี่ๆ ต่างโหนด เห็นว่าคนทำงานที่มีจิตอาสาสมัครมากมายและทำงานด้วยใจจริง และสิ่งที่บาทหลวงได้ฝากไว้คือเราทำงานในพื้นที่เราต้องรู้จริง รู้แจ้ง การทำงานเราถึงจะประสบความสำเร็จ

Reflection ตัวแทนจากฝ่าย CBR

รู้สึกดีที่มีกิจกรรมนี้ขึ้น สิ่งที่ได้คือเรื่องความสัมพันธ์ เห็นเพื่อนที่ทำงานในสายงานเดียวกัน ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากขึ้น และได้แรงบันดาลใจว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการ

“อิน” เราจะอินกับการทำงานเข้าไปในหัวใจเราได้อย่างไร สิ่งที่คุณครูคุณวุฒิปู่ว่าเราทนต์ไม่ได้กับสถานการณ์ต่างๆ เวลาเราทำงานเราจะทำอย่างไรให้อินได้ขนาดนั้น

สิ่งที่ได้คือมิตรภาพ ความเป็นพี่เป็นน้อง การเป็นครอบครัว CBR เหมือนกัน เราต่างมาจากคนละที่แต่มีหัวใจเดียวกันคือ การทำงานที่เป็นคนหนุนเสริมงานวิจัยให้ท้องถิ่น ส่วนที่ชอบมากที่สุดคือช่วงจอมยุทธ์ เราได้เรียนรู้ประสบการณ์ เรียนรู้การทำงาน และได้รับพลังการทำงานเหล่านั้น ทำให้เรามีพลัง และอยากทำงานแบบนี้ต่อไป และยิ่งในวันนี้มีการบรรยายพิเศษที่พูดเรื่องการเชื่อมโยงงาน CBR กับกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะมีโอกาศแบบนี้

Reflection โดยคุณสมบุรณ์ อภาสกิจ

เรื่องแรกเราพูดเสมอว่า CBR เป็นการสร้างคน ถ้างานเราไปเปลี่ยนวิธีคิดของคนได้มันจะเยี่ยมมาก แต่ก็รู้เป็นเรื่องยากมาก วันนี้บาทหลวงได้อธิบายวิธีคิด ขั้นตอน เพื่อให้เราได้เปลี่ยนแปลงวิธีคน ทำให้รู้สึกคลายขึ้นมา เหมือนเรามีไฟฉายให้เราเห็นทาง เรื่องที่สอง เราจะพูดกันว่าโลกาภิวัตน์ที่แทรกซึมไปทั่ว และมีคำถามกับคนทำงานพัฒนาเสมอว่าเราจะทำงานแบบนี้ได้อย่างไร สิ่งที่คุณบาทหลวงอธิบายทำให้เราเห็นทาง เข้าใจระบบซึ่งมีทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน ทำให้เรามีคำตอบในใจว่าจะทำอย่างไร และเชื่อว่าเมื่อเรามีไฟฉายนำทางแบบนี้เราจะรู้ว่าเราจะทำอย่างไร ชุดความรู้แบบนี้จะช่วยเราได้ ในการเข้าร่วมกระบวนการ 2 วันนี้มีคุณค่าและความหมายกับตัวเองอย่างมาก

4.7 การประชุมคณะทำงานสรุปบทเรียนการดำเนินงานและออกแบบการพัฒนาศักยภาพ

การประชุม JSN ทั่วประเทศ มีเครือข่ายผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าร่วมกว่า 80 คน การประชุมครั้งนี้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมแลกเปลี่ยน “คุณค่า ตัวตน คนหนุน CBR” โดยเป็นการการถอดบทเรียนสถานการณ์ที่เห็นและเป็นอยู่ของ JSN ซึ่ง JSN จะได้บทวนการทำงานที่ผ่านมาและมองถึงอนาคตของตน ทั้งในเรื่องชีวิต เรื่องงานและการสร้างสมดุลชีวิตให้มีความสุข นอกจากนั้นยังได้เติมแ่งคิดและมุมมองจากจอมยุทธ์ พี่พี่ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน อาทิ คุณมัสยา คำแหง คุณสุเมธ ปานจำลอง คุณชาญ อุทธิยะและคุณสมพงษ์ หลีเคราะห์ ซึ่งผู้รู้ได้ถ่ายทอดประสบการณ์และชวนมองถึงบทบาทหน้าที่การทำงานให้เป็นผู้ประสานงานวิจัยที่มีชั้นเชิงและสามารถร่วมขับเคลื่อนในเชิงเนื้อหาด้วย มิใช่ทำหน้าที่เป็นเพียงบุรุษไปรษณีย์ที่คอยส่งเอกสาร ทั้งนี้เพื่อสร้างคุณค่าให้งาน ให้ตนเอง แต่ไม่ลืมที่จะสร้างสมดุลชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานให้สมดุล มีความสุขเช่นกัน

อีกหนึ่งความรู้ที่ได้เพิ่มเติมคือเรื่องสถานการณ์โลก สังคม และ CBR โดย บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและฝึกอบรมศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งจะพบว่าจุดเริ่มต้นแนวคิดการทำงาน CBR มีที่มาที่ไป เมื่อเราเชื่อมโยงกับสิ่งที่คุณพ่อนิพนธ์ อธิบายเราจะเข้าใจมากขึ้น ชาวบ้านก็พบเจอ

สถานการณ์เดียวกับสถานการณ์โลกที่กำลังเผชิญอยู่ เราต้องทำความเข้าใจสถานการณ์และเนื้องาน สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากเวทีครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการทำงานร่วมกัน ผู้ประสานงานกับผู้ช่วยผู้ประสานงานต้องทำงานร่วมกัน และทำงานด้วยความเข้าใจ การทำงานที่เราอยู่เป็นการทำงานแก้ปัญหายานนอก แต่ยังไม่ได้แก้ไขปัญหายานใน จะทำอย่างไรให้การเรียนรู้ภายในของเราไปควบคู่กับปฏิบัติการกู้ชาติ กู้โลก เป็นภารกิจที่ผู้ช่วยผู้ประสานงานต้องร่วมกันและเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานครั้งนี้

สรุปบทเรียนการดำเนินงานรายภาค

ภาคเหนือ

- JSN ใหม่ 8 คน กลางๆ 5 คน เก่า 2 คน รวม 15 คน+ชุดโครงการ (แม่สอด/อาข่า เชียงราย/ชุดท่านช่วย)
- สิ่งที่ได้จากเขาใหญ่: ประสบการณ์ทำงาน แลกเปลี่ยน เกิดเครือข่าย ได้เรียนรู้เทคนิค เครื่องมือการทำงานกันและกัน ด้านจิตใจ ศรัทธา กำลังใจ ความสุขและแรงบันดาลใจในการทำงาน
- RC เหนือ (สปป.ลาว): เรียนรู้บริบทชุมชน ผลกระทบจากนโยบายของรัฐ การตั้งรับของชุมชน แนวทางการหนุนงานวิจัยในสถานการณ์พื้นที่
- กิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมาแล้ว ได้แก่ การประชุม RC ซึ่งเป็นการเติมความรู้ในเชิงเนื้อหา สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ในมิติเศรษฐกิจ การเปิดพรมแดนชายแดนประเทศ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว แต่หลังจากนั้นยังไม่ได้มีการพัฒนาศักยภาพหรือจัดกิจกรรมร่วมกันของ JSN ภาคเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- JSN อีสาน จำนวน 30 คน –ใหม่ 14 คน (ไม่เกิน 1ปี 11เดือน) – กลาง 9 คน (2-3ปี) – 4 ปีขึ้นไป 7 คน
- สิ่งที่ได้จากเขาใหญ่: ได้ทบทวนตนเอง ได้เรียนรู้เพื่อน เติมกำลังใจซึ่งกันและกัน เห็นคุณค่าของงานที่ทำอยู่ ได้เทคนิคผ่านกระบวนการเวที เกมส์ เรียนรู้จากจอมยุทธ์ แนวคิดการทำงานชุมชนกับสถานการณ์โลก
- RC อีสาน: JSN ได้ระดมกลุ่มย่อยเพื่อวางแผนการพัฒนาศักยภาพของคนทำงาน ความสนใจ ความต้องการจะมีหลายระดับประกอบกับประสบการณ์การทำงานของแต่ละคน
- ประเด็นการแยกโซนเป็นอีสานเหนือ กลาง ใต้ ในการเป็นเพื่อนและการออกแบบการพัฒนาศักยภาพ ได้มีการเสนอและวิเคราะห์ข้อดี ข้ออ่อนของการแบ่งการทำงานเป็นโซน
- การพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมายังไม่ได้มีการจัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพ นอกเหนือจากการประชุมหารือวางแผนการทำงานร่วมกันของ JSN ในการประชุม RC ภาค

- มีแผนการพัฒนาศักยภาพเรื่องการเขียนรายงานวิจัยคุณภาพ วันที่ 25-26 เมษายน 2559 ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพคนทำงานสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกันระดับภาค

ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก

- กลุ่มคนทำงาน (JSN) รวม 15 คน
- 5 ปีขึ้นไป 4 คน / อายุงาน 3-5 ปี 3 คน / น้องใหม่ 3 เดือน-3 ปี 8 คน
- สื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม เจอกันน้อยมาก
- ที่ผ่านมามีการประชุม RC ภาคกลางไปแล้ว และมีการเติมความรู้ในเชิงเนื้อหา วางแผนและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกันในระดับภาค ส่วนวงคุยของ JSN เป็นการหาหรือแผนงานและทิศทางร่วมกันแต่ยังไม่มีการจัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมร่วมกันระดับภาค

ภาคใต้

- คำถาม นิยาม JSN จะแบ่งอย่างไร 18 คน ยุคใหม่ (แสวงหา) 5 คน ยุคกลาง (ยุคขลุมน) 11 คน ยุคเก่า (ก้าวพ้น) 2 คน
- อบรมการเขียนรายงานวิจัยคุณภาพที่ผ่านมา จัดโดย สกว.ฝ่ายฯ เมื่อวันที่ 23-24 มีนาคม 2559
- ที่ผ่านมามีการจัดประชุม RC เพื่อเติมความรู้เรื่องวิวิธวิทยาและเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยมีการเรียนรู้ในพื้นที่ระนอง
- RC: ช่องว่างระหว่าง JSN กับชุดโครงการ (กลุ่มนักวิชาการ) บางครั้งทำให้ JSN ไม่กล้าที่จะลุกขึ้นมาแสดงออก
- การจัดกระบวนการในเวทีสำคัญ บางครั้งการออกแบบจะส่งไปถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งต้องสร้างโอกาส รับฟัง เปิดพื้นที่ให้

แผนงาน ความต้องการ ข้อเสนอจาก JSN ภาค

โดยสรุปประเด็นที่เป็นความต้องการที่สอดคล้องกันในลำดับความต้องการต่างๆ ได้แก่

1. การจับประเด็น
2. วิทยาการกระบวนการ
3. การเขียนรายงาน เขียนบทความ
4. การถ่ายภาพและการทำสื่อสร้างสรรค์
5. การจัดทำคู่มือ JSN

การวางแผนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของโครงการ JSN

แผนงานจากที่กำหนดไว้ในข้อเสนอโครงการ จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่

- การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์
- วิทยาการกระบวนการและการจับประเด็น
- การทำสื่อสร้างสรรค์

แต่ข้อเสนอจากที่ประชุม ได้หารือและระดมความเห็นโดยได้เสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ จำนวน 2 กิจกรรม โดยจัดเป็นรุ่น ดังนี้

โครงการปีที่ 1 (2559-2560)

5. หลักสูตรการคิด วิเคราะห์ และการจับประเด็น
6. หลักสูตรการผลิตสื่อสร้างสรรค์

โครงการปีที่ 2 (2560-2561)

1. วิทยาการกระบวนการและการออกแบบกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์
2. คู่มือกระบวนการและการทำงาน JSN

โดยได้จัดแยกกลุ่ม JSN ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

รุ่นน้อง 0-2 ปี จำนวน 29 คน รุ่นกลาง 2-5 ปี จำนวน 20 คน รุ่นพี่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน รวม 71 คน

การออกแบบการเรียนรู้

หลักสูตรที่ 1	การคิด วิเคราะห์และการจับประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เป้าหมาย	ฝึกวิธีคิด การวิเคราะห์ แยกแยะ เนื้อหา (Conceptual thinking) โดยเน้นจากเนื้อหา CBR และเติมทักษะการจับประเด็นด้วยเครื่องมือต่างๆ เช่น Mind Map, Info graphic หรืออื่นๆ
กลุ่มเป้าหมาย	รุ่นที่ 1 (รุ่นพี่) จำนวน 18 คน // รุ่นที่ 2 (รุ่นน้อง) จำนวน 53 คน
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1. ได้ความรู้ หลักการ เรื่องการคิด วิเคราะห์ 2. ฝึกปฏิบัติการการคิด วิเคราะห์และฝึกเครื่องมือการจับประเด็น 3. เกิดพลังบวกจากภายใน (แรงบันดาลใจ) // ความสัมพันธ์ของเครือข่าย JSN 4. เกิดแผนการพัฒนาศักยภาพหลักสูตรการคิด วิเคราะห์ในระดับภาค
ช่วงเวลา	วันที่ 11 -15 กรกฎาคม 2559
Design	รุ่นที่ 1 (รุ่นพี่) วันที่ 1-2 โดยเติมความรู้และฝึกปฏิบัติการเข้มข้น Advance สำหรับ

	คนมีพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ จับประเด็น (18 คน รายชื่อดังแนบ)(เรียนรู้หลักการและฝึกปฏิบัติ) **โดยครั้งวันบ่ายของวันที่ 2 รุ่นพี่ 18 คนร่วมกับวิทยากรออกแบบการจัดกิจกรรมให้รุ่นน้อง รุ่นที่ 2 (รุ่นน้อง) วันที่ 3-4 เติมความรู้ พื้นฐาน หลักคิด และฝึกเครื่องมือการจับประเด็น โดยมีรุ่นพี่เป็น Coach ให้รุ่นน้องจำนวน 53 คน เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพี่สอนน้อง
สถานที่	เสนอ- ศูนย์ฝึกอบรม อปท.ธัญบุรี /-SCB ชลบุรี/-มทร.รัตนโกสินทร์/-TOT บางไทร

หลักสูตรที่ 2 สื่อสร้างสรรค์ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หลักสูตรที่ 2	สื่อสร้างสรรค์ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เป้าหมาย	ฝึกวิธีคิดในการสื่อสาร (Content) เติมความรู้และฝึกทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
กลุ่มเป้าหมาย	รุ่นที่ 1 (ปีงบประมาณนี้ ปี 59) ขอเป็นคนที่มีความรู้พื้นฐานการทำสื่อ (บ้าง) โดยให้โควตา ภาคละ 3 คน และให้ผู้ประสานงานภาคทำการประสานงานและคัดเลือกตัวแทนในโควตา 3 คนนี้ รุ่นที่ 2 (ปีงบประมาณหน้า ปี 60) ให้รุ่นพี่ที่มาอบรมรุ่นที่ 1 วางแผนที่จะสอนน้องในปีถัดไป และจัดแยกรายภาคเพื่อการเรียนรู้ที่ลงลึกมากขึ้น
เงื่อนไขการคัดเลือกผู้อบรมรุ่นที่ 1	1. ต้องมีพื้นฐานทักษะการผลิตสื่อ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การถ่ายภาพ ถ่ายคลิป การตัดต่อ การเขียนข่าว เขียนบทความ หนังสือ หรือทักษะอื่นๆที่จำเป็น 2. ในการอบรมครั้งนี้มีข้อผูกมัดเรื่องการผลิตชิ้นงานจำนวน 2 ชิ้น (ได้จากในงานอบรมจำนวน 1 ชิ้น และได้จากผลงานกลับ Node ไปแล้วอีก 1 ชิ้นงาน) 3. รุ่นพี่ที่มาอบรมรุ่นแรกต้องสามารถไปเป็นวิทยากรสอนน้องได้ในรุ่นถัดไป 4. สามารถทำแผนงานระดับภาคเพื่อฝึกอบรมให้น้องรุ่นถัดไปได้ เสนอชื่อมายังทีมประสานงานกลาง ภายในเดือนมิถุนายน 2559
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1. ได้เรียนรู้ หลักคิดการเลือก การคิด วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหยิบยกมานำเสนอได้อย่างเข้าใจ เหมาะสม 2. ฝึกทักษะ เครื่องมือ วิธีการในการนำเสนอ สื่อสร้างสรรค์ในหลากหลายรูปแบบ 3. ได้แผนการพัฒนาศักยภาพรุ่นน้อง JSN ในระดับภาค 4. เกิดชิ้นงานสื่อสร้างสรรค์อย่างน้อยคนละ 2 ชิ้นงาน

ช่วงเวลา	วันที่ 8 – 11 สิงหาคม 2559
Design	การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 เรื่องหลัก 1. การเรียนรู้ ฝึก วิชิตคิด การดึง Content /มุมมองในการสื่อสาร 2. ฝึกปฏิบัติการ และเรียนรู้ทักษะ เครื่องมือในการผลิตสื่อในหลากหลายรูปแบบ 3. เรียนรู้การนำเสนอข้อมูลกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจง่าย สั้น กระชับ
สถานที่	ใครมีสถานที่ที่เหมาะสม สามารถนำเสนอแลกเปลี่ยนกับทีมกลางได้

กิจกรรมการฝึกอบรมเรื่องการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคุณภาพ

เป้าหมาย : ชวนทบทวนแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ระดมเพื่อกำหนดแนวทาง รูปแบบของรายงานวิจัย คุณภาพ และฝึกปฏิบัติการการออกแบบโครง กรอบการเขียนรายงานเพื่อนำสู่รายงานวิจัยที่มีคุณภาพ

งบประมาณ : กิจกรรมนี้จัดโดย สกว.ฝ่ายวิจัยโดยท้องถิ่น

วิทยากร : รศ.ดร.ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ

ดำเนินการแล้วที่ภาคใต้เมื่อวันที่ 23-24 มีนาคม 2559 และภาคอีสาน วันที่ 25-26 พฤษภาคม 2559

ประเด็นหารือ : ภาคเหนือและภาคกลางสอบถามความต้องการของกลุ่ม JSN ถึงความสนใจในหลักสูตรนี้ หากมีความสนใจ ความต้องการ ประสานงานมายัง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

แผนการดำเนินงานของโครงการ JSN

ช่วงเวลาแผนกิจกรรม

วันที่ 30 เมษายน – 1 พฤษภาคม 59	ประชุมคณะทำงานเพื่อสรุปและวางแผนงาน
วันที่ 11-15 กรกฎาคม 59	อบรมการคิด วิเคราะห์ และการจับประเด็น
วันที่ 8-11 สิงหาคม 59	อบรมการผลิตสื่อสร้างสรรค์
เดือนกันยายน 59	ประชุมคณะทำงานกลาง (จ.สตูล)
เดือนตุลาคม 59	เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

ภาพประกอบ การประชุมคณะทำงานสรุปบทเรียนการดำเนินงานและออกแบบการพัฒนาศักยภาพ

4.8 การพัฒนาศักยภาพด้านสื่อสร้างสรรค์

การพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์นั้นเป็นความร่วมมือระหว่าง ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. และทีมนักข่าวพลเมืองและ Backpack journalist ในการออกแบบกระบวนการและกิจกรรมในครั้งนี้ โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 23 คน โดยแบ่งเป็น ผู้ช่วยผู้ประสานงานจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 14 คนจาก 4 ภาค และเจ้าหน้าที่จากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. จำนวน 9 คน โดยการออกแบบกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการในครั้งนี้มีสองส่วนคือการให้ความรู้ในภาคทฤษฎีและการทดลองปฏิบัติการในการผลิตสื่อสั้น 3 นาทีเพื่อเผยแพร่ทางช่องทางของรายการ Backpack journalist และนักข่าวพลเมือง โดยมีเนื้อหาของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

แนวคิดการสื่อสาร “นักข่าวพลเมือง”

โดยคุณสมเกียรติ จันทรสีมา

ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

หลักการของการเป็นนักข่าวพลเมืองนั้นคือการเป็นนักสื่อสารที่ดี โดยการเป็นนักสื่อสารที่ดีนั้นต้องมี 3 คุณลักษณะด้วยกันคือ (1) การเป็นนักข่าว (2) การเป็นผู้ผลิต หรือ Producer และ (3) การเป็นนักการตลาด

วิทยากรยังได้กล่าวถึงการเป็นนักข่าวที่ดีคือ การเป็นนักจับปรากฏการณ์ทางสังคม รู้จักตั้งคำถาม จับประเด็น และมีความสามารถในการเล่าเรื่อง และการเขียน

ส่วนการเป็นผู้ผลิต หรือ Producer คือต้องรู้จักปรากฏการณ์ทางสังคม ต้องมีภาพและเสียงที่แจ่มใส อะไรที่เขยออย่าทำ และมีความสามารถในการมองประเด็น

การเป็นนักการตลาดนั้น ต้องมีความสามารถในการโปรโมทงานในสื่อใหม่ ต้องสามารถจับประเด็นที่คลิกและแชร์ได้ และต้องมีความเป็น Personal และ Niche market ในเรื่องของท้องถิ่น

เทคนิคการเล่าเรื่อง การสัมภาษณ์ การเขียนสคริปต์

ในการผลิตสื่อในลักษณะของ Clip สั้นๆ ประมาณ 3 นาที ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ภาพ เสียงบรรยากาศ เสียงดนตรี สัมภาษณ์แหล่งข่าว เสียงบรรยาย ตัวอักษร และ Infographic

กระบวนการในการผลิตสื่อสั้น 3 นาที

1. วางแผนก่อนถ่ายทำ และลำดับเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ หรือเรียกว่า “การวางโครงเรื่อง”

2. การออกแบบการเล่าเรื่อง โดยหัวใจสำคัญคือ Content หรือ ข้อมูล โดยต้องมองเห็นภาพและเสียงที่จะไปถ่ายทอด
3. ดำเนินการถ่ายทำในพื้นที่จริง
4. มีการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลในพื้นที่
5. ใช้ตัวเองเป็นคนเดินเรื่องและเล่าเรื่อง
6. ฝึกการใช้กล้อง การมอง มุมกล้องที่เหมาะสม
7. เก็บเสียงเพื่อใช้ประกอบในการบรรยาย
8. การเลือกภาพในการ Inseart
9. ลงมือตัดต่อ โดยการใช้โปรแกรม Premia Pro

ในการฝึกปฏิบัติการ มีการแบ่งทีมโดยจับคู่กันสองคนในการฝึกปฏิบัติการ ลงพื้นที่ในการถ่ายทำ และผลิตสื่อสั้นในลักษณะของนักข่าวพลเมืองและ Backpack journalist โดยมีเรื่อง que เลือกนำเสนอ ดังนี้

1. พระเครื่อง ท่ามหาราช
2. สเน่ห์เมืองกรุง
3. สมุนไพรกลางเมืองหลวง
4. การเปลี่ยนแปลง (ย่านศาลหลักเมือง)
5. ขาดิพันธุ์ย่านถนนข้าวสาร
6. ป้อมมหากาฬ
7. ความเชื่อเรื่องการปล่อยปลา
8. มัสยิดกลางกรุง
9. สยามสองมุม
10. หัวใจคนท้าวัง
11. สัมตำ ท่ามหาราช

นอกจากนี้ยังมีผลงานของผู้ช่วยผู้ประสานงานอีกจำนวน 4 เรื่อง que เป็นการนำเสนองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากพื้นที่วิจัย que เป็นการเตรียมเรื่องมาจากบ้านและเพิ่มเติมหลังจากที่วิทยากรให้ความรู้แล้ว

โดยสื่อที่ผลิตขึ้นมาจำนวน 15 เรื่องนี้ ได้มีกระบวนการในการเปิดเพื่อนำเสนอเบื้องหลังแนวคิด ขั้นตอนการผลิต และผลผลิตเชิงเทคนิค โดยมีวิทยากรในการให้ข้อเสนอแนะต่อชิ้นงาน ในเชิงเนื้อหาและเทคนิคการตัดต่อ การเล่าเรื่อง ลำดับภาพและภาพรวมของชิ้นงาน โดยผลงานที่ผลิตจะสามารถได้ออกอากาศทางรายการ นักข่าวพลเมือง และ Backpack journalist

การเรียนรู้สื่อใหม่ ที่ทำให้เราสามารถมีช่องทางในการสื่อสารได้มากขึ้น ได้แก่ (1) Facebook, (2) Instagram, (3) Line, (4) Image quote เป็นการนำเสนอคำคม คำส่าย สั้นๆ (5) Short form video ประมาณ 5 นาที และ (6) MEME เป็นการเล่าเรื่องผ่าน Info ที่ไม่ใช่หน้าเดียว อาจมีภาพหลายๆภาพ ต่อเนื่องกันในการเล่าเรื่อง เป็นต้น

ภาพประกอบ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพประกอบ การฝึกปฏิบัติการในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ตัวอย่างผลผลิตจากการผลิตสื่อจากพื้นที่วิจัยและออกอากาศในรายการนักข่าวพลเมือง

4.9 พัฒนาศักยภาพด้านการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การพัฒนาศักยภาพ การเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการเติมความรู้โดยวิทยากรและการร่วมกันหาข้อเสนอของรูปแบบรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยได้นำร่องในการดำเนินการให้กับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคใต้ในเดือนเมษายน 2559 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเดือนมิถุนายน 2559 โดย รศ.ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ ซึ่งกระบวนการในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้เป็นการทบทวนแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ย้อนทวนเพื่อระดมสมองในการออกแบบรูปแบบรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสม และเพื่อนำเสนอรูปแบบใหม่ในการปรับการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในภาค

ทบทวนสาระของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องเป็นของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นและเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแตกต่างจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์อื่นทั้งที่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพที่นักวิชาการส่วนมากคุ้นเคยกัน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่เชื่อว่ากระบวนการวิจัยหาความรู้จะต้องถูกผูกขาดโดยนักวิชาการเท่านั้น ชาวบ้าน คนในท้องถิ่นสามารถวิจัยเพื่อรับใช้ท้องถิ่นของตนเอง กระบวนการหลักในการวิจัยไม่ได้แตกต่างจากการวิจัยโดยนักวิชาการ แต่ต้องออกแบบกระบวนการวิจัยให้ง่าย สะดวก ที่ชาวบ้านธรรมดาสามารถดำเนินการวิจัยและใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้ทันที

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องการความคิด ความเชื่อที่แตกต่างจากการวิจัยกระแสหลัก อย่าคาดหวังว่านักวิชาการทุกคน ทุกกลุ่มจะต้องมีความเห็นตรงกันในเรื่องนี้ การวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ ยังไม่ลงตัวทีเดียว และมีช่องทางให้พัฒนาแนวทางให้เป็นการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงได้อีกมาก ความคิดสำคัญเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยสังเขปน่าจะมีดังนี้

1.สาระสำคัญบางประการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เนื้อหา โจทย์ ประเด็น คำถามการวิจัยเกิดจากท้องถิ่น เกี่ยวข้องและจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นโดยตรง ท้องถิ่นได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมทันที ท้องถิ่นรู้สึกว่าเป็นเจ้าของงานวิจัย คนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยมีความหลากหลายทั้งเพศ วัย ฐานะ และอื่นๆ ใช้ภูมิปัญญา หรือกรอบคิดจากท้องถิ่นเป็นหลักในการวิจัย

2. เป้าหมายเฉพาะหน้าในการวิจัยเพื่อท้องถิ่นคือ การทำให้คนในท้องถิ่นเรียนรู้ เข้าใจ เรื่องราวของตนเอง มากขึ้น ชัดเจนขึ้น จากทักษะและมุมมองใหม่ ช่วยให้คนในท้องถิ่นมีความสามารถทางการวิจัยเพิ่มขึ้น สามารถพึ่งตนเองในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของตนเองในระยะยาว ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมโดยการลงมือปฏิบัติงานสืบเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัย ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีทักษะในการทำงานร่วมกันเพื่อท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

3.เป้าหมายระยะยาว ประสบการณ์จากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวบ้านจะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง สังคมโดยรวมเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตในการตัดสินใจและการจัดการท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น คนในชุมชนรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีขึ้น รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจในตัวเอง นำไปสู่การรื้อฟื้นกิจกรรม พิธีกรรม ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมที่ยังมีคุณค่า ส่งผลต่อนโยบายและกระบวนการนโยบายสาธารณะ ที่ต้องการการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชนทุกกลุ่ม และนำไปสู่การสร้างสังคมภูมิปัญญา สังคมแห่งการเรียนรู้

4.จากธรรมชาติและเป้าหมายของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในระยะเฉพาะหน้าและในระยะยาวบทบาทของนักวิชาการ นักพัฒนาจากภายนอกจะแตกต่างจากเดิมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยภายนอก กับชาวบ้านในฐานะผู้ถูกวิจัย หรือให้ความร่วมมือในการวิจัย นักวิจัยจากภายนอกต้องร่วมเรียนรู้ทั้งเนื้อหา และวิธีการในการวิจัยร่วมกับคนในท้องถิ่น แลกเปลี่ยน ทำความเข้าใจ ยกระดับการรับรู้ ให้การสนับสนุน ทางด้าน เทคโนโลยี ข้อมูล ความรู้ ทรัพยากร ในลักษณะการแลกเปลี่ยน ตามความจำเป็น ช่วยเหลือ เป็นพี่เลี้ยงในระยะแรก และค่อยๆถอนตัวเมื่อท้องถิ่นพึ่งตนเองได้มากขึ้น

5.อุปสรรคสำคัญของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เกิดจากความไม่เข้าใจ การไม่คุ้นเคย หรือไม่อดทนเพียงพอ กับของนักวิจัยจากภายนอกต่อการรับฟัง เรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนหลายฝ่ายหลายกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย อาการลังเลในการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยของกลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาสและไม่ค่อยมีปากเสียงมากนักในอดีต ความรู้สึกอึดใจ ต้องการเห็นผลลัพธ์จากการวิจัยโดยเร็วของบางกลุ่มโดยเฉพาะนักวิชาการจากภายนอกเองมากกว่าการอดทนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมๆกันกับชาวบ้าน การประสานงาน การนัดหมายที่ตั้งความคาดหวังสูงเกินไป และขาดการติดตามที่ดี การเริ่มงานจากฐานความรู้ความเชื่อที่แตกต่างกันมาก และไม่พยายามแสวงหาจุดร่วมบางประการเพื่อการเริ่มต้นกระบวนการวิจัย

6.ข้อจำกัดของนักวิชาการ/นักพัฒนาจากภายนอกในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิชาการจำนวนมากมีความรู้สึก เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องการผู้รู้ในลักษณะสหวิทยาการ และเป็นผู้ที่ไม่ยึดติดกับความเชื่อแนวทางการวิจัยที่ตนเองยึดถือมากนัก เงื่อนไขด้านเวลามักจะเป็นอุปสรรคสำคัญ นักวิชาการจากภายนอกต้องใช้เวลาพอสมควรในการสร้างความคุ้นเคย ความไว้วางใจ เชื่อใจ การสร้างความเข้าใจ สร้างความพร้อม ก่อนที่จะสามารถเริ่มกระบวนการวิจัยตั้งแต่การตั้งโจทย์วิจัย ไปจนวิเคราะห์ สรุปผล และลงมือปฏิบัติการ นักวิจัยจำนวนไม่น้อยต้องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและผลงานวิจัยของตนเองในเวลาเดียวกัน จึงต้องเพิ่มความพยายามให้มากขึ้น หาจุดสมดุลที่เหมาะสม และแยกแต่ละบทบาทของตนเองให้ชัดเจน บทบาทในฐานะเป็นทีมหรือเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น บทบาทในการเป็นนักวิชาการจากภายนอก

7.แนวทางทั่วไปในการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การริเริ่มพัฒนาโจทย์การวิจัยจากท้องถิ่นต้องเป็นเรื่องที่สำคัญ จำเป็นเร่งด่วนของคนในท้องถิ่น กระบวนการ กิจกรรมทั้งหมดในการวิจัยมีความสำคัญไม่น้อยกว่า ผลการวิจัย ต้องผลักดันโดยเริ่มให้คนในท้องถิ่นจำนวนหนึ่งมาเริ่มทำการวิจัยอย่างเข้มข้น จากนั้นไปมากตามลำดับ อดทน สร้างสรรค์ นอกตำราบ้าง ทำในสิ่งที่จำเป็น ใช้พลังกลุ่มในการแก้ปัญหา อย่าให้มีใครเหนียวคนเดียว หรือผูกขาดการตัดสินใจคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ใช้ฐานความเข้มแข็ง โอกาสที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ ทำงานตามจังหวะ อย่าคาดหวังสูงในระยะแรก พัฒนาขยายผลต่อไป

8.ช่วงเริ่มแรกของการวิจัย เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการวิจัยทั้งหมด ควรจะต้องเข้าไปคลุกคลีทำความเข้าใจทุนทางการวิจัยที่มีอยู่ ตั้งคำถาม สร้างข้อค้นพบ ตอบคำถามในช่วงแรกอย่างค่อยเป็นค่อยไป ใช้เวลาในการพัฒนาขีดความสามารถทางการวิจัยของคนในท้องถิ่น ในการตั้งคำถาม/การตั้งสมมติฐาน/การเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเวที ประชาคมและเทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม/การวิเคราะห์ สรุปผล หาทางร่วมกันทำความเข้าใจประเด็นอย่างรอบด้าน สภาพ/ปัญหา/สาเหตุ/ผลกระทบ จากข้อค้นพบนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม พัฒนาและยกระดับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งโจทย์ที่ซับซ้อนขึ้น ทำหายมากขึ้น เน้นการยกระดับการวิจัย โดยใช้โอกาสที่ได้มีการขับเคลื่อนตั้งแต่ต้น เพิ่มคำถาม เนื้อหา ขยายพื้นที่วิจัย และจำนวนทีมวิจัย ตั้งคำถามต่อเนื่อง คำถามเชิงลึก เชื่อมโยงประเด็น เพิ่มความรัดกุม ทบทวนความคิด ความรับผิดชอบ ความเชื่อ การเห็นคุณค่าของทีมวิจัย สำรวจประเด็นที่ยังถกเถียง ประเด็นใหม่ ความท้าทายใหม่ในการวิจัย สร้างเครือข่ายเชิงพื้นที่ เชิงประเด็น ฯลฯ กับทีมวิจัยท้องถิ่นกลุ่มอื่น ให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองในการวิจัยได้ เป็นอิสระจากภายนอกอย่างแท้จริง

สาระของการจัดทำรายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็อยู่ตรงนี้เอง ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองในการจัดทำรายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น/แบบท้องถิ่นได้ เป็นอิสระจากภายนอกอย่างแท้จริง

ลองหันไปทบทวนการเขียนรายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา มันใช่หรือเปล่า ใครจัดทำรายงาน

แล้วเป็นรายงานอะไร จะเรียกว่าเป็นรายงานวิจัยทางวิชาการ ก็เป็นรายงานที่มีคุณภาพยอดเยี่ยมที่ ถ้าจะบอกว่าเป็น “รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ยิ่งไม่ใช่แน่ๆ รายงานที่ออกมาบ่งบอกเป็นของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นและเพื่อท้องถิ่นตรงไหนกัน

เห็นแต่เป็นรายงานกิจกรรมเพื่อประกอบหลักฐานการเบิกเงิน มีภาพถ่ายคนนั่งประชุมพร้อมยกมือกัน สลอล แสดงว่ามีส่วนร่วมหรือไง? ไม่เอาเน่า การมีส่วนร่วมไม่ได้เห็นกันง่ายๆ แค่นี้หรอก แล้วภาพถ่ายแผนภูมิหลากหลายสีสันทัดลายมืออ่านง่ายดีเป็นฝีมือคนในท้องถิ่นหรือเปล่า เครื่องมือที่เป็นแผนภูมิก็น่าจะสำคัญสำหรับการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนะ แต่ชาวบ้านได้เรียนรู้การจัดทำแผนภูมินั้นๆ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานของตนเองในระยะยาวหรือเปล่า? ไม่ต้องตอบคำถามที่นั่นๆ ก็ได้

ต้นตอของปัญหาการเขียนรายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมันเริ่มมาตั้งแต่การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยมาแล้ว พลิกอ่านมาก็สับสนก็สับสนก็เห็นแต่ฝีมือนักวิชาการหรือนักพัฒนาจากภายนอกทั้งนั้น ไม่รู้สิถือว่าเป็นโครงการวิจัยของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นสักเท่าไร เพียงแต่พอเห็นเค้าร่างว่าเพื่อท้องถิ่นอยู่บ้าง

จะแจกปลาวงั้นเถอะ การวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ได้ต้องการแค่สอนวิธีการจับปลาด้วยซ้ำไป แต่ต้องการพัฒนาศักยภาพในการจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองผ่านงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รู้จักร่วมกันสงสัย ตั้งคำถาม พัฒนาคำถามจนลงตัว ร่วมกันวางแผนออกแบบรวบรวมข้อมูลที่รัดกุมเพื่อตอบคำถาม รู้จักประยุกต์ใช้ความรู้จากทั้งภายในและจากภายนอกที่เข้าถึงได้เพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์สรุปผล ลงมือจัดการ แล้ววนมาตั้งคำถามต่อเนื่องขยายออกไป งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่มีที่สิ้นสุดเพราะมีปัญหาใหม่ๆ เข้ามาเรื่อยๆ ยิ่งท้องถิ่นวิจัยได้มากขึ้นก็เข้มแข็งมากขึ้นมีศักยภาพเพิ่มขึ้น และการพัฒนาที่ว่านี้ต้องเริ่มก่อนหน้าที่จะจัดทำโครงการเพื่อขอรับทุนสนับสนุนด้วยซ้ำไป

สาระของรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรามักติดกับดักของการเขียนรายงานเพื่อให้เป็นรายงานในการเบิกเงิน เรามักจะเขียนรายงานเป็นกิจกรรมเพื่อตอบโจทย์กิจกรรมเพียงเท่านั้น มีภาพชาวบ้านที่ยกมือแต่ไม่รู้ว่ายกมือเพื่ออะไร แต่ทำไมไม่มีสื่ออะไรที่จะดีกว่านี้ที่จะบอกถึงการมีส่วนร่วม การใส่ชาร์ตของชาวบ้านที่เป็นลายมือชาวบ้านใส่ในรายงาน น่าจะดีที่สุด หวังว่าทุกอย่างที่ปรากฏในเล่มชาวบ้านน่าจะสามารถทำเองได้ ต้นตอของปัญหาของการเขียนรายงานปัญหาคือโครงร่าง ดังนั้นการเริ่มต้นตั้งแต่การวางโครงร่างนั้นสำคัญ เสนอให้มีการปฏิบัติการปรับเปลี่ยนโครงร่างการเขียนรายงานของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งหมด

ทุกคนที่อยู่ร่วมในกระบวนการต้องเป็นนักวิทยาศาสตร์น้อยๆ ฝึกการทำงานและต้องสามารถช่วยชาวบ้านได้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่จบไม่หยุดนิ่ง มันจะก่อให้เกิดงานที่ออก คำถามใหม่ๆ ตลอดเวลา อาจต้องเปลี่ยนการเขียนโครงร่างกันใหม่

เรื่องการจัดทำรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเรื่องของการสื่อสาร คำถามที่ต้องตอบให้ได้คือเราจะสื่อสารอะไร สื่อสารกับใคร การเลือกใช้ภาษา สำนวน เพื่อการสื่อสาร อย่าทำให้รายงานวิจัยเล่มเดียวใช้ได้ทุกอย่าง สารสำคัญของรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

3. เริ่มจากการมีส่วนร่วมในการกำหนดชื่อรายงาน
4. วางแผนแนวคิดหลักที่จะนำเสนอในรายงาน
5. จัดทำลำดับหัวข้อละเอียดในตัวรายงาน
6. การร่วมกันแบ่งงานในการเขียนตามหัวข้อต่างๆ
7. ตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับผู้รับผิดชอบในส่วนย่อยและผู้ที่จะทำหน้าที่ประมวลภาพรวม และการบรรณาธิกรักรายงาน
8. การตรวจแก้ไขและปรับปรุงร่างรายงานจนเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

กลุ่มเป้าหมายที่จะรับสารจากรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- สาธารณชนหรือหน่วยงานที่ให้ทุน เพื่อให้เห็นความสำคัญของการสนับสนุนทุนประเภทนี้
- นักวิชาการ โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่เชื่อว่าชาวบ้านทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้
- นักพัฒนาที่สนใจใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือทำงานของตน
- เครือข่ายผู้ใช้การวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการทำงาน เช่น เครือข่าย กศน. เครือข่ายการศึกษาทางเลือก หรือเครือข่ายอื่นๆ ที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำแนะนำก่อนเขียนรายงานต้องวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายให้ชัด และเหมือนการตัดเสื้อเฉพาะตัว ไม่ใช่ใครใส่ก็ได้ อาจจะรวมถึงการวัดขนาดและชนิดของเนื้อผ้า การทำรายงานที่เฉพาะตัว แต่ถ้ามีกลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่ม ควรจะมีรายงานหลายแบบ

การจัดทำรายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องใช้หลักการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มในท้องถิ่นทำนองเดียวกับตัวการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเอง

ก่อนที่จะเขียนรายงาน เราจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบท ว่าแต่ละบทที่เป็นโครงร่างการเขียนรายงานมีหน้าที่อะไรบ้าง

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมา มีหน้าที่ทำให้คนอ่านคล้อยตามความสำคัญของงานวิจัย ว่าทำไมต้องทำงานวิจัยนี้ ทำไมต้องทำกับคนกลุ่มนี้ และทำไมต้องทำแบบนี้ อาจจะต้องตอบคำถามเหล่านี้ให้ได้

บทที่ 2 การทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำบทที่ 2 ควรจะต้องทำก่อนบทที่ 1 เพื่อทบทวนว่าเรามีทุนเดิมทางวิชาการมากน้อยเพียงไรในการออกแบบงานวิจัยนี้ หน้าที่สำคัญคือบอกต้นทุนทางวิชาการที่เรามีในการทำวิจัยเรื่องนั้นๆ

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน

บทนี้มีหน้าที่เพื่อที่จะบอกคนอ่านว่าคนทำวิจัยมีความรัดกุมในการออกแบบการทำงานมากน้อยแค่ไหน เชื่อถือได้หรือไม่ในการออกแบบกระบวนการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทนี้มีหน้าที่เพื่อประมวลให้เห็นข้อค้นพบจากการวิจัย บอกผู้อ่านว่าเราทำวิจัยเรื่องนี้แล้วเกิดอะไรขึ้นบ้าง

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ภาพประกอบ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

4.10 พัฒนาศักยภาพด้านการคิด วิเคราะห์ และจับประเด็น

การคิด วิเคราะห์และจับประเด็น ครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์และเชื่อมโยงสู่การจับประเด็นให้กับผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเริ่มจากกิจกรรมรู้จักตัวเอง รู้จักเพื่อนผ่านการทำ Time line โดยให้ผู้เข้าร่วมได้ทบทวนตัวเองผ่านการทำ Time line ตนเอง และการทำ Time line ของเพื่อนโดยการจับคู่คุยกัน กิจกรรม Time line มีเป้าหมายเพื่อให้เรารู้จักตนเอง รู้จักเพื่อนและเป็นการทำความรู้จักตนเองและเพื่อน เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาของเพื่อน สิ่งที่ทำในอดีตส่งผลอย่างไรต่ออนาคตที่ตนเองทำ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เราได้ทำความรู้จักเพื่อน ตนเองและมาเติมเต็มความรู้

กิจกรรม : อ่านเอกสาร

โจทย์ คือ จากเอกสารที่อ่านเรื่องของ “คิมูระ” มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง เชื่อมโยงกันอย่างไร อะไรเกิดขึ้นก่อน-หลัง โดยเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกัน ในการทำงานของเราๆ จะต้องเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ เข้าหากันให้ได้ว่าทำสิ่งหนึ่งก็ต้องกระทบต่อสิ่งหนึ่ง

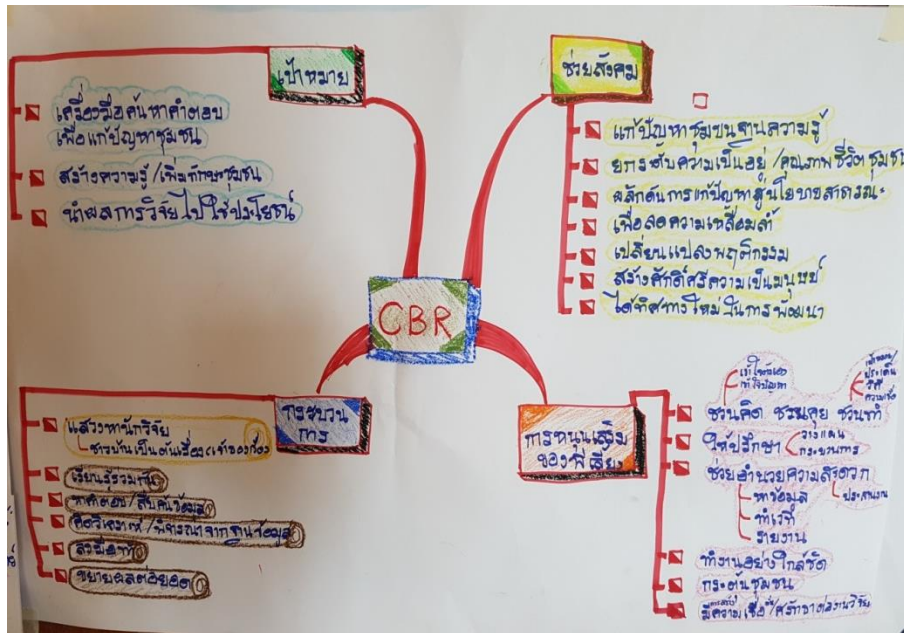

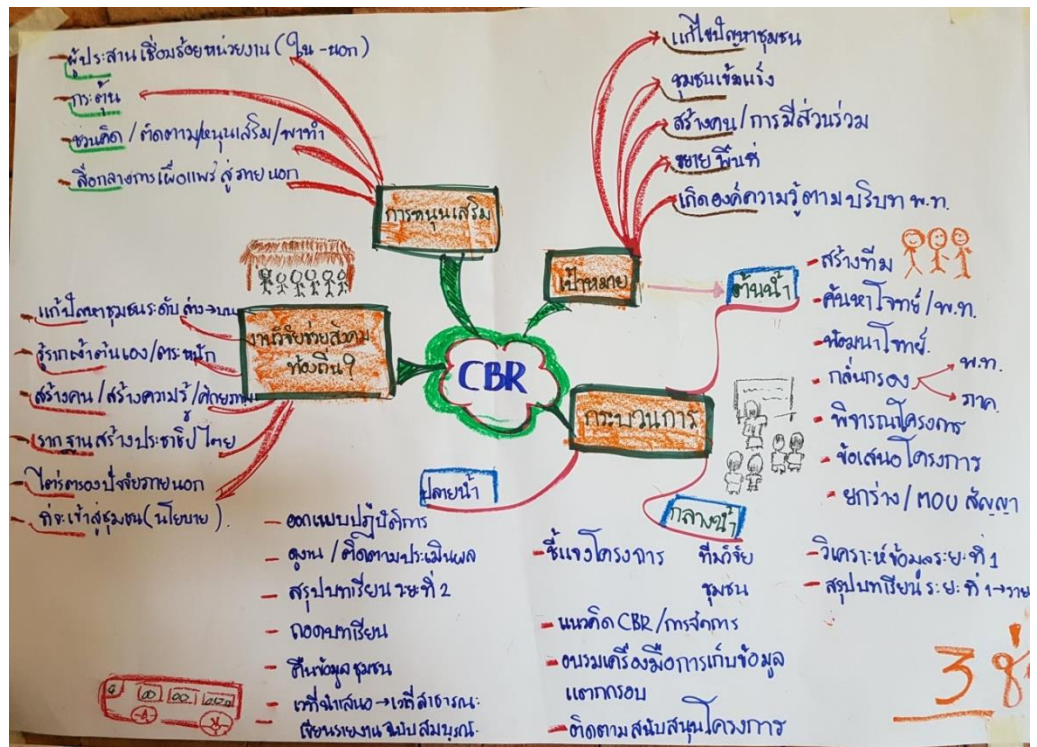

โจทย์ คือ

1. เป้าหมายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคืออะไร
2. งานวิจัยมีกระบวนการวิธีการทำงานอย่างไร
3. งานวิจัยมีส่วนช่วยเหลือชุมชน สังคม ท้องถิ่นอย่างไร

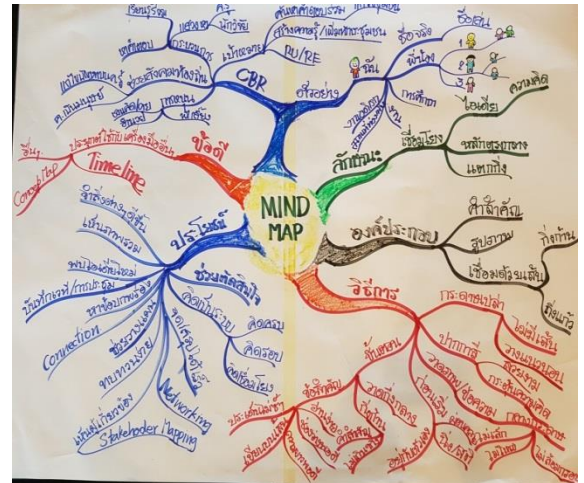
4. ตัวเราในฐานะทีมหนุนเสริมงานวิจัยมีบทบาทอย่างไร
เงื่อนไข คือ บางกลุ่ม 8 กลุ่มๆ ละ 5 คน ระดมความเห็นร่วมกันและสรุปการจับประเด็นจากการเรียนรู้จากวิชิตี สามารถสรุปได้ดังนี้

กิจกรรม การทำ Mind Map โดยคุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ

Mind Map เป็นแผนผังความคิด เหมือนลักษณะของการเชื่อมโยงแนวคิดและแตกกิ่งออกไป จะมีประโยชน์ต่อการจดจำสิ่งต่างๆ และเห็นภาพรวมของการทำงาน/เรื่องราวที่เราทำกิจกรรม ทำให้เราเห็นภาพว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เกิดแนวคิดใหม่ๆ เห็นความคิดของแต่ละคน มีประโยชน์ในการหาข้อบกพร่อง หาจุดอ่อนของงาน และนำมาทบทวนได้ง่าย เห็นองค์ประกอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เร็ว คิดเห็นระบบคิดรอบ ช่วยตัดสินใจ

องค์ประกอบ คือ ใจความสำคัญ/หัวเรื่อง คำสำคัญอาจเป็นข้อความ/รูปภาพ

วิธีการ คือ กระดาษไม่มีเส้น วางกระดาษแนวนอน ปากกาที่หลากหลายสีทำให้กระตุ้นความคิด การวาดภาพประเด็นหรือสิ่งที่เราทำ ก่อนเริ่มจะต้องผ่อนคลายหากเราไม่นั่ง การจับประเด็นจะไม่ชัดว่าเขาพูดอะไร บางครั้งเราจะต้องฟังให้จบประโยคก่อนเพื่อมาวางเนื้อหา

เริ่มจากการวาดกึ่งกลางของกระดาษ แตกกิ่งก้านออกมาเป็นประเด็นๆ สิ่งสำคัญคือ ตัวหนังสืออ่านง่าย คำสำคัญ/ key word

ข้อดี คือ เราสามารถประยุกต์กับเครื่องมืออื่นๆ ได้ และที่สำคัญของ Mind Map คือ 5 ส. ได้แก่ สัญลักษณ์ เส้น (ควรเป็นเส้นโค้ง) สั้น กระชับได้ใจความ สีสันเพิ่มการเขียนให้น่าดู สวยงามและสอดคล้องกับเรื่องนั้นๆ

แต่ปัญหา คือ เป็นเรื่องที่เราค้นเคย จับประเด็นได้หมด หากเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยจะยาก จะต้องทำการบ้านไปเพื่อดูว่าเรื่องนี้ประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้างเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทาง

เทคนิคที่ใช้บ่อย คือ ถามว่าประเด็นที่คุยมีอะไรบ้าง ทำให้เราสามารถรู้ประเด็นเพื่อมาแตกกิ่งก้านสาขา สิ่งสำคัญคือเราจะต้องนั่ง ฟังอย่างตั้งใจ หากไม่นั่งพอจะต้องมีเพื่อนมาช่วยเขียน/มีผู้ช่วยมาช่วยเขียนและมาเติม มีกระบวนการที่ทำให้เนื้อหาข้อมูลที่ครอบคลุม ซึ่ง Mind Map เป็นเครื่องมือหนึ่ง แต่มีอีกหลายเครื่องมือที่จำเป็น ส่วนการลงข้อมูล ประเด็น คำสำคัญเป็นอย่างไรค่อยมาแตก มีความเชื่อมั่นในตนเองและให้เพื่อนดูว่าครบหรือไม่

โดยภาพรวม

- ข้อมูลทั้งหมดสามารถดูองค์ประกอบและบอกเรื่องราวได้
- ข้อความที่เขียนไว้ในสิ่งที่มีการพูดคุยกันหรือไม่ การสรุปให้เวทีฟังจะต้องสรุปในสิ่งที่คนอื่นพูด/สรุปจากเวทีนั้นๆ เพราะว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้น เราทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวของการพูดคุยนั้นๆ บันทึกการประชุม
- ทุกครั้งที่บันทึกเป็นการบันทึกให้คนอื่นเห็น ไม่ใช่เขียนให้ตัวเองอ่าน
- ส่วนเนื้อหาในกระดาษอาจจะต้องดูว่าเนื้อหาสิ่งที่พูดมีการแลกเปลี่ยนในประเด็นไหนมากที่สุด ดังนั้น การทำ Mind Map เพื่อให้กลุ่มคนที่อยู่ในเวทีได้ฟัง ได้เห็นอีกครั้ง

ประเด็นแลกเปลี่ยน

- เวลาลงพื้นที่เรามีประเด็นในการทำแต่การชวนคุยแต่ละประเด็นอยากเขียนไปหมด ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่เขียนมาเต็มกระดาษ คำที่เราที่อยากได้ก็หลุดไป ส่วนตัว Mind Map ใช้ไม่ได้ เคยฝึกลองทำแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ลายมือไม่สวยและไม่ความสามารถในการวาดรูป เวลาเก็บข้อมูลจะเขียนหลายๆ เส้นได้แต่คิดคำของเส้นใหญ่คิดไม่ออก
- จับประเด็นได้แต่ไม่มีศิลปะ จับประเด็นได้แต่ไม่คม ไม่ชัด
- ความสมดุลของการเขียน Mind Map ไปกระจุกอยู่มุมเดียว
- Mind Map เป็นกล่องความคิด แรกๆ แดกกิ่ง เรื่องนี้สำคัญ เรื่องนี้สำคัญ คำว่ากระชับอยู่ตรงไหน เราไม่สามารถตัดทอนคำบางคำออกไปได้
- เสียหายข้อมูล ทำให้ไม่รู้ว่าจะอะไรที่เป็นพระเอก ตัวประกอบ ตัวหนุนเสริม หากมีรูปแบบเนื้อหาหมามาก่อนน่าจะรู้ได้แต่บางเรื่องเราไม่สามารถรู้ได้ เขาพูดมาเรื่อยๆ มีปัญหาว่าสิ่งที่เขาพูดเราฟังแล้วดูเหมือนมีความสำคัญทั้งหมด พอจับประเด็นไม่ได้ก็เขียนมาเป็น Mind Map ไม่ได้ (ประเด็นหลัก-ประเด็นรอง)
- เราคิดว่าเราเขียนให้ตนเองอ่าน แต่คิดว่า Mind Map เขียนให้คนอื่นอ่าน

ทำไมต้องทำ Mind Map และทุกคนต้องเขียน Mind Map โดยคุณลักขณา วงศ์ยะรา

สมัยที่ทำงานมีพี่คนหนึ่งลุกขึ้นมาจับประเด็น ทำไมพี่เขามีความสามารถจับประเด็น พี่เขาสามารถสรุปทุกสิ่งที่คนในวงพูดและหยิบมาคุยต่อกันได้ งานที่เราทำอยู่เครื่องมือเหมาะกับทุกกิจกรรมหรือไม่ หลายอย่างที่เราเขียนลงไปแต่บางตัวยังไม่เป็นถึง Mind Map หากเราจะใช้กับคนที่เกี่ยวข้อง หัวใจสำคัญคือ คนนำเสนอแต่ไม่ได้เขียนก็ไม่เข้าใจ Mind Map จะเป็นการเชื่อมโยงกับความคิดเป็นระบบ เป็นฐานและเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำมาใช้

หากฐานของ Mind Map คือ การคิดเป็นระบบ หากระบบยังไม่เข้าที่ เราไม่รู้เลยว่าในกระดาษมีอะไรบ้าง เช่น ทรัพยากรมีเรื่องอะไรบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้แต่ละจะต้องดูว่าเป้าหมายของการประชุมคืออะไร หากเรารู้เป้าหมายที่ชัดเจนจะรู้ว่าข้อสรุปที่ต้องการมีไม่กี่เรื่อง ซึ่งเราต้องพัฒนาด้วยตนเอง การมีกรอบบางระดับทำให้เราคิดอย่างเป็นระบบ เวลาเราประชุมครั้งแรกไม่รู้เรื่องแต่อาศัยการเรียนรู้

Mind Map เป็นการจำลองระบบสมอง เป็นเครื่องมือช่วยคิด ช่วยจำ หากใช้กับส่วนรวม เป็นตัวช่วยแตกความคิด หากเป็นประเด็นสำคัญๆ จะช่วยให้เห็นภาพรวม ฝึกการใช้สมองทั้งสองด้าน แต่เครื่องมือบางเครื่องมือไม่สามารถใช้ได้ทุกเรื่อง คำจะคมก็ต่อเมื่อเรื่องฟัง เราอ่าน

คุณสมบัติ อภัสสกิจ

พูดถึงการพัฒนาศักยภาพคนทำงานต้องมี 3 หลัก คือ

Conceptualization skills	แนวคิดที่ชัดเจน
Technical Skills	ทักษะ วิธีการทำงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพ
Negotiation skills	ทักษะความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับคน

สิ่งที่เรามาคุยกันเพื่อให้องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนทำงาน

ทิศทางหรือจุดเน้น CBR ควรเป็นอย่างไร อาจารย์มองว่า CBR ควรมีส่วนในการสร้างเสริมให้ชุมชนจัดการตนเองให้มากขึ้นต่ออิทธิพลปัจจัยภายนอก บริบทกับการทำงานให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นในสถานการณ์ที่หลายๆ เรื่องไม่ง่ายต่อการแก้ไข สอดคล้องกับปรัชญาเดิม “สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” CBR เป็นเครื่องมือในการเสริมพลังให้ชุมชนจัดการตนเองและมีทางเลือกในการพัฒนาที่เหมาะสม

ในกระแสการพัฒนา เราจะต้องมีฐานการตั้งรับ กระแสการพัฒนายังมีทุนนิยมนำส่งผล คนส่วนใหญ่ไม่สามารถเกาะกระบวนได้ ประมาณ 30% ตกกระบวน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพ แล้ว CBR จะทำอย่างไร ซึ่ง CBR เป็นเครื่องมือและจะทำอย่างไรที่จะเพิ่มพลังเลี้ยง คนทำวิจัย หากเราเปลี่ยนวิธีคิดได้ เปลี่ยนปฏิบัติการได้ เครื่องมือนี้ทำให้คนเปลี่ยนวิธีการทำงาน

System thinking เป็นระบบความสัมพันธ์ของพลังต่างๆ สิ่งที่ได้คุยกัน คือ ระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ที่มีชีวิต มีสายสัมพันธ์กับองค์กร ภาคีเครือข่าย ซึ่งมีหลายชั้น เรื่องเหล่านี้จะมีประโยชน์ต่อบริบทใหญ่

4.11 การประชุมสรุปบทเรียนและถอดความรู้ ปีที่ 1

การดำเนินงานในการศึกษาระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ดำเนินการมาแล้วระยะเวลา 12 เดือน กระบวนการช่วงท้ายเป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการที่จะก้าวขยับต่อไปในปีที่ 2 คือการถอดบทเรียนโครงการ JSN ตลอดทั้งโครงการ เพื่อนำบทเรียนที่ได้มาออกแบบ วางแผนการดำเนินงานต่อเนื่องในปีที่ 2 ซึ่งตัวแทนผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

บทวนเป้าหมายโครงการวิจัย

1. สร้างความสัมพันธ์ของคนทำงาน
2. การสร้างแรงบันดาลใจ อุดมการณ์ แนวคิด CBR
3. การพัฒนาศักยภาพและสร้างทักษะในการทำงาน

กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน

1. ประชุมทีมวิจัย เพื่อออกแบบ วางแผน พัฒนาข้อเสนอโครงการ ทำฐานข้อมูล ทำความต้องการ
2. ประชุมระดับภาค เพื่อคุยเรื่องสถานการณ์ ความต้องการ JSN และการพัฒนาศักยภาพ JSN
3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ “คนหนุ่มวิจัย ปฏิบัติการกู้ชาติ”
4. กิจกรรมย่อยรายภาค
5. ประชุมคณะทำงานเพื่อรายงานความก้าวหน้า
6. การอบรมการทำสื่อ
7. การอบรมการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ดำเนินการภาคใต้และภาคอีสาน)
8. การอบรมเรื่องคิด วิเคราะห์และจับประเด็น
9. ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน ปีที่ 1 วางแผนการทำงานปีที่ 2

ผลลัพธ์และความสำเร็จที่เกิดขึ้น

1. เกิดเครือข่าย ความสัมพันธ์ระดับประเทศ ทั้งในระดับโหนด ระดับภาค รายประเด็น ระดับประเทศ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกันของ JSN ในระดับภาค

ภาคใต้ มีการจับคู่บัดดี้เพื่อปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนปัญหาและการทำงานร่วมกัน เช่น เรื่องการเงิน RE เห็นเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจพัฒนาการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เข้าใจคนทำงาน เข้าใจ PO มากขึ้น มีการทำเรื่องสื่อ ประชาสัมพันธ์มากขึ้น จากสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมของโครงการนี้มีการเติมเรื่องแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สถานการณ์โลก เปิดระบบแนวคิด

ภาคกลาง มีแรงกระตุ้นให้เกิดการคุยกันเรื่องการพัฒนาศักยภาพ และออกแบบวางแผนการพัฒนา ร่วมกันทัศนคติที่ดีขึ้น เปลี่ยนทัศนคติในการทำงาน มีพื้นที่ให้ทำงานร่วมกัน เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนงานนี้ต่อเนื่อง ประเด็นความสัมพันธ์ของภาคกลางดีขึ้น ไปค้นหาว่าเพื่อนโหนดอื่นอยู่ที่ไหน จากที่ไม่เคยสัมพันธ์กันก็สัมพันธ์กันมากขึ้น รู้ว่าใครอยู่ที่ไหน อย่างไร

ภาคอีสาน เกิดการรู้จักกัน ว่าใครอยู่ที่ไหน ทำอะไร ใครเป็นใคร สร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จากที่ผ่านมา “ต่างคนต่างอยู่” กิจกรรมโครงการนี้ทำให้เราได้เรียนรู้เพื่อน และมีการสร้างการเรียนรู้ให้กัน และกัน เห็นเงื่อนไขและข้อจำกัดของคนทำงาน และสามารถทำงานร่วมกัน เห็นการที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูล ต้องพัฒนาน้องใหม่ที่เข้ามาใหม่ กระตุกต่อมอยากรู้ของผู้ประสานงาน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมของ JSN ผู้ประสานงานก็สนใจว่าน้องๆ ทำอะไรกันอยู่ ตัวอย่างความสำเร็จอีกอย่างคือน้องที่มาอบรมการทำสื่อสามารถนำสิ่งที่อบรมการทำสื่อมาใช้ประโยชน์ได้จริง ในการจัดงาน 13 ปี อุบล มีการคิดระบบการหนุนช่วยซึ่งกันและกัน สร้างระบบการ training เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ภาคเหนือ มีความสัมพันธ์กันมากขึ้นของการทำงาน มีการจับคู่บัดดี้ ในการทำงานเช่น การผลิตสื่อ การอัพเดทข้อมูลการทำงานซึ่งกันและกัน มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น มีการไปมาหาสู่กันมากขึ้น สัตว์ส่วนของคนเก่ามีมากกว่าคนใหม่ทำให้การพูดคุยมีความต่อเนื่อง

2. เกิดการพัฒนาทักษะในการทำงาน

ด้านการสื่อสาร

- คนทำงานได้รับการพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อ มีทักษะเรื่องการติดต่อ การถ่ายภาพ การทำแบรนด์เนอร์ เป็นต้น
- รูปแบบการสื่อสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป
- เกิดขึ้นงานจากการพัฒนาศักยภาพเรื่องการสื่อสาร
- เกิดเครือข่ายๆ ของคนทำงานวิจัยและสื่อ
- เกิดการสื่อสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรม
- การเสริมพลังต่อคนทำงาน การเสริมพลังต่อตัวชาวบ้าน ผลที่เกิดขึ้นนอกจากคำงาน มีทักษะ ความรู้ในการผลิตสื่อ และเมื่อสื่อถูกเผยแพร่ออกไป สื่อนั้นจะมีผลต่อความคิด จิตใจต่อชาวบ้านมากขึ้นแค่ไหน ถ้ามีผลในเชิงบวกมาก กระบวนการทำสื่อต่อสาธารณะน่าจะนำมาในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น เครื่องมือนี้จึงน่าสนใจที่จะสามารถนำไปคิดงานต่อได้หลังจากนี้
- การสร้างการเรียนรู้ให้กับชาวบ้าน ซึ่งในอนาคตคาดว่าชาวบ้านจะสามารถสื่อสารเรื่องราวของตัวเองได้ โดยทีม JSN อาจจะสามารรถ training ให้ชาวบ้านได้ และชาวบ้านวิจัยสามารถสื่อสารตรงจากพื้นที่ได้ เพราะจะสามารถสร้างพลังได้ตรง เร็ว และแรง

ด้านการพัฒนาทักษะการจับประเด็น การจัดระบบข้อมูล ผ่านเครื่องมือ Mind Mapping

- หัวใจของการเขียน Mapping คือ การจับประเด็น
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องฝึกฝนและทำบ่อยๆ หลายคนสะท้อนว่าอยากลองทำ
- มีความเข้าใจเรื่องการเขียน Map มากขึ้น จากที่ไม่เคยชอบเลย แต่มีการเปลี่ยนแปลงคือเริ่มมีการฝึกฝนเพื่อจับประเด็นของตัวเอง เพราะน้องหลายคนยังไม่มั่นใจที่จะจับประเด็นขึ้น map หน้าที่ประชุม

- มองต่อไปถึงเรื่องของเครื่องมือการจับประเด็นในการจัดทำรายงาน โดยใช้เครื่องมือ Microsoft word ในการทำรายงาน ซึ่งเป็นการต่อยอดในการหาเครื่องมือในการทำงาน
- ทักษะการจัดระบบข้อมูล การจับประเด็นที่ดีขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงในการจัดระบบข้อมูล ระบบความคิดของตนเอง
- รูปรธรรมของการบันทึก มีการเปลี่ยนแปลงจากการจดเป็นการบันทึกเป็น map ในสมุดตัวเองมากขึ้น

ทักษะการเขียนรายงานวิจัย

- JSN มีความเข้าใจเรื่องการเขียนรายงานมากขึ้น คิดเป็นระบบ เห็นความเชื่อมโยงของการทำงาน การเขียนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงอย่างเดียว
- ทักษะการบริหารจัดการโครงการ (ดำเนินการโดยฝ่ายฯ ในพื้นที่ภาคอีสาน)
- เข้าใจเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณ หนุนเสริมการทำเอกสารการเงิน (เฉพาะที่ภาคอีสาน)

ทักษะ การคิด วิเคราะห์ และจับประเด็น

- การมองกระบวนการเคลื่อนงาน CBR จะมองระบบของงานทั้งระบบ ไม่ได้มองแยกส่วน และมองรอบด้านมากขึ้น การเชื่อมงานกับองค์กร หน่วยงาน ได้เครือข่ายกองหนุนมากขึ้น เห็นความร่วมมือขององค์กรอื่นมากขึ้น เช่นการขับเคลื่อนประเด็นเยาวชนในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนตัว และมีการออกแบบงานและมองงานเป็นระบบมากขึ้น
- งานมีพลังมากขึ้น การขับเคลื่อนงาน CBR ในเชิงประเด็นมากขึ้น รวมทั้งการมองภาพทั้งระบบในการเชื่อมคน เชื่อมประเด็นและการเชื่อมเครือข่ายภาคี
- กาคิดกระบวนการระบบนำเอากลับไปใช้คิด วิเคราะห์การเคลื่อนงานทั้งระบบ โดยใช้แนวคิดภูเขาน้ำแข็งและกรใช้ Time line ในการออกแบบวางแผนการขับเคลื่อนงานเชิงระบบของโหนด การคิดงานเชิงกระบวนการระบบของโหนดมีความชัดเจนขึ้น และมองภาพรวมทั้งระบบมากกว่าเดิม จากกาคิด วิเคราะห์ ผ่านเครื่องมือภูเขาน้ำแข็ง รวมทั้งการมองตนเอง มองเพื่อน มองงาน และนำมาออกแบบกระบวนการระบบที่ชัด
- พื้นที่นำมีการขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่ เช่น การขับเคลื่อนสมาคมคนต้นน้ำนาน เป็นรูปธรรมของการขับเคลื่อนกระบวนการระบบของการทำงานผ่านเครื่องมือ system thinking
- อีสานเหนือ รูปธรรมคือการนำมาปรับใช้กับตัวเอง เราสามารถแยกแยะ ความคิด วิธีคิดของตนเองต่องาน
- แนวคิดเชิงระบบ จะทำให้ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น ทำให้น้องๆ ได้เรียนรู้เชิงระบบ วิเคราะห์ปัญหา ที่มาที่ไป การเห็นคุณค่าของงาน เกิดความเข้าใจร่วม การเป็นเจ้าขององค์กร

ทำให้น้องๆ เห็นเป้าหมายที่จะไปร่วมกัน น่าจะทำให้มิติความสัมพันธ์ของการทำงานมากขึ้น แม้โครงการจบแต่ความสัมพันธ์การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยังคงอยู่พัฒนาต่อเนื่องต่อไป

ทักษะการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

- ทักษะการออกแบบกระบวนการ ต้องเข้าใจ mood and tone และมีความกล้าที่จะออกแบบการเรียนรู้และได้ลองปฏิบัติ (เรียนรู้และลงมือทำ)
- ได้บทเรียนในการออกแบบกระบวนการ (ถอดบทเรียนจากการทำกิจกรรม)
- พร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ

สิ่งที่ตั้งใจแต่ยังไม่ถึงใน 1 ปี และข้อเสนอแนะต่องานปีที่ 2

- เรื่องระบบความสัมพันธ์
- เรื่องการพัฒนาศักยภาพเชิงความรู้ และการพัฒนาศักยภาพเชิงทักษะ
- การดำเนินการที่ผ่านมา เป็นการเริ่มต้น แต่ทุกเรื่องยังต้องดำเนินการต่อหลังจากนี้ เพราะปีแรกยังเป็นการคลี่สถานการณ์ และเข้าใจภาพรวมระบบ รวมทั้งเรื่องความสัมพันธ์ แต่ยังมีอีกหลายเรื่องที่ต้องดำเนินการต่อหลังจากนี้ เพื่อให้เกิดผลกระทบตามเป้าหมาย
- ในปีที่ 2 ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนทำงาน

ความเห็นจาก ดร.สมคิด แก้วทิพย์

เรื่องที่เราคิดกำลังทำ ถ้าย้อนมองตอนที่เรายุ่งเรื่องที่ย้อนไปรากฐานความเชื่อ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ที่คุณพ่อนิพนธ์พูดถึง เรื่องนี้มันลึกและต้องการการทำความเข้าใจทะลุทะลวง แต่อาจจะยังยาก และเป็นประเด็นที่ยังไปไม่ถึง

การเชื่อมโยงความคิดไปหาแก่นของการสร้างสรรค์ปัญญา ทักษะที่พูดถึง สุ จิ ปุ ลิ อันนี้เป็นแก่นที่เรายังไม่ทะลุ การคิดเป็นระบบนั้นต้องคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ ต้องคิดแบบ conceptual thinking เรื่องนี้ยังเป็นอีกเรื่องที่เรายังไม่ทะลุ

การพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมา การฝึกเพื่อนำมาปรับใช้กับสนามจริงในพื้นที่ อันนี้อาจจะยังไม่ได้ทำ เช่น นำแนวคิด System thinking ไปใช้ในสนาม หรือ ประเด็น การเขียนรายงานวิจัยที่เรายังไม่ถึง ซึ่งอาจจะต้องสามารถนำเรื่องที่เป็นนามธรรมสู่การเป็นรูปธรรม แต่เรายังไม่สามารถทำถึง เราต้องก้าวข้าม transform ถ้าเราไปถึงภาพนั้นได้ เราจะไปถึงการสื่อสารผ่านจากภาพสู่เรื่องราว ก้าวข้ามและไม่ผ่านการเป็นหนังสือ ซึ่งจะไม่จำกัดทั้งเรื่องราว ความจริงที่อยู่ในพื้นที่ คนที่อ่านหนังสือไม่ออกก็สามารถเรียนรู้จากงานวิจัยได้ อันนี้จะพลังมาก

เรื่องที่เกิดขึ้น พอเห็นแต่ยังไม่ดีมาก คือระบบของการบริหารงานวิจัยท้องถิ่นของผู้ประสานงานและ JSN เราใช้รูปแบบของระบบปฏิบัติการรวมหมู่ ระบบที่ใช้ปัจจุบันกลายเป็นระบบผู้เชี่ยวชาญมากกว่า

ระบบปฏิบัติการรวมหมู่ อันนี้ที่ไม่แน่ใจว่าที่เราทำอยู่มันเป็นวัฒนธรรมทางวิชาการมากกว่า แต่
งานวิจัยท้องถิ่นต้องการ การแลกเปลี่ยนพูดคุยกันมากกว่าการใช้ระบบนี้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

โครงการ การพัฒนาระบบและศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรุ่นเยาว์ (Junior Staff Node Network: JSN) ในศตวรรษที่ 21 สู่สังคมแห่งการเรียนรู้นี้ มุ่งสร้างและพัฒนาระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่นำไปสู่การสร้างคุณภาพของงานวิจัย และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการสร้างคุณภาพของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การพัฒนา “คนทำงาน” ที่เป็นกลไกสำคัญของการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็มีส่วนสำคัญ ดังนั้นการเสริมสร้างแนวคิด อุดมการณ์การทำงานสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้คนทำงาน ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขจึงเป็นประเด็นสำคัญ โครงการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อทำความเข้าใจระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. เพื่อเสริมสร้างแนวคิด อุดมการณ์ แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคมให้ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้ข้อสรุป ดังต่อไปนี้

5.1 ระบบและเส้นทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

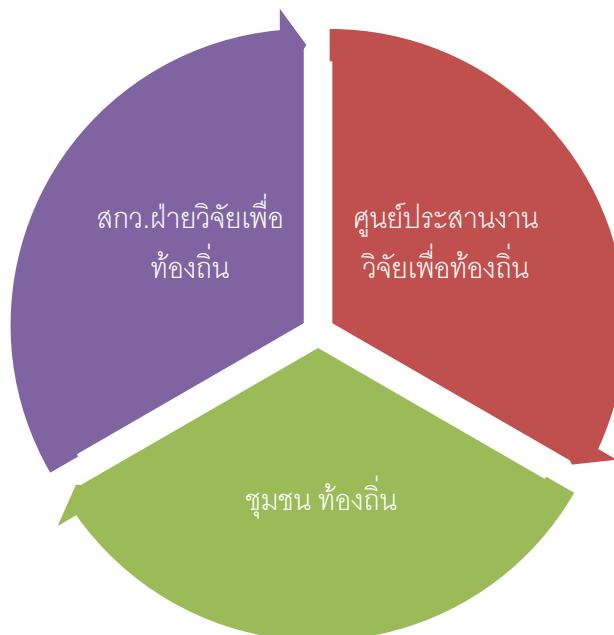
ระบบสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

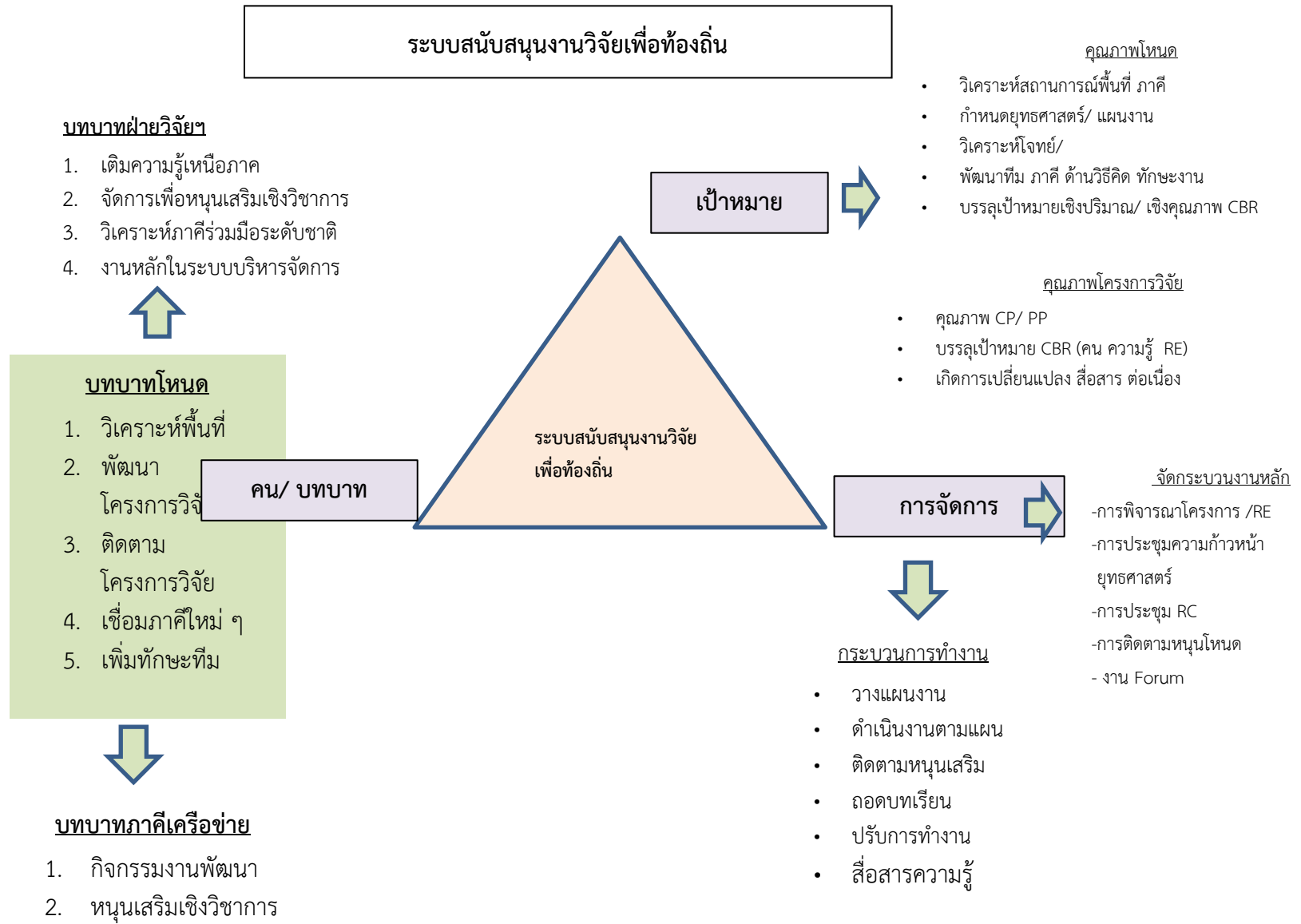
ด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นแนวความคิดใหม่ในการสนับสนุนให้ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงที่จะคอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน หนุนเสริมนักวิจัย ตลอดจนเป็นเพื่อนร่วมคิด ให้กำลังใจ และร่วมเรียนรู้ไปกับทีมวิจัยและชุมชนในโครงการวิจัยต่าง ๆ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดระบบสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) และพี่เลี้ยง (Research Counselors :RC) และมีผู้ช่วยของพี่เลี้ยงหรือผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (JSN) ในเชิงพื้นที่ และประเด็นเพื่อกระจายโอกาสสู่ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ และสนับสนุนให้เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการโครงการวิจัยที่มี

ประสิทธิภาพ ตั้งแต่การพัฒนาโครงการ การติดตามสนับสนุนโครงการในด้านต่าง ๆ แก่โครงการวิจัย อาทิ การรวบรวมข้อมูล การใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การคิด การวิเคราะห์ การเขียนรายงาน การจัดการงบประมาณ การเงิน การบัญชี ตลอดจนการจัดทำสัญญา การบริหารจัดการทั่วไป การนำเสนอผลงานสู่ชุมชน การจัดการความรู้ ทั้งนี้ พี่เลี้ยงในแต่ละศูนย์ หรือแต่ละพื้นที่จะมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการโครงการให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสม จึงควรเป็นดังนี้

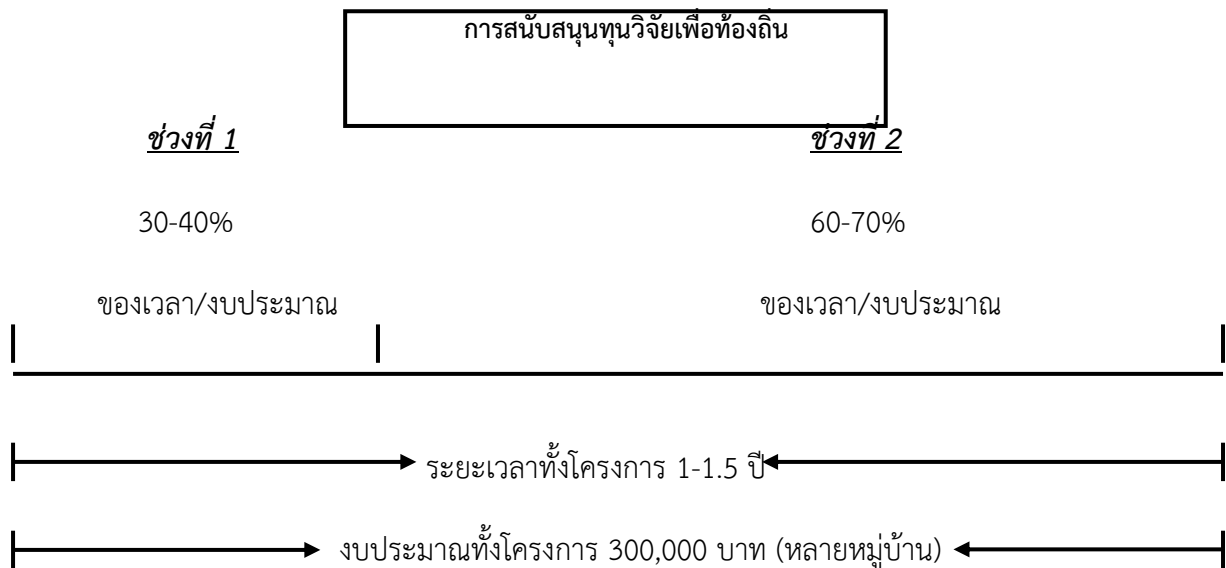
- 1) มีประสบการณ์การทำวิจัยมาก่อน หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การพัฒนามาก่อน เน้นที่ประสบการณ์การพัฒนา
- 2) มีทักษะในการประสานงาน / ให้คำปรึกษา / มีมนุษยสัมพันธ์ดี / รักการเรียนรู้
- 3) รู้จักชุมชน / รู้จักพื้นที่การทำงาน
- 4) มีเวลาทำงานอย่างเพียงพอ
- 5) มีจิตวิญญาณของการให้
- 6) ต้องการให้งานประสบความสำเร็จ
- 7) รับฟังความเห็น

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการดำเนินงานจะเป็นไปตามความสัมพันธ์เป็นวงจร เป็นการเชื่อมประสานระหว่าง สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไปยัง RC หรือ Node หรือ JSN และสู่โครงการวิจัยหรือชุมชน โดยผ่าน RC หรือ Node

รูปแบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ช่วงที่ 1 เป็นเรื่องของ

- ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
- ความเป็นมาของเรื่องนั้นๆ
- สภาพปัญหา/ผลกระทบ
- เหตุ/ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา/ความสำเร็จ/ความล้มเหลว
- ทางเลือกการแก้ปัญหา

ช่วงที่ 2 เป็นเรื่องของ

- การปฏิบัติการเพื่อทดลองทำ (แก้ปัญหา)
- การดำเนินการบางอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
- กระบวนการแก้ปัญหา

กลไกการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

อาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ แห่งสถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civic Net) ได้ให้มุมมองของการก่อรูปและการดำรงอยู่ของกลไกการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย

พัฒนาศักยภาพ เสริมสร้างพลัง อุดมการณ์ แนวคิดและแรงบันดาลใจ จึงเป็นภารกิจสำคัญของ
โครงการวิจัยนี้ เพื่อผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนชุมชน สังคมแห่งปัญญาร่วมกัน

5.2 เสริมสร้างแนวคิด อุดมการณ์ แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคมให้ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกันนั้นพบว่า ในการพัฒนาศักยภาพให้คนทำงาน ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรืองภายใน ในมิติ ใจ ด้านวิธีคิด อุดมการณ์และแรงบันดาลใจเป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสำคัญ อันจะเป็นพื้นฐานของสร้างพลังและสร้างผลงานที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ที่กล่าวถึง แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดย Mezirow เพื่อก้าวข้ามเหนือการแสวงหาความรู้แบบอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญแต่เฉพาะตัวเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมๆ โดยเน้นให้เห็นถึงเป้าหมายและคุณค่าของการพัฒนาการเรียนรู้ที่แตกต่าง ครอบคลุมบริบททางสังคมและวัฒนธรรมโดยรวม ด้วยการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Perspective Transformation) หรือกรอบความคิด (Paradigm) หรือกรอบอ้างอิง (Frame of Reference) อันเป็นฐานรากของชีวิต ผุดขึ้นเป็นมโนธรรมสำนึกใหม่บนหลักการที่ถูกต้อง (Principle-based Conscientization) ด้วยการก่อสละทอนภายในตนเองเชิงวิพากษ์อย่างใคร่ครวญ (Critical Self-reflection) โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเชิงเปรียบเทียบ ตามบริบทและประสบการณ์เดิมที่ตนมี และประสบการณ์ใหม่ที่รับเข้ามา (Discourse/Dialogue Interaction) เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในความเป็นตัวตนของตนเองอย่างเป็นหนึ่งเดียว (Individuation) เกิดเป็นความเชื่อมั่น เกิดความมั่นคงภายใน (Self-esteem) อย่างเห็นคุณค่าและความหมายของชีวิต (Meaning Perspective) ทั้งหมดนี้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนออกจากกรอบความคิดหรือโลกทัศน์เดิมที่คับแคบ นำไปสู่การปลดปล่อยศักยภาพและความเป็นอิสระภายในในการเลือกตอบสนองต่อโลกภายนอกที่เข้ามากระทบ เพื่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

การสร้างอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อชุมชน สังคมและคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงประเทศด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นจึงต้องนำเรื่องแนวคิดของการพัฒนาชุมชนชนบทไทยและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยบาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร ผอ.ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน มาปูพื้นความเข้าใจของคนทำงาน พร้อมทั้งสร้างแรงผลักดันจากฐานพื้นที่ขับเคลื่อนงานชุมชนสังคมด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา

โดยสามารถสรุปความน่าสนใจของการสร้างแนวคิด อุดมการณ์และแรงบันดาลใจ โดยบาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร ได้ดังนี้

โลกทัศน์การวิจัย สู่การเปลี่ยนชีวิตและชุมชนท้องถิ่น

ในโลกที่รับแรงบางครั้งต้องกลับมาทบทวนตัวเองเพื่อให้เป็นช่วงเวลาที่หลุดออกจากกรอบการพัฒนากระแสหลัก ไปสู่พื้นที่ฐานของโลกทัศน์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะในภาคเหนือที่มีความหลากหลายอย่างมาก

หลังการสังคายนา ทำไมพระจึงต้องมาร่วมการทำงาน ซึ่งเป็นความท้าทายศาสนาคริสต์ คำว่าเหตุผลที่ไปท้าทายวิทยาศาสตร์เก่าทำให้เป็นประเด็นขึ้นมา ข้อเสนอแนะจากที่ประชุมของพระศาสนาจักรจากทั่วโลก มองว่าเทววิทยาเชิงความรู้ไม่จำกัดเฉพาะศูนย์กลาง เพราะโลกที่ผ่านมีความหลากหลายมาตลอด มืดมิดความรู้ที่มาจากตะวันออก ซึ่งตะวันออกทั้งหมดมีศาสนาพุทธ พราหมณ์ เช่น มีศาสนาของชาวบ้าน เป็น Wisdom เป็นสิ่งที่ท้าทายในปี 1500-1600 พอมาในปี 1900 เริ่มมีคำถามมากขึ้น จึงเกิดการแสวงหาความรู้มากขึ้น

การก้าวข้ามธรณีของ Modern จะทำอย่างไร พวกเราที่เป็น the other อยู่นอกความเป็นศูนย์กลาง มีการตั้งคำถามกับโลกสมัยเป็นอย่างไร มองว่า modern เป็นการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติออกไป ความเป็น modern เตะเรื่องเหล่านี้ออกไป ความก้าวหน้าที่ยธิบาย นักเทววิทยาและนักวิทยาศาสตร์ที่มาจากยุคนิวตัน เป็นวิทยาศาสตร์เชิงกลไก หรือเหตุผลก็เป็นเหตุผลเชิงกลไก ทำให้เกิดการสูญเสียมิติเชิงจิตวิญญาณ เกิดวิกฤติเรื่องจริยธรรม อำนาจ มลภาวะ สิ่งแวดล้อมตามมา

เราจะคืนความศักดิ์สิทธิ์ คุณค่า ความหมาย ให้แก่โลก กลับไปหาโลกทัศน์ที่เคยมีสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดมีมิติทางจิตวิญญาณ เราจะสร้างสำนึกให้กลับมาได้อย่างไร จึงหวนกลับมาสู่มิติเชิงจิตวิญญาณ จึงเป็นการค้นหาที่ลึกเข้าไป หยุดคิด หลับตา ปิดปาก แต่เอาจิตเข้าไปเพ่งพินิจด้านลึก เพื่อจะพบประสบการณ์ทางศาสนา จึงเป็นการกลับมาพบศาสนาพุทธและศาสนาของชาวบ้าน

โลกทัศน์แบบโลกตะวันตกในฐานะที่เป็นคริสต์ต่อสู้กับวิทยาศาสตร์ที่เป็น Modern

เราจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้ชัดเจนในเรื่องอาเซียน ซึ่งน่าจะต้องมีเรื่องการแย่งชิงทรัพยากร เราจะเอาอะไรไปเผชิญกับสองอำนาจใหญ่ โลกก่อให้เกิด...

คำว่าคุณค่าหมายถึงอะไร โลกทัศน์ที่เคลื่อนไปเป็น... มนุษย์กระหายในการหามิติที่เป็นคุณค่าและความหมาย จนละเลยเรื่อง Transcendent value (คุณค่า) เราต้องใช้เครื่องมือใหม่ในการทำงาน

เราจะทำอย่างไร อะไรที่ใหญ่จะ Empty จะมีความไม่สมบูรณ์ที่อยู่ข้างใน modernity กำลังจะอยู่ในยุคแก่และกำลังจะตาย การประชุมของนักเทววิทยาและนักสิ่งแวดล้อมบอกว่าถ้าวัฒนธรรมของ modern ยังอยู่จะเป็นสาเหตุการสูญพันธุ์ของมนุษย์ครั้งที่ 6 modern ฆ่าตัวมันเอง คนจนจะยิ่งจนไปใหญ่ Oxfam บอกว่าคนรวยมีความรวยมากขึ้น โลกจะไปไม่ไหว คนทุกข์ที่สุดคือชาวบ้าน เราจะทำอย่างไร เราจำเป็นต้องสร้างสำนึกให้รู้ว่าคนจะต้องวิเคราะห์โลกที่กำลังเกิดวิกฤติ เราจะต้องทำงานให้คนรู้ระบบ

คุณค่า รู้โลกทัศน์ของตนเอง ความเชื่อมาอธิบายเพื่อค้นหา self ของตนเอง ตอนนี้ self เป็นมายาภาพ เราต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ self ในบริบทใหม่ เรากำลังแสวงหาโลกทัศน์แบบใหม่ เพื่อ beyond Enlightenment ทุกศาสนาก็ต้อง reconstruction ใหม่ด้วย เราต้องไปสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้า พระธรรมสูงสุด และต้องนำสิ่งนั้นมาอธิบายให้ได้ ต้องมีปรัชญาที่หลุดพ้นให้ได้ ศาสนาต้องไปให้ถึงการสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เป็นอยู่ ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้ได้ นำไปสู่การ transfer ให้ได้ จึงจำเป็นที่ต้องสร้างให้เกิดการสำนึกที่ไม่ใช่แค่รู้เฉยๆ เราต้อง un-learn ตัวเอง จากวิกฤติที่ disenchantment of the world น่าจะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เราสร้างจากข้างใน เพราะโลกาภิวัตน์เข้าไปกัดกินข้างในจิตใจของคนหมดแล้ว เราจะทำอย่างไรในกระบวนการที่จะปลูกให้คนที่เราไปทำงานให้คนมีแรงบันดาลใจไปทำงาน action และ reflection แต่ก็ยังต้องค้นหาประสบการณ์และออกไปลงมือทำ

Spiral วงจรการทำงานที่เป็นกระบวนการ จะต้อง 1. เป็นชีวิต ประสบการณ์ทำงานจริง เพื่อจะเกิดแรงบันดาลใจจากปัญหาที่เราเจอ 2. เราต้องเข้าใจความจริงจากปัญหานั้น จึงต้องแสวงหาความรู้ เพื่อนำไปสู่ 3. การกระทำเพื่อดีขึ้นต่อสู่ สิ่งที่สำคัญคือแรงหนุนจากศรัทธาศาสนา และมีแรงมาจากประวัติศาสตร์ และบรรพบุรุษที่มีมาแต่อดีต คนที่ศรัทธาในศาสนา งานวิจัยวิจัยจึงต้องมี Inner motivation เป็นปัญญาหรือ wisdom ซึ่งเป็นตัวกำหนดว่าถ้าใครบรรลุจุดนี้จะสามารถทำงานได้และทำงานด้วยความสุข เป็นพลังที่เต็มไปด้วยมิติพลังจากภายใน เราจึงต้องวิเคราะห์งานที่เราทำอยู่ว่าเป็นอย่างไร?

เราเคยถามหรือไม่ว่าประชาชนมี Wisdom อย่างไรทำอย่างนั้น มีคำตอบอย่างนั้น สุดท้ายต้องให้คนที่มีประสบการณ์เหล่านั้นไปอยู่โดดเดี่ยวในป่าเพื่อทบทวนตนเอง ภาวนาเพื่อค้นหาสิ่งที่อยู่ภายใน อย่างเช่นพระป่า พลังแห่งการพัฒนามนุษย์เอเชียคือสิ่งที่สุดท้ายพลังจากภายในเหล่านี้จะไปตัดความอยาก เราจะต้องทำ สิ่งที่เราทำจะก่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม มนุษย์อยู่ในส่วนหนึ่งของจักรวาล ของโลก เพราะมนุษย์ใช้ทรัพยากรทั้งหมดเพื่อการบรรลุความอยากของตนเอง ไม่มองถึงสิ่งอื่นรอบตัว ชาวบ้านเป็น Cosmo centric จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติไปสู่สิ่งใหม่ ไปสู่สิ่งที่มีจิตวิญญาณ ชีวิตที่ขอบธรรม ซึ่งมีวิทยาศาสตร์ใหม่เข้าไปด้วย

การศึกษาในโลกสมัยใหม่อันตราย เพราะมีความจริงที่ไม่ถูกต้อง การศึกษาสมัยใหม่ไม่让孩子มีประสบการณ์ ไม่เปลี่ยนจิตสำนึกไปสู่ชีวิต มีคุณค่า มีความหมาย เช่น การเรียนเรื่องน้ำ หรือ H₂O ต้องอธิบายความหมายใหม่ให้เด็กรู้สึกกว่านี่คือ “แม่” เป็น “แม่น้ำ” เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ความหมายใหม่ และรู้ถึงคุณค่าที่หายไป

เราต้องรู้ปรัชญา โลกทัศน์ของชุมชนที่เราไปทำงานด้วย อย่างปากเอะญอเราต้องรู้ว่าโลกทัศน์ของเขาคืออะไร อย่างเรื่องข้าว เรื่องการแข่งขันกันเองในหมู่บ้านที่นำไปสู่ความตาย

การพัฒนาจิตสำนึกเรียนรู้โลกและการพัฒนา มีการใช้ “การรำพึงภาวนา” ที่ต้องมีสติ มีสมาธิที่จะเรียนรู้ธรรมชาติ เพื่อจะได้ยินเสียงของธรรมชาติ แผ่นดิน มองเห็นความศักดิ์สิทธิ์ของแม่ธรณี จึงพบว่าเด็ก

รุ่นใหม่ถ้าได้เรียนรู้จากการทบทวนตนเอง มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตัวเด็กได้ เป็นการ Transfer จากภายใน

แรงบันดาลใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยคุณชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ

“งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” จึงเป็นงานวิจัยแนวใหม่ ที่เน้นการให้คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถามวางแผนหาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิดการตั้งคำถาม การวางแผน และการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

งานวิจัยเช่นนี้ต่างจากงานวิจัยอื่นๆ อย่างมาก ตรงที่มีได้เน้น “ผลงานวิจัย” เป็นหลักแต่มองการวิจัยเป็น “กระบวนการ” ในฐานะ “เครื่องมือ” ที่จะส่งเสริมพลังชุมชน (Empower) เพื่อที่ชุมชนจะได้ร่วมกันจัดการชีวิตของตนเอง ซึ่งต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยเฉพาะการจัดเวที “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและคนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมปรึกษาหารือร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย เป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ ดังนั้น “ผลงานวิจัย” ที่สำคัญยิ่งของงานวิจัยนี้ มิใช่บทความทางวิชาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ แต่คือ “คน” และ “กลุ่ม” ที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตัวเอง ทั้งในปัจจุบัน และมีความพร้อมในการรับมือกับอนาคตในการชี้แนะ และเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของชุมชนต่อไปด้วยกล่าวคือ “กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ ประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัดโดยมีการแยแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้าของงาน มีการ “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” เพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็น “คนในท้องถิ่น” นั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น เพื่อคนในท้องถิ่นโดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ ที่ผูกขาดกับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็สามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

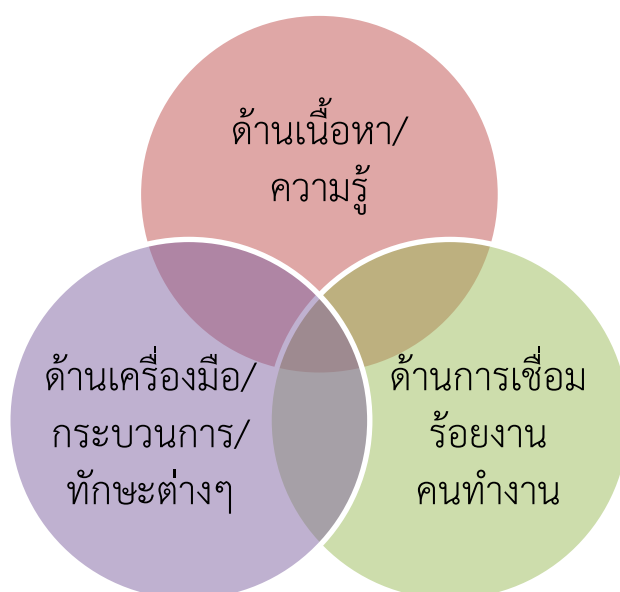
คุณค่าของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานอันดีงามที่จะช่วยเสริมสร้าง “พลัง” “คุณค่า” และ “ความสุข” ให้คนทำงานสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ต่อไป

5.3 การพัฒนาเครือข่ายผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น คณะทำงานได้มีกระบวนการในการสอบถามความสนใจและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ (Training Need) โดยสอบถามความต้องการของผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั่วประเทศ โดยได้ข้อสรุปดังนี้

ความต้องการในการหนุนเสริม

- การเสริมพลังใจในการทำงาน
- การแลกเปลี่ยนข้ามโหนด ข้ามภูมิภาค
- การเพิ่มเติมแนวคิด สถานการณ์สังคม ประเทศ โลก
- การเติมเครื่องมือ ทักษะการทำงาน
- การสื่อสารสังคมในช่องทางที่หลากหลาย
- เชื่อมงานวิจัยอื่นๆ ในพื้นที่
- พัฒนาศักยภาพคนทำงานให้ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากการประมวลความสนใจจาก Training Need สามารถจัดประเด็นความสำคัญได้ 3 กลุ่ม ดังกล่าว ข้างต้น ได้แก่ (1) ด้านเนื้อหา ความรู้ (2) ด้านกระบวนการ ทักษะ เครื่องมือ และ (3) ด้านการเชื่อมโยง ยกระดับงาน การทำงานกับภาคี และสามารถแบ่งการสนับสนุนได้ในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

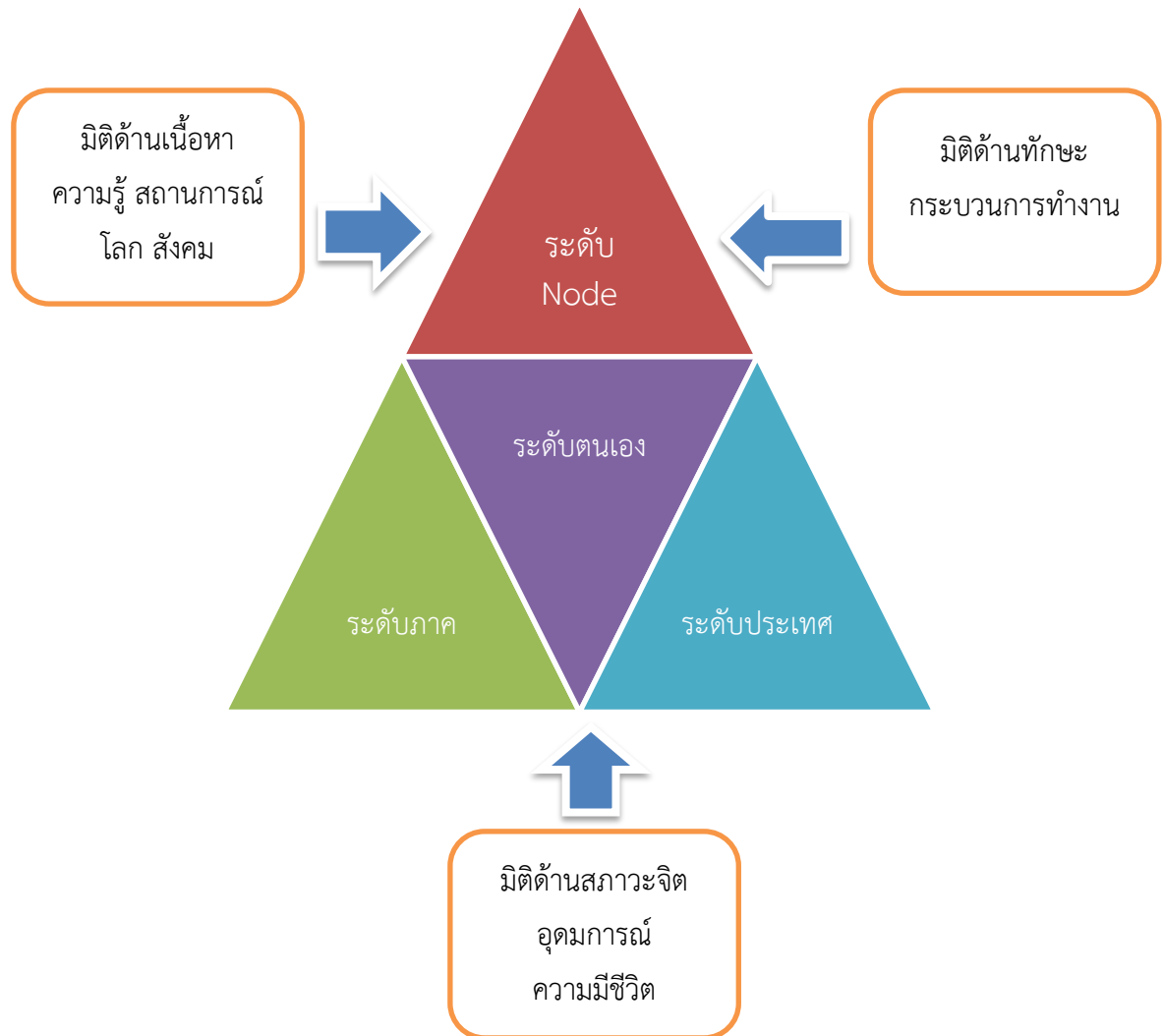
1. การพัฒนาศักยภาพผ่านการจัดปฏิบัติการของโครงการวิจัย
2. การพัฒนาศักยภาพโดยงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพจาก สกว. ผ่านงบประมาณ Node
3. การพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรมและประชุมร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภาคีในการทำงาน

ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพผ่านการจัดปฏิบัติการของโครงการวิจัย ภายใต้แนวคิด การสร้างการเรียนรู้ผ่านที่ผู้นำ (Training of the Trainer) ในการเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพรุ่นพี่ ผู้มีพื้นฐานและประสบการณ์ก่อน หลังจากนั้นรุ่นพี่จะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับน้อง เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

บทเรียนจากการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในการดำเนินงานปีที่ 1 ของการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น นับว่าเป็นปีแรกที่เริ่มดำเนินการ และการพัฒนาศักยภาพให้มีความสำคัญทั้งมิติของเนื้อหาและทักษะ กระบวนการทำงาน ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินงานในสามระดับได้แก่ ระดับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านการปฏิบัติงานจริง (On the job training) ระดับภูมิภาค โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และระดับรวมโดยเรียนรู้ร่วมกันระดับประเทศ ซึ่งทั้งสามส่วนได้มีการออกแบบการทำงานให้สอดคล้องกันทั้งระบบ เพื่อให้ผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยังส่งผลต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีคุณภาพ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับแนวคิดภูเขาน้ำแข็ง

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในช่วงก่อเกิด เป็นช่วงของการลองทำ ผ่านการทำ ลองเพื่อค้นหาคำตอบและไป set ระบบเอง เริ่มจากไม่มี และพยายามค้นหารูปแบบที่เหมาะสม แบบลองผิดลองถูก ระบบความสัมพันธ์ช่วงนั้นเป็นแนวราบ ช่วงแรกเป็นระบบมากเพื่อให้เปิดกับการทำงานของชาวบ้าน และจะมีชีวิตชีวาเมื่อเวลามาเจอกัน มีการเชื่อมนักวิจัยกับนักวิจัยมาเจอกัน และความมีชีวิตชีวาจะสูงในเชิงการบริหารจัดการที่มีระเบียบน้อย

นอกจากนี้ ระเบียบเองมีความยืดหยุ่น มีการปรับตัว ประเด็นคือ การมองว่า “สร้างสรรค์ปัญญา” เป็นการสร้างผ่านอะไร ที่สำคัญคือ ความต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ที่ไม่จบแค่ project เชื่อมงานบนฐานพื้นที่การจัดให้ปฏิสัมพันธ์ในหลายๆ layer จินตนาการต้อง “สร้างสรรค์ปัญญา”

ฐานคิด “สกว.” ตีความว่า แม้จะอยู่ในสำนักงานแต่ก็ไปถึงนักวิจัย เป็นพวกเดียวกัน ไม่ใช่แค่แหล่งทุน อยู่ในกระบวนการและพื้นฐานของแต่ละที่ ทำให้มีการฟอร์มทีมกัน ซึ่งหมอประเวศได้พูดว่าเป็น “หน่วยจัดการความรู้อิสระ”

ประเด็นเรื่องกลไก ท่าทีของกระบวนการทัศน์ ความเชื่อและสมมติฐาน ทำให้ท่าทีที่มีต่อกันและกันมีผลต่อความคิด จนนำมาทำ Timeline เพื่อให้เห็นว่าระบบที่ทำมานั้นมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต และเกิดอะไรขึ้น

ระบบนิเวศอะไรที่ทำให้มนุษย์นั้นมีความเจริญเติบโต เช่น การพุ่มฟักมีผลต่อการเจริญเติบโต ระบบนิเวศครอบครัวมีผลต่อการเติบโต กองงานได้อย่างไร ระบบนิเวศที่เกิดขึ้น มีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการกองงานหรือไม่ อย่างไร CBR เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและค้นหา ซึ่งการทำงานแบบเดิมไม่ได้ช่วยสังคมหรือชุมชน งาน CBR เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มองเห็นความสำคัญของชุมชน เมื่อชุมชนตื่นขึ้นจะทำให้ชุมชนจัดการตนเองได้

ดังนั้น ชุมชนวิจัยท้องถิ่น ควรมีชีวิตชีวา ไม่ใช่การทำงานแบบ Top-down ควรเป็นลักษณะการทำงานแบบ SECI หรือไม่ หรือมองเห็นอะไรจากสิ่งที่ไม่ได้เขียน

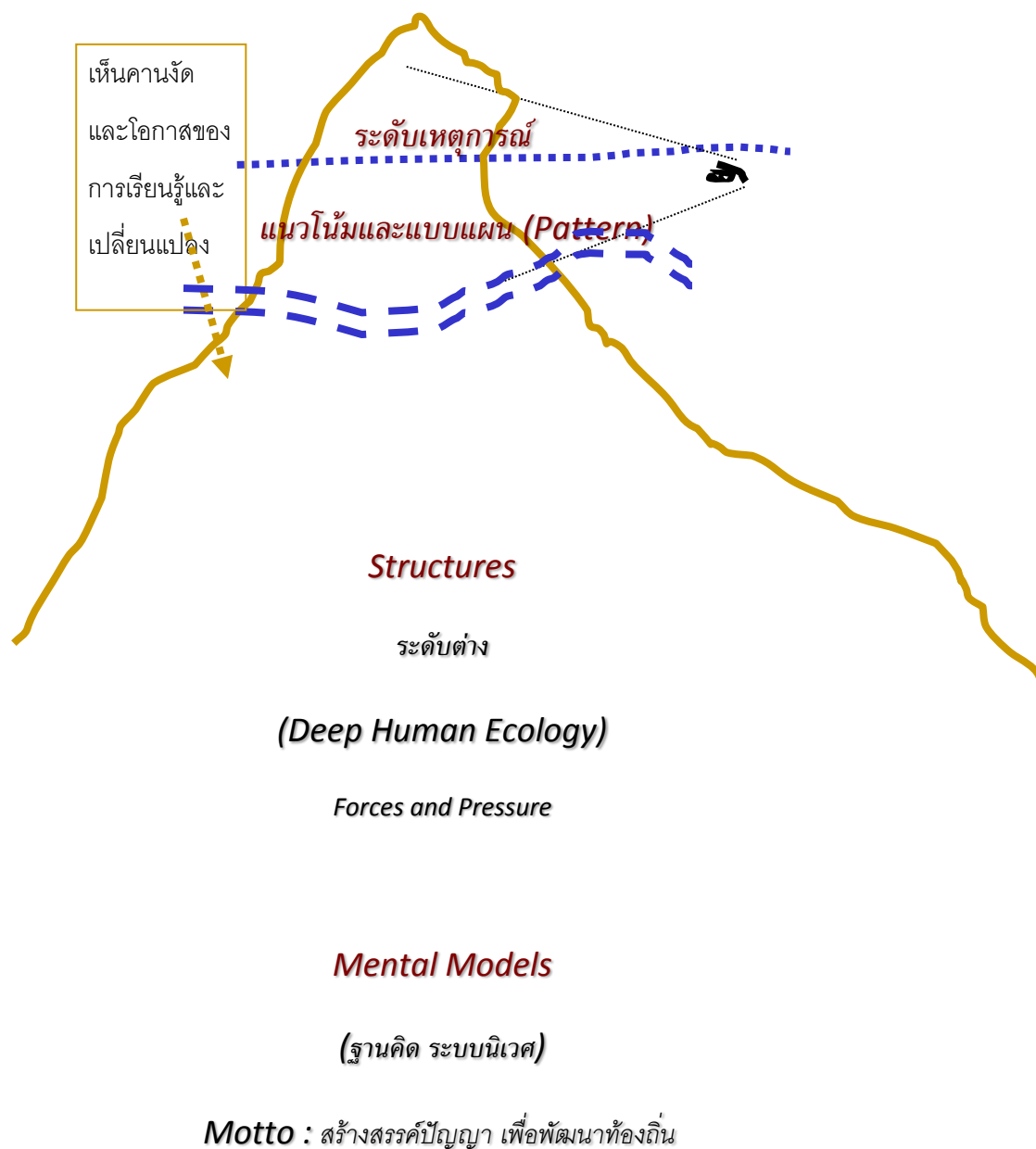
จากการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา 17 ปี เห็นพัฒนาการ การก่อเกิด การเปลี่ยนแปลงของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้เราเห็นระบบนิเวศของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พัฒนาการที่มีทั้งยุคเริ่มต้น ยุคเติบโต และยุคถดถอย ซึ่งจะทำให้เห็นเงื่อนไข ปัจจัยของการที่จะสามารถสร้างให้เกิดระบบนิเวศที่มีชีวิตที่ จะนำไปสู่กลไกการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในอนาคต

Timeline งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น Community Based Research

กลุ่มที่ 1

ยุคก่อเกิด	ยุคพัฒนา	ยุคถดถอย	ยุคตั้งหลัก “หาจุดยืน”
- กระแสนิยมท้องถิ่นคือทางออกทางรอดท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจ (พองสบู่แตก) - งานวิจัยวิชาการไม่ตอบการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น - สกว.สร้างความร่วมมือกับนักวิชาการทางสังคม นักปฏิบัติการทางสังคม เช่น กรณีเชื่อนปากมูล SIF เป็นต้น	- เกิดเครือข่ายภาคประชาสังคม อาทิ สมัชชาสุขภาพ CIVIC Net - กระแสนโยบายประชานิยม - เกิดการปรับเปลี่ยนคนทำงานทั้งระดับฝ่ายและระดับโหนด - สวัสดิการคนทำงานดีมาก	- นโยบายยุบรวมองค์กรวิจัย (สกว. และอื่นๆ) - CBR เป็นงานวิจัย? - ย้าย สนง. ฝ่าย จาก ม.ช. มา กทม. และปรับ/ลดคนทำงานฝ่าย - เปลี่ยนผู้บริหาร สกว. ฝ่าย และ สกว.	- สถานการณ์ชุมนุม ความขัดแย้งทางการเมือง - รัฐบาล คสช. - สถานการณ์ความขัดแย้ง (คินผืนป่า/แผนพัฒนาภาคใต้/เหมืองแร่/พลังงาน ฯลฯ - วิกฤติเศรษฐกิจ - เปลี่ยน ผอ. สกว. และมีรอง ผอ. ฝ่าย มี จนท. เก่าไปและใหม่เข้ามา - งาน CBR ถูกคาดหวังสูง - การขับเคลื่อนงานแบบก้าวกระโดด
ปี 2541 - 2544	ปี 2545 - 2551	ปี 2552 - 2553	ปี 2554 – ปัจจุบัน
- เกิด สกว. สำนักงานภาค (ตั้ง สนง.ที่ มช.) - เกิดศูนย์ประสานงาน CBR (โหนด) ทั้ง 4 ภูมิภาค : เหนือ อีสาน ใต้ กลางตกและออก - คิดค้นรูปแบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น...เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หนุนช่วยร่วมกัน ฝ่ายฯ+โหนด - คิดค้นและพัฒนาระบบหนุนเสริมกระบวนการดำเนินงาน CBR - คู่มือการทำงาน - เวทีเครือข่าย RC	- มีการทดลอง สนง.ภาคในพื้นที่ภาคอีสานและใต้ - มุ่งสร้างรูปธรรมโครงการวิจัยในทุกพื้นที่และเริ่มปั้น “งานวิจัยเด่น” - พัฒนาระบบสนับสนุนและขยายโหนดเพิ่มมากขึ้น - สังเคราะห์งาน CBR 4 ภาค - ทำงาน “สื่อสารสังคม” หลากรูปแบบ อาทิ เวทีรวมพลคนวิจัย ก้าวกล้าฯ หนังสือเล่มเล็ก วิดีทัศน์ - ขับเคลื่อนเวทีเครือข่ายและการจัดกิจกรรมพัฒนาคอนทำงาน	- ทบทวนยุทธศาสตร์การทำงานและปรับโครงสร้างการทำงาน ปรับ Output โดยลดงานเชิงปริมาณแต่เน้นคุณภาพ (ปีเดียวก่อนย้าย) - ตัดงบประมาณศักยภาพ - คนทำงานเปลี่ยนบ่อยมาก/บางพื้นที่อ่อนล้า และปิดตัวลง	- สกว.มุ่งเชื่อมงาน/บูรณาการกับหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ มากขึ้น (ทำ MOU งานเชื่อมฝ่ายฯ) - พัฒนาชุดโครงการวิจัยและมีงานสังเคราะห์เชิงประเด็นมากขึ้น - ทำข้อมูลตอบ คสช. มาก - ฝ่ายฯ เปิดหน้างานใหม่มาก คนทำงานตามไม่ทัน (ไม่ถูกออกแบบใหม่ในการรองรับงาน) - พัฒนางานวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ (SRI) ชูความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหายากจน - พยายามปรับระบบการทำงานในฝ่ายฯ (OD) แต่ยังอยู่ระหว่างการทดลองปฏิบัติการและพัฒนา coaching unit

จากพัฒนาการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นดังกล่าวนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์ต่อภายใต้แนวคิดภูเขาน้ำแข็ง (Ice breaking Model)

การขยับก้าวไปข้างหน้าของ JSN ในปีต่อไป

การสร้างและพัฒนาคนทำงานสนับสนุนงานวิจัยให้มีอารมณ์และบทบาทในการเป็นนักพัฒนาสังคมมากกว่าการเป็นเจ้าหน้าที่บริหารจัดการโครงการวิจัย ซึ่งต้องเห็นเป้าหมายของการสร้างและผลิตคนและกระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและพัฒนาสังคม มากกว่าการสร้างชิ้นงานของงานวิจัยเพียงอย่างเดียว ซึ่งจากการสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน ในระดับภูมิภาคมีการเสนอแนวทางในการจัดระบบการพัฒนาศักยภาพผู้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

สถานการณ์ภาคใต้ที่เป็นอยู่

- มีความหลากหลายของคนทำงาน หลายระดับตั้งแต่เริ่มทำงานใหม่และมีทั้งทำงานมานาน 12 ปีแล้ว ความเข้าใจจึงมีความแตกต่าง ถ้าช่วงเริ่มทำงาน อาจจะยังไม่เข้าใจกระบวนการทำงาน รุ่น 5 ปีขึ้นไป เริ่มเข้าใจงานชุมชนและงานวิจัยท้องถิ่นด้วย รุ่น 10 ปีขึ้นไป อาจจะเริ่มจัดการตัวเองได้แล้ว คำถามเรื่องความมั่นคงน้อยลง
- มีสถานการณ์การเปลี่ยนคนทำงานมาก บ่อย
- การพัฒนาศักยภาพคนทำงานขาดความต่อเนื่อง คนทำงานเปลี่ยนบ่อย การพัฒนาบางเรื่องไม่ทันต่อสถานการณ์โลก ประเทศ สังคม
- ข้อจำกัดเรื่องเวลาในการอบรมและการนำไปใช้จริงในพื้นที่
- การสนับสนุนงานในพื้นที่ เจ้าหน้าที่บางคนอาจจะยังไม่เข้าใจว่าการตามงานจะทำเฉพาะงาน CBR แต่ไม่มองภาพรวมว่าพื้นที่ขยับเป็นภาพรวม ไม่ได้แยกส่วนงาน สกว. และงานอื่นๆ
- ข้อจำกัดของโหนดเองที่ยังทำงานเฉพาะทาง เฉพาะด้าน
- โหนดยังขาดการส่งเสริมเนื่องในการฝึกปฏิบัติการจริงในพื้นที่ การส่งเสริมเครื่องมือต่างๆ ในการทำงาน

แผนการทำงานของ JSN ภาคใต้

- เรื่องแนวคิด อุดมการณ์ในการทำงาน เพื่อให้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของระบบ
- การเติมความรู้ ทักษะ ต่างๆ ที่เอื้อต่อการทำงาน เช่น สถานการณ์โลก สังคม
- การพัฒนาคนทำงานให้เป็นมืออาชีพ ต้องยกระดับตรงนี้ให้มียุทธศาสตร์ความรู้และศักยภาพ
- สามารถเอาวิชาความรู้ไปพัฒนางานตนเองในสายอาชีพ
- มีแผนในการกำหนดทิศทางของโหนดในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว ต่อยกระดับโหนดด้วย และมี Position ที่ชัดเจนว่าโหนดจะอยู่ตรงไหน
- แผนระดับคนทำงาน ระดับโหนด ระดับเครือข่ายๆ
- ในระดับประเทศ อาจมีการจัดทีมเฉพาะเรื่อง และเป็นการรวมตัวกันซึ่งไม่มีข้อจำกัดของภาค อาจจะรวมกันสองภาคขึ้นไปและสนใจเรื่องเดียวกัน และเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ด้านนี้ เช่น การจัดการความรู้ อาจจะมีทีมจากเหนือ กลาง ใต้ ที่สนใจร่วม ซึ่งต้องผ่านการถอดความรู้ออกมาเป็นชุดความรู้ พัฒนาชุดความรู้ออกมา

สถานการณ์ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออกที่เป็นอยู่

- หา Core content ของ CBR เพื่อคลี่ภาพและทำความเข้าใจร่วม อะไรที่เป็น Core อะไรที่เป็นความรู้ใหม่
- อาจต้องหาวิธีการ Install CBR โดยอาจจะมีหลากหลายวิธี on the job/ constructive learning / Coaching / Action learning
- การใช้ Key term การหาความรู้และการใช้ความรู้แบบที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย
- กลยุทธ์ Approach ทำอย่างไรให้มีการอธิบายตัวตน CBR ให้ชัดเจน
- มีการบริหารจัดการคนทำงาน

แผนงานของภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก

- การให้ความรู้เพื่อเท่าทันสถานการณ์โลก สังคม ประเทศ
- ทักษะการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยที่ดีมีคุณภาพ ทำอย่างไรให้ข้อเสนอโครงการวิจัยที่มีทั้งความเป็นชาวบ้านและความเป็นวิชาการ
- การออกแบบกระบวนการ
- การวิเคราะห์และสังเคราะห์ นื่องรุ่นใหม่ไม่สามารถทำได้ ต้องรอพี่อย่างเดียว
- การสรุปการเปลี่ยนแปลงหรือ Change นื่องใหม่ไม่สามารถสื่อสารได้ การฝึกทักษะการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง
- การอบรมสื่อ เป็นอีกเรื่องที่สำคัญ เสนอให้ทีมกลางช่วยดำเนินการ
- แผนงานระดับประเทศ แผนการสร้างการเรียนรู้ข้ามโหนด ข้ามพื้นที่ การให้ความรู้เรื่องสถานการณ์สังคม ประเทศ โลก อบรมการเขียน RE การบริหารจัดการงานวิจัย การถอดความรู้เพื่อผลิตหลักสูตรความรู้ต่างๆ การปรับคู่มือการบริหารงานวิจัย 5 เล่มที่ไม่อัปเดต การจัดเวทีร่วมกับผู้ประสานงาน และทำความเข้าใจกับผู้ประสานงาน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- ทางอีสานมีมูลนิธิ CBR อีสาน กำลังพัฒนาหลักสูตร ชุดความรู้การสนับสนุน CBR และเครื่องมือต่างๆ
- การสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบ TOT Training of the trainer

- สถานการณ์ที่ผ่านมา น้องมาเต็ม อาจมีคำถามจากผู้ประสานงาน และการฝึกอบรม บางครั้งบางครั้งเดียวอาจจะยังไม่สามารถนำไปใช้ในการทำงานจริงได้
- การสอนงานของโหนดบางโหนดอาจจะไม่ได้ช่วยสร้างน้อง
- ความสัมพันธ์ของผู้ประสานงานและน้องโหนด
- การอบรมสื่อ งานนี้ต้องการการสนับสนุนจากงานกลาง
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามภาค ข้ามโหนด

ภาคเหนือ

- คนทำงาน ณ ขณะนี้มีตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป
- ที่ผ่านมาขาดเวทีเจอกันระดับภาค นอกจากวง RC ก็ไม่ได้เจอกันเลย
- มีการกำหนดยุทธศาสตร์ร่วม เช่น ความมั่นคงทางอาหาร และมีการขับเคลื่อนร่วม
- ทิศทางและแผนการทำงาน เป็นการทำงานร่วมในเชิงประเด็นมากกว่า
- การออกแบบกระบวนการทำงาน และกระบวนการเรียนรู้ร่วม
- การพัฒนาศักยภาพในเชิงทักษะ ความรู้ยังมีน้อยอยู่
- คู่มือ 5 เล่ม อาจจะอัปเดต อยากให้พัฒนาให้ทันต่อสถานการณ์และการใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

1.สกว. ควรพัฒนาระบบการดูแลและพัฒนาตลอดจนรักษาผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ให้สามารถทำงานต่อเนื่องในศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นแต่ละที่ ทั้งนี้โดยมีการใช้ระบบเครือข่ายทางปัญญาเป็นระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการทำงานที่ต่อเนื่องอย่างมีกระบวนการ และเป็นขบวนการ แม้ว่าการบริหารงานวิจัยอาจใช้รูปแบบโครงการ (project based) แต่การสร้างเงื่อนไขหล่อเลี้ยงให้กระบวนการทางปัญญารวมหมู่ (collective wisdom) ในชุมชนวิจัยต่างๆ โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่าย ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities) เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การพัฒนาระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควรเน้นการใช้วิทยาศาสตร์องค์รวม (Holistic Science) ที่เชื่อมโยงโลกทัศน์ดั้งเดิมของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายบริบทและกลุ่มคน เช่นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และเชื่อมโยงหลักคิดทางศาสนาต่างๆของประชาชน ตลอดจนพัฒนากระบวนการทางปัญญาให้สามารถตอบโจทย์การแก้ปัญหาภายนอกและการสร้างความมั่นคง และอิสระภายในมิติจิตวิญญาณ การพัฒนาคุณลักษณะและศักยภาพผู้ประสานงานและผู้ช่วยผู้ประสานงานยังต้องการการยกระดับ และฝึกฝนทั้งมิติวิชาการบนฐานวิทยาศาสตร์ใหม่ และจิตตปัญญา (contemplation) การวิจัย

3. สกว.ควรสร้างเงื่อนไขให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(node)มีความเข้มแข็งและสถาปนาตนเองเป็นสถาบันทางปัญญาของท้องถิ่น ที่มีสถานะและศักยภาพที่จะดูแลคนทำงานในระยะยาว ตลอดจนสามารถเป็นเสาหลักในการกำหนดชะตากรรมและความรู้ตลอดจนประสานช่วยเหลือทางปัญญา บูรณาการยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาในระดับจังหวัดได้
3. สกว.และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรสร้างเงื่อนไขให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้าม พื้นที่ ข้ามประเด็น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงระบบที่กว้างขวางและเห็นความแตกต่างหลากหลายของงาน ถือว่าเป็นการสร้างโอกาสเรียนรู้ของคนทำงาน
4. ในเชิงยุทธศาสตร์ หากว่า สกว.จำเป็นต้องขยายงานให้สำเร็จและยั่งยืนในขอบเขตงานที่กว้าง ลักษณะก้าวกระโดด จำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารงานภายในให้กระจายการบริหารจัดการออกสู่เครือข่าย ภายใต้การกำหนดเจตจำนงร่วมที่ชัดเจน และการประสานเชื่อมโยงกับภาคยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพ สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ตอบโจทย์ทั้งระดับชุมชนท้องถิ่น ประเทศและโลก ที่สอดคล้องต้องกัน โดยมีกระบวนการใช้ปัญหารวมหมู่ เรียนรู้ร่วมกันในการบริหารงานวิจัยและพัฒนา อย่างกว้างขวาง
- 5.การเติมทักษะ ความรู้ สื่อ RE การบริหารจัดการโครงการ ระบบโลก สังคม SDG วิทยาการกระบวนการ และอื่นๆ
- 6.การถอดชุดความรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรสู่การเป็นคู่มือการทำงาน
- 7.การสร้างทีม Mobile Team ที่อาจจะข้ามภาค ข้ามพื้นที่ แต่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง และสามารถหนุนช่วยกันได้ ในภาพรวมระดับใหญ่

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(Junior Staff Node Network: JSN)

รายชื่อผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคเหนือ

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
1.	นางสาววาสนา ยอดสุวรรณ (นางสาววาสนา โยทัยเที่ยง)	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ชุมชนเครือข่าย สถาบันการศึกษา จังหวัด เชียงใหม่	- รับผิดชอบงานพื้นที่ ยุทธศาสตร์ทั้งใหม่และเก่าในการติดตามและหนุนเสริมกระบวนการทำงาน (CBR) - พัฒนาและหนุนเสริมความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรอื่น - จัดกิจกรรมให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในรูปแบบต่างๆ	สกว.ภาค (2545-2553) Node 1 ปี 9 เดือน
2.	นางสาววนิดา ปวนยา	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ชุมชนเครือข่าย สถาบันการศึกษา จังหวัด เชียงใหม่	- รับผิดชอบการพัฒนา ติดตาม และหนุนเสริมงานวิจัยในพื้นที่ - การบริหารจัดการสำนักงาน - การทำบัญชีโครงการ - จัดกิจกรรมให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในรูปแบบต่างๆ	1 ปี 9 เดือน
3.	นายวันสงกรานต์ สายปัน	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ชุมชนเครือข่าย สถาบันการศึกษา จังหวัด เชียงใหม่	- รับผิดชอบการพัฒนา ติดตาม และหนุนเสริมงานวิจัยในพื้นที่ - การทำบัญชีโครงการและบัญชีศูนย์ประสานงานฯ - จัดกิจกรรมให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในรูปแบบต่างๆ	1 ปี 9 เดือน
4.	นางจินดารัตน์ สัตย์จริง (นางจิตตานันท์ ประเสริฐ ศกุล)	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน	1. งานธุรการ 2. งานการเงิน 3. งานบัญชี 4. เกี่ยวกับโครงการวิจัย 5. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย	16 ปี
5.	นางสาวศิริขวัญ อุทา	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน	- งานพัฒนาและติดตามความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโครงการวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพ - การรวบรวมองค์ความรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์	16 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
6.	นายอินจันทร์ นันจิตสัก	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน	เจ้าหน้าที่โครงการ	10 ปี
7.	นางอัญมณี ตาคำ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง	เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี งานด้านการสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์ งานประชุม สัมมนา ฝึกอบรม นักวิจัยและเครือข่ายการศึกษา	8 ปี
8.	นางสาวนภาพร งามสม	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล - ติดต่อประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ทั้งงานวิจัย และเครือข่ายภาคี - รับผิดชอบการเขียน RE โครงการวิจัยที่รับผิดชอบ	2 ปี
9.	นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน	- พัฒนาโครงการ ติดตามหนุนเสริม บริหารจัดการโครงการ พื้นที่ อำเภอบ่อเกลือ - พัฒนาโครงการ ติดตามหนุนเสริม พื้นที่จังหวัดน่าน	- พี่เลี้ยง 3 ปี - Node 5 ปี
10.	คุณสุทธิดา อุดใจ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน	- พัฒนาโครงการ ติดตามหนุนเสริม บริหารจัดการโครงการ พื้นที่ อำเภอท่าวังผา สันติสุข - พัฒนาโครงการ ติดตามหนุนเสริม งานบริหารจัดการ สำนักงาน	- พี่เลี้ยง 3 ปี 6 เดือน - Node 5 ปี
11.	นางสาวดวงพร ยิ่งรักษ์	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน		3 เดือน
12.	นายวรพงศ์ ผูกภู	สถาบันการท่งเที่ยวโดยชุมชน	- พัฒนาโครงการวิจัย - ติดตามสนับสนุนงานวิจัย - ประสานงานกับชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - งานเอกสาร ธุรการงานวิจัย - เอกสารการเงินโครงการวิจัย งานเขียน RE	6 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
13.	นายอนุวัตร อินทนา	สถาบันการท่งเทียวโดย ชุมชน	- พัฒนาโครงการวิจัย - ติดตามสนับสนุนงานวิจัย - ประสานงานกับชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - งานเอกสาร ชุรการงานวิจัย - เอกสารการเงินโครงการวิจัย - งานเขียน RE	2 ปี
14.	นางวาสนา เกษอินทร์	Node แม่ฮ่องสอน	1. งานชุรการ 2. งานการเงิน / บัญชี 3. พัฒนาโครงการวิจัย 4. ติดตามโครงการวิจัย 5.อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย	1.ปี2546- 2555 (10ปี) 2.ปี2559
15.	นายพนา ชอบขุนเขา	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน	1. งานชุรการ 2. งานการเงิน / บัญชี 3. พัฒนาโครงการวิจัย 4. ติดตามโครงการวิจัย 5.อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย	ปี2557-2558 (2 ปี)
16.	นางสาวทวิวรรณ สัมพันธ์ สิทธิ์	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน	Past time 1.งานเชื่อมร้อยภาคีเครือข่าย(สช.) 2. ร่วมการติดตามโครงการ (ตามการร้องขอ)	2558 1 ปี
18.	อ.วันขพร จันทรักษา	กลไกการจัดการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นประเด็น ท่งเทียวโดยชุมชน ภาคเหนือตอนล่าง	- พัฒนาเครือข่ายโครงการวิจัย - ติดตามหนุนเสริมงานวิจัย - ติดตามหนุนเสริมร่วมกับภาคี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - งานเอกสาร ชุรการงานวิจัย - เอกสารการเงินโครงการวิจัย	2 ปี (2557-2558)
19.	น.ส.กมลรัตน์ บุญอาจ	กลไกการจัดการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นประเด็น ท่งเทียวโดยชุมชน ภาคเหนือตอนล่าง	- พัฒนาเครือข่ายโครงการวิจัย - ติดตามหนุนเสริมงานวิจัย - ติดตามหนุนเสริมร่วมกับภาคี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - งานเอกสาร ชุรการงานวิจัย - เอกสารการเงินโครงการวิจัย	5 ปี

รายชื่อผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคกลาง จำนวน 19 คน

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
1	นายสุทธิลักษณ์ โตทอง	สมุทรสงคราม	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน - พัฒนาโครงการ ติดตาม หนุนเสริม - บริหารจัดการโครงการ พื้นที่ - เขียนรายงานโครงการ - จัดการเอกสารการเงิน - จัดกิจกรรมกระบวนการ	7 ปี
2	นายคำณ นิมอนงค์	สมุทรสงคราม	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน - พัฒนาโครงการ ติดตาม หนุนเสริม - บริหารจัดการโครงการ พื้นที่ - เขียนรายงานโครงการ - จัดการเอกสารการเงิน - จัดกิจกรรมกระบวนการ	4 ปี
3	นายอรรถชัย ณ บางช้าง	สมุทรสงคราม	ฝ่ายสื่อสารองค์กร - สื่อสารเผยแพร่ข้อมูลองค์กร - บันทึกรายงานการประชุม ย่อยแต่ละเวทีร่วมกับ ชาวบ้าน - จัดประเด็นขึ้นกระดาน	11 เดือน
4	นายชนนท์ ภูระหงษ์	สมุทรสงคราม	นักประสานงานชุมชน - บันทึกรายงานการประชุม ย่อยแต่ละเวทีร่วมกับ ชาวบ้าน - จัดประเด็นขึ้นกระดาน	11 เดือน
5	นายธีรพงษ์ ทรงสกุล	สมุทรสงคราม	นักประสานงานชุมชน - อยู่ในช่วงการศึกษางาน	1 เดือน
6	นายอนุกุล ผาสุธร	จันทบุรี	ผู้ช่วยพี่เลี้ยง	2 ปี
7	นางสาวดวงกมล หันจางสิทธิ์	จันทบุรี	ผู้ช่วยพี่เลี้ยง	2 ปี
8	นางสาวชยาภา อานามวัฒน์	จันทบุรี	พี่เลี้ยง	3 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
9	นางสวณันท์นภัส ด่านชัยสิทธิ์	อยุธยา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน - พัฒนาโครงการ ติดตาม หนุนเสริม - บริหารจัดการโครงการ พื้นที่ - เขียนรายงานโครงการ - จัดการเอกสารการเงิน	1 ปี
10	นางสาววนิดา ด่านชัยสิทธิ์	อยุธยา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน - พัฒนาโครงการ ติดตาม หนุนเสริม - บริหารจัดการโครงการ พื้นที่ - เขียนรายงานโครงการ - จัดการเอกสารการเงิน	13 ปี
11	นางสาวเสาวลักษณ์ กุศลทรามาศ	กาญจนบุรี	พี่เลี้ยง	7 ปี
12	นายสุวัตรชัย ไทยสังขวลิต	กาญจนบุรี	ผู้ช่วยพี่เลี้ยง	7 ปี
13	นายลงชิงโพ่ ไทยสังขวลิต	กาญจนบุรี	ผู้ช่วยพี่เลี้ยง	5 ปี
14	นางสาวมณีนุช ทิพย์ชิต	สุพรรณภูมิ	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน	3 ปี
15	น.ส.อัจฉราภรณ์ ถาวรพัฒน์	โหนดภาษา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน	5 ปี
16	นายรณกร รักษ์วงศ์	โหนดภาษา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน	4 ปี
17	น.ส.กุมารี ลาภอาภรณ์	โหนดภาษา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน	4 ปี
18	นายชุมพล โพธิสาร	โหนดภาษา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน	5 ปี
19	นางสิริวรรณ ศรีเพ็ญจันทร์	พี่เลี้ยงอุทัยธานี	ผู้ช่วยพี่เลี้ยง	1 ปี

รายชื่อผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 28 คน

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
1	นางสาวชนิษฐา พลชา	เลย	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการ - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานสารบรรณ - งานการเงินและบัญชี	5 ปี 8 เดือน
2	นายศักรินทร์ ซาเสนา	หนองบัวลำภู	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานสารบรรณ - งานการเงินและบัญชี	2 ปี 5 เดือน
3	นางสาวชไมทิพย์ จันทรเทศ	หนองคาย	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานสารบรรณ - งานการเงินและบัญชี	1 ปี
4	นางสุนันทา โรจน์เรืองโร	ชัยภูมิ	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานสารบรรณ - งานการเงินและบัญชี	8 ปี
5	นางสาวนุชนาถ เลิศสำโรง	อุดรธานี	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	2 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
6	นางสาวบุพรัตน์ สืบสุนทร	พัฒนาผู้พิการโคราช	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	1 ปี 6 เดือน
7	นางสาวเบญจมาภรณ์ แดนอินทร์	ศรีสะเกษ	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	5 ปี
8	นางปราณี ระจันภัย	ศรีสะเกษ	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	4 ปี
9	นายประมวล ดวงนิล	ศรีสะเกษ	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	2 ปี
10	นายจักรพงศ์ ธนสารกุล	วิชาการ อุบลราชธานี	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	3 ปี
11	นางสาวดวงมณี นารี นุช	อุบลราชธานี	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	5 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
12	นายทัพไท ชุมนาสีว	อุบลราชธานี	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย	6 ปี
13	นางสาวณัฐภา มาลี	อุบลราชธานี	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงาน	1 ปี
14	นางสาวนพพรช ประวรรณรัมย์	มจร.บุรีรัมย์	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	1 ปี
15	นางสาวอรอนงค์ ศรีใหญ่	โหนดน้ำบุญมี	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	1 ปี
16	นางสาวอัสรา นามไธสง	สกลนคร	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	1 ปี
17	นายแสนสุรีย์ เชื้อวงศ์คำ	สกลนคร	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย	1ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
18	นางสาวพัชฎัทพ์ท์ กิณเรศ		- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย	1 ปี
19	นายอภิรักษ์ วงศ์คำจันทร์	นครพนม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย	1 ปี
20	นายทานตะวัน สิงห์แก้ว	เกษตรกรรม ยั่งยืน จังหวัด มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย	3 ปี
21	นางสาวพร้อมสุตา ศรีเนตร	เกษตรกรรม ยั่งยืน จังหวัด มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	1ปี 5 เดือน
22	นายขวลิต ทิพม่อม	เกษตรกรรม ยั่งยืน จังหวัด มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ	2 ปี
23	นายบดินทร์ อยู่หว่า	เกษตรกรรม ยั่งยืน จังหวัด มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ	1 ปี
24	นายไพรัตน์ แดนกะไสย	เกษตรกรรม ยั่งยืน จังหวัด มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ	1 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
25	นางสาวชนิษฐา นวลสี	เกษตรกรรม ย่งยีน จังหวัด มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - งานการเงินและบัญชี	1 ปี
26	นางสาวชนิษฐา ตรงศูนย์	วิชาการ มหาสารคาม	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	4 ปี
27	นางช่อกลยา ศรีขำนิ		- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	3 ปี
28	นายสุทธิพงษ์ พูลกล้า	สุรินทร์	- สนับสนุนการทำงานของหัวหน้าโครงการและที่ปรึกษา - เขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย - จัดทำรายงานและรายงานการเงินโครงการ - ลงพื้นที่สนับสนุนงานโครงการวิจัย - งานการเงินและบัญชี	3 ปี

รายชื่อผู้ช่วยผู้ประสานงาน (JSN) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาค ใต้

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
1.	นางกริยะ หลีเคราะห์	สตูล	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งานประสาน งานเอกสาร รายงาน การเงิน และอื่นตามมอบหมาย	16 ปี
2.	นางยุพาพร ปะดูลัง	สตูล	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งานประสาน งานเอกสาร รายงานการเงิน และอื่นตามมอบหมาย	11 ปี
3.	นายพิเชษฐ์ เบญจมาศ	สตูล	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งานประสาน งานเอกสาร รายงาน และอื่นตามมอบหมาย	6 ปี
4.	นายอัลดุอาลี หยีเหม	สตูล	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งานประสาน งานเอกสาร รายงาน และอื่นตามมอบหมาย	5 ปี
5.	น.ส.อามีเนาะ การ์ูมา	อิสลามศึกษา และวัฒนธรรม	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน งานสำนักงาน งานพัฒนา งานติดตาม งานกระบวนการ และอื่นตาม มอบหมาย	7 ปี
6.	นางปรีดี๊ะ หะยีเตะ	อิสลามศึกษา และวัฒนธรรม	งานติดตามในพื้นที่และสรุปรายงาน	1 ปี 5 เดือน
7.	น.ส.รูสลีนา สาเล็ง	สงขลา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน ช่วยเหลือกระบวนการ เวที งานพัฒนา งานติดตาม งานด้านการ จัดการ และงานเอกสาร	1 ปี 2 เดือน
8.	น.ส.นุรีฮัน มะเซ็ง	สงขลา	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน ช่วยเหลือกระบวนการ เวที งานพัฒนา งานติดตาม งานด้านการ จัดการ และงานเอกสาร	6 เดือน
9.	นางชนิษฐา จุลบล	ตรัง	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	14 ปี
10.	น.ส.จอมแก้ว เสนี	ตรัง	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	1 ปี
11.	นายจักรพันธ์ รัมแก้ว	ตรัง	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน เอกสาร	2 ปี
12.	น.ส.สายเพชร เมืองปาง	ระนอง	ผู้ช่วยผู้ประสาน ติดตามงานโครงการงาน งาน สำนักงาน งานพัฒนา	2 ปี 8 เดือน
13.	น.ส.ณัฐกานต์ ไทสุวรรณ	ระนอง	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสารราย และการเงิน	9 ปี
14.	น.ส.รัตนา ชูแสง	ยาวชน สุราษฎร์ธานี	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	7 ปี
15.	น.ส.พณีย์ แก้วเจริญ	ยาวชน สุราษฎร์ธานี	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	5 ปี

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัด/Node	หน้าที่รับผิดชอบ	อายุงาน
16.	นางพวงรัตน์ คงประเสริฐ	สุราษฎร์ธานี	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	1 ปี 6 เดือน
17.	น.ส.อรอุมา บุญเกื้อส่ง	สุราษฎร์ธานี	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	1 ปี 7 เดือน
18.	น.ส.สารีนา บนหลี่	ประมงพื้นบ้าน ปัตตานี	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	7 ปี
19.	นางสาวฮาสิมะ มะดี เราะ	ปัตตานี	ติดตามโครงการ งานกระบวนการ งาน ประสาน งานเอกสาร รายงาน และการเงิน	7 เดือน